

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

102560

NASİHAT-NÂME
ŞEYH EŞREF B. AHMED

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. ORHAN BİLGİN

102560

HAZIRLAYAN
ELİF PEHLİVAN

**TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İSTANBUL 2001

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

NASİHAT-NÂME
ŞEYH EŞREF B. AHMED

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ELİF PEHLİVAN

İSTANBUL 2001

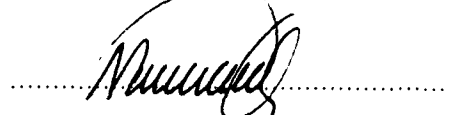
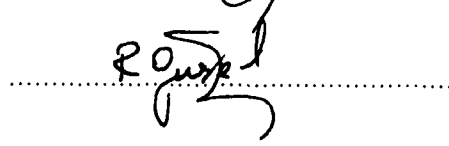
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Yüksek Lisans öğrencisi Elif Pehlivan "Şeyh Eşref b. Ahmed'in Nasihat-name" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi oy birliği ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Orhan Bilgin
Üniversitesi : Marmara

Üye : Doç.Dr. Nihat Öztoprak
Üniversitesi : Marmara

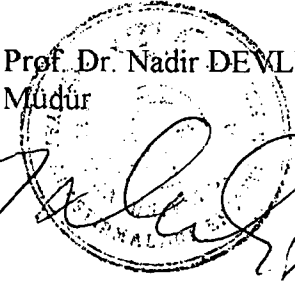

Üye : Y.Doç.Dr. Rahşan Gürel
Üniversitesi : Marmara

İmza

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun .14.1.02/ 2001 tarih ve 2001 /06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Nadir DEVLET
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	2
ÖNSÖZ.....	6
TRANSKRİPSİYON.....	8
KISALTMA VE İŞARETLER.....	9

I. BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA NASİHAT- NÂMELERE TOPLU BİR BAKIŞ.....	10
ESERİN YAZILDIĞI TARİH VE SOSYAL HAYAT.....	18

II. BÖLÜM

NASİHAT-NÂME HAKKINDA.....	22
ESERİN İMLÂ VE DİL ÖZELLİKLERİ.....	24
A) İMLÂ ÖZELLİKLERİ.....	24
B) DİL ÖZELLİKLERİ.....	28
- ÜNLÜLER.....	28
- ÜNSÜZLER.....	30
METİN VE NESRE ÇEVİRİSİ.....	32

III. BÖLÜM

DİZİN.....	134
------------	-----

IV. BÖLÜM

TIPKI BASIM.....	189
BİBLİYOGRAFYA.....	208
ÖZGEÇMİŞ.....	211

ŞEYH EŞREF B. AHMED / NASİHAT-NÂME

ÖZET

Şair Şeyh Eşref b. Ahmed'in Nasihat-nâme adlı bu eseri adından da anlaşılacağı gibi dinî-ahlâkî öğütler veren bir mesnevîdir. Eser 155 varaklık bir mecmuada altı adet mesnevî ve bir tercî ile birlikte yer almaktadır. Şeyh Eşref b. Ahmed hakkında biyografik eserlerde ve edebiyat tarihlerinde herhangi bir kayda rastlayamadığımız gibi kendi eserlerinden de şair hakkında bir bilgi elde edemedik.

Mesnevînin metnini bilinen iki nüshaya dayanarak tesis ettik. Bu nüshalardan ilki M. Fuad Köprülü'den Yapı Kredi Bankası'na intikal eden yazmalar arasında bulunmaktadır ve (Demirbaş No: 133), (107) numarada kayıtlıdır. Bu nüsha Nasuh b. Ahmed tarafından 1452'de Edirne'de istinsah edilmiştir. Diğer nüsha ise Milli Kütüphane'de A.3238/1'de kayıtlıdır. Bu nüsha yapı Kredi Nüshası'na göre daha düzensiz, dağınık ve eksiktir. Bu yüzden çalışmamızda Yapı Kredi Nüshası'nı asıl nüsha olarak kabul ettik.

503 beyitten oluşan Nasihat-nâme Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün vezniyle nazmedilmiştir. Şeyh Eşref'in Nasihat-nâmesi de diğer nasihat-nâmeler gibi okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacıyla yazılmış dinî-ahlâkî bir eserdir. Şair, nasihat-nâmelerin bir kısmında olduğu gibi hikâyeler anlatıp bu hikâyelerden ders çıkarmak yerine okuyucuya doğrudan öğüt vermeyi tercih etmiştir.

Şeyh Eşref Nasihat-nâme'de günümüzde de geçerli olan ahlâk kurallarıyla ilgili öğütler vermiştir: Bir işte başarılı olmak için o işi ciddiye almak gerektiği, ticaret yaparken adaletli davranma, cömertliğin cimrilikten üstün oluşu, konuşurken sözlerini seçerek söyleme, kimsenin arkasından konuşmama, her konuda iyi niyetli olma, düşmana karşı ihtişamlı görünme, evine gelen dostuna iyi davranma, sırrını kimseye vermeme, tanımadığın kişiyle yola çıkmama, her söylenen söze inanmama, suyu boşuna harcamama, yetim ve zavallıyı koruma, komşuna iyi davranma, verdiği sözü tutma, yalan söylememe, hile yapmama, kendine lâzım olmayan bir şeyi ihtiyacı olana vermek, edep ve güzel ahlâkın zenginlik ve soyluluktan değerli olduğu, her işte insafı davranma, kişilerden yapamayacağı şeyler beklememe...

Allah'ın verdiği nimetlere nankörlük etmeyip şükretme, Allah'ın emirlerini yerine getirmesen de getirene yardımcı olma, dünya malına değer vermeme, Allah'tan başka kimseden korkmama, hayattayken öbür dünyada işine yarayacak ameller işleme, Allah'ın insanları yeryüzüne doğru yoldan giderek ebedî mülke hazırlık yapmaları için gönderdiği, hayatın bir düşün kadar geçici olduğu, yanlıştan ölüm gelmeden önce dönmek gerektiği ölümü unutmama, dünyadan giderken iyi bir ad bırakma gibi dini öğütleri şair, ayet ve hadislerle telmihler bazen de iktibaslar yaparak vermiştir.

Şeyh Eşref, ayrıca çocuk terbiyesi, çocukların eğitim ve öğretimleri, eş seçimi ve eşlerin birbirine karşı davranışları, evlatların ana- babaya olan hakları gibi aile hayatıyla ilgili konulara da değinmiştir. Bu öğütler bize o asırlardaki aile hayatı, gündelik hayat ve dini hayatla ilgili bilgiler veriyor. Şair, çocuk eğitimi ile ilgili yazdığı beyitlerde onların dersten sıkıldıklarında dikkatlerini dağıtmak hem de zihinlerine işlerlik kazandırmak amacıyla bilmece sorulabileceğini söylüyor. Şeyh Eşrefin 392-423. beyitler arasında verdiği 12 bilmeceyi de o asrın sözlü edebiyat geleneği içerisinde incelemek gerektiğini düşünüyoruz.

SHEIKH EŞREF B. AHMED/ NASİHAT - N ÂME

SUMMARY

The Nasihat-nâme of poet Sheikh b. Ahmed, as it can be understood from its name, is a mesnevi that gives religious and moral advises. This work takes places in a collection of writing with 155 leaf. It consist of six mesnevi and a terci. İn biographic works and history of literature, we couldn't find any record about Sheikh Eşref b. Ahmed. Also we couldn't get any information about him from his works.

Our study was based two copies of the mesnevi. First of them is found among the manuscripts that was inherited from M. Fuad Köprülü to the Yapı Kredi Bank. It was recorded as inventory number 133 and was copied by Nasuh b.Ahmed in 1452, Edime. Other copy is recorded in the Milli Kütüphanes as A.3238/1. This copy is more untidy, the copy of Yapı Kredi Bank as the main copy of it.

Nasihât-nâme consist of 503 coyolet . It was written with the meter of Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün . Nasihat-nâme of Sheikh Eşref is a moral and religious to the readers. It also aims at educating the readers . In spite of telling stories as moral examples that some nasihat-nâmes did, poet had preferred to giving advises to the readers directly.

Sheikh Eşref given advises related to the moral rules which are used today. Some of those rules are as follows : it is necessary to take serious a work in order to success it. To be just in trading ; to be generous is better than stinginess . Speak by choosing your words. Gossip about people is a wrong manner . Intend to good in all aspekt of life. Take magnificent pose against enemy, don't tell your secrets to somebody, don't set of on journey with strangers , don't believe every words , don't spend water in vain, protect orphans and poor people , exhibit good behaviour against your neighbor, don't tell lie. Don't do some deceitful thinks. It one think is not necessary for you, give it others. Good manners and good moral are better than richness and nobility. Be merciless in all your manner. Don't expect from people something that they can not do.

Thanks to got for his blessings and don't be unthankful against him. If you don't carry out of the orders of the god help to someone who carry out them. Don't esteem to worldly goods, don't afraid of any body but afraid of god. Behave good with

regard to other world,don't forget that God send us to the world in order to preparing to the eternal estate.Don't forget that life passes like a dream,turn from error as soon as possible, don't forget dead, leave a good name behind you, poet gave these religious advises by quoting and alluding to verse of Quran (ayet) and the record of sayings or action of the Prophet Muhammet (hadis).

Besides, Sheikh Eşref touched several subjects related family life such as education and training of children, mate choosing , behaviours of pair to each others, rights of children to the parents.

These advises give us information about family life, daily life, religious life at this century. Poet tell us that, when the children annoyed in the cours of lesson, rittles can be asked them in order to take their interest and animated their mind.

We supposed that 12 rittles which was given by Sheikh Eşref between 392 and 423 lines, must be studied in the literature tradition of that century.

ÖNSÖZ

Divân Edebiyatımızın mesnevi yazma geleneğine baktığımızda XIV.-XV. yüzyılda özellikle dinî-ahlâkî konularda öğretici mesnevilerin kaleme alındığını görüyoruz. Bunlar arasında geniş anlamıyla “din nasihatı” düsturundan hareketle yazılan nasihat-nâmeler , kültür çerçevesi içinde eski devrin manevî hayatını en güzel biçimde yansıtan birer belge niteliğindedir.

Biz bu çalışmamızda XV. yüzyılın ilk yarısında bir şeyh şâir - Şeyh Eşref b. Ahmed – tarafından yazılmış Nasihat-nâme isimli mesneviyi edebiyat dünyamıza kazandırmış bulunuyoruz.

Çalışmamızın ilk bölümünde Şeyh Eşref’in Nasihat-nâmesine gelinceye kadar yazılmış meşhur nasihat-nâmelere ve edebiyatımızdaki nasihat-nâme yazma geleneğine değinmeyi uygun bulduk. Kutadgu Bilig’den başlamak üzere XV. asrın ilk yansına kadar yazılmış nasihat ağırlıklı tanınmış mesnevîlere değindik. Biliyoruz ki başarılı bir şair olma etrafı ve yaşanılan devri en iyi şekilde algılamakla mümkündür. Biz de eseri ve şairi daha kolay anlayabilmek için eserin yazıldığı devri, siyasî ve içtimaî olaylarıyla tanıtmayı uygun bulduk. Ki bu devir Osmanlı devletinin kuruluş ve gelişme asırlarında üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir dönemdir.

İkinci bölüme şair ve eser hakkında bilgi vererek başladık. Şeyh Eşref Nasihat-nâme’sinde dinî-ahlakî konuların yanı sıra çocuk terbiyesi, çocuk eğitimi, eş seçimi ve aile hayatı ile ilgili konulara değinmiş. Ancak bu konular mesnevî içerisinde başlıklar altında değil dağınık bir şekilde verilmiştir. Bu konuları tespit edip eserden birkaç beyitle örnek verdik. Mesnevînin metnini vermeden önce, eserde yazıldığı döneme ait dil özellikleri ve metni oluştururken kullanılan imlâ özellikleri maddeler halinde verildi. Dil özellikleri kısmında ünlüler ve ünsüzler ayrı ayrı ele alındı. Döneme ait ses değişmelerine de yer verildi.

Nasihat-nâme metnini, biri M. Fuad Köprülü’den Yapı Kredi Bankası’na intikâl eden (Demirbaş no: 133) (107), diğeri Milli Kütüphane A 3238 / 1 numaralarda kayıtlı iki nüshadan tesis ettik. Ancak Milli Kütüphane nüshası düzensiz, dağınık ve sondan yüz beyit kadar eksik olduğu için Yapı Kredi nüshasını esas nüsha olarak kabul ettik. Nüsha farklılıklarını da sayfa altlarında gösterdik. Eserin yazıldığı devir Türk dili ve edebiyatının gelişimini izleme açısından çok önemli bir devir olduğu için metne tam transkripsiyon uygulanmıştır. Metnin kimi

yerlerinde bu yüzden vezni şaşırtacak bir imlâ kullanılmıştır. Alanımız dışında kalan okuyucuların da metni kolayca anlamalarını sağlamak için ve sözlük çalışmamızda da yardımcı olması açısından beyitlerin nesre çevirisini karşı sayfada vermeyi uygun bulduk.

Üçüncü bölümde kelimelerin dizini yapıldı. Dizinde kelimelerin geçtiği tüm beyit numaraları gösterildi. Kelime kök, gövde veya birleşiklerine gelen ekler ve diğer unsurlar alfabetik olarak sıralandı. İsim kök ve gövdelerine gelen ekler (+), fiil kök ve gövdelerine gelen ekler (-) işareti ile gösterildi. Ayrıca mesnevîde yer alan birleşik kelime ve deyimler tespit edilerek beyite göre manalandırıldı.

Son bölümde ise metin tesisinde esas nüsha olarak kabul ettiğimiz Yapı Kredi nüshasının konuya ilgi duyanların istifâde edebilmeleri amacıyla tıpkı basımı verildi.

Yaklaşık altı asır önce yazılmış bir eseri günümüz insanlarının istifâdesine sunma zevkini ve mutluluğunu bana yaşatan, bilgi ve tecrübeleriyle hiçbir konuda yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Orhan Bilgin'e, metin tesisinde ve metnin nesre çevirisinde katkıda bulunan sayın Yard. Doç. Dr. Mustafa Kaçalın'e teşekkürü borç bilirim. Görülebilecek eksik ve yanlışlarımın hoşgörüsü ile karşılanarak giderilmesine yardımcı olunması, dileğimdir.

Elif Pehlivan

TRANKRİPSİYON SİSTEMİ

İşaret	Transkripsiyon	İşaret	Transkripsiyon
'	a, e	س	s
'	ı, i	ش	ş
'	u, ü	ص	ş
ء	u	ض	z
ا	â, ā	ط	t
ب	b	ظ	z
پ	p	ع	'
ت	t	غ	g
ث	θ	فا	f
ج	c	قا	k
چ	ç	ك	k, ñ
ح	h	گا	g
خ	b	ل	l
د	d	م	m
ذ	z	ن	n
ر	r	و	u, û, ü, v
ز	z	ه	h
ژ	j	ی	î, I

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.mlf.	: aynı müellif
Ank.	: Ankara
Bas.	: basımevi
Bkz.	: bakınız
C.	: cilt
çev.	: çeviren
haz.	: hazırlayan
İA	: İslam Ansiklopedisi
İst.	: İstanbul
KBY	: Kültür Bakanlığı Yayını
Ktb.	: Kütüphane, kütüphanesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	: numara
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SBED	: Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
TDEA	: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDEAD	: Ege Ün. Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
TDED	: İstanbul Ün. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDA	: Türk Dünyası Araştırmaları
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayını
YK	: Yapı Kredi Nüshası
M	: Milli Kütüphane Nüshası

{ }	Mükerrer kısımlar için
< >	Unutulmuş kısımlar için
[]	Veze ve anlam gereği eklenen kısımlar için

I.BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA NASİHAT-NÂMELERE TOPLU BİR BAKIŞ

Nasihat kelimesine sözlüklerde öğüt, va'z, pend gibi karşılıklar verilmiştir. Edebiyatımızın sözlü devirlerine kadar uzanan bir öğüt verme ve nasihat etme amacıyla söz söyleme geleneği vardır. Sözlü edebiyat döneminden gelen atasözleri, edebiyatımızda başlangıçtan beri öğüt verme geleneğinin var olduğunu gösterir. Asırlar boyunca kazanılan tecrübelerin birikimi olan atasözleri , günlük hayatta geçerli olan ahlâk kuralları arasında yer alır.

Belli bir şekilde kalıplaşmış, bazen yarı manzum bazen de manzum halde karşımıza çıkan atasözleri ¹ manzum nasihat-nâmelerin ilk örnekleri olarak değerlendirilebilir. ²

Nasihat-nâmelerin bir diğer kaynağı ise İslâm dinidir. Hadis kitaplarında nasihat kelimesine hayır-hâhlik, yani herkesin iyiliğini istemek şeklinde mana verilmiştir.³ Bilindiği gibi Hz. Muhammed bir hadisinde "Din nasihattir."⁴ buyurmuştur. İslâm dininde , kendi nefsi için istediğini, mümin kardeşi içinde istemedikçe kâmil mümin olunamayacağı inancı hakimdir. ⁵ Bununla ilgili birçok ayet ve hadis bulunduğu gibi ⁶ iyiliği emredip kötülükten alıkoymak da bu inancın bir gereğidir.⁷ Bu inanç gereği insanlar iyiliğe sevkedip , kötülükten sakındırmak sûretiyle kendisi, devleti, toplumu; kısaca dünya ve ahireti için iyi birer insan yapmak amacıyla bir çok eser yazılmış ve bu eserlere genel olarak nasihat-nâme denilmiştir. Nasihat-nâmeleri muhtevâsı genel olarak iyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymaktır. bu yapılırken sabr, şükür, havf u recâ, nżâ, zühd ü takvâ, kanâat, cömertlik gibi iyi huylar özendirilip fakirlikten korkmak, kaderine küsmek, hıyanet, kin, hased, benlik, kibir, riyâ, cimrilik, tama' gibi kötü huylar zemmedilmiştir. Bazı eserlerde doğrudan doğruya nasihat yer almış bazılarında ise bu durum hikâyelerle anlatılmıştır.

Nasihat-nâmelere Münebbihü'r-râkidîn, Hulvü'n-nasihîn, Mürşidü'l-ibâd, Risâletü'n nushiyye gibi nasihat ifade edici adlar verilmekle birlikte genel olarak nasihat-nâme veya pend-nâme adları da verilmektedir. Türk Edebiyatında yazılan nasihat-nâmeler Attar'ın Pend-nâmesi ⁸ Nizâmî'nin Mahzenü'l-esrâr'ı ve Sa'dî'nin Bostan ve Gülüstan adlı eserlerinden etkilenecek yazılmışlardır.

Türk Edebiyatında bilinen ilk nasihat-nâme, mesnevi şeklinde yazılmış olan Kutadgu Bilig 'dir. Yusuf Has Hacib tarafından 462 / 1069'da tamamlanan eser Türk dili ve edebiyatının olduğu kadar Türk kültür tarihinin de en önemli eserlerinden biridir. Bu eserin başta gelen özelliği, onun bir nasihat-nâme ve siyâset-nâme olması ve müslüman Türklerin ele geçen ilk öğüt kitabı olmak gibi ayrı bir öneme de sahip bulunmasıdır.⁹ 6645 beyitlik

¹ Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı*, İstanbul 1980, s. 429-450

² M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1980, s.158

³ *Riyazu's-sâlihîn*, İstanbul 1974, s. 166

⁴ "Din, Allah için, kitabı için, Resulü için, müslümanların önderleri için ve müslümanların hepsi için nasihattir." [Müslim, İman 95, (55); Ebu Davud, Edeb 67, (4944); Nesai, Bey'at 31, (7,156)]

⁵ "Biriniz kendisi için arzu edip sevdiği şeyi kardeşi için de sevip istemedikçe hakkıyla iman etmiş olamaz."

(Buhaî, Müslim)

⁶ "Sizin iyiliğinizi istiyorum." (A'raf 7 / 62) " Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için emin bir öğütçüyüm." (A'raf 7 / 68) " İslâm dini hayır-hâhliktir." R. Sâlihîn, s.166

⁷ " Sizden öyle bir cemaat bulunsun ki , onlar herkesi hayra çağırınsınlar. İyiliği emretsinler, kötülükten vazgeçirmeye çalışınsınlar. İşte onlar muradına erenlerin ta kendileridir. " (Âl-i İmran 3 / 104) " Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder kötülükten vazgeçirmeye çalışırsınız." (Âl-i İmran 3 / 110) "Barî alimleri, fakihleri onları günah söylemelerinden ve haram yemelerinden vazgeçirmeye çalışsalar ya."

(Mâide 5 / 63)

⁸ Ünver, İsmail, *Mesnevî, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı(Divan Şiiri)*, Ankara 1986, s.430

⁹ Tımrtaş, Faruk K., *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Vilâyet Yayınları, İstanbul 1981, s. 155

mesnevî fe' û lün fe' û lün fe' û lün fe' ul vezni ile yazılmış ve eserin sonunda kaside şeklinde 124 beyitlik üç parça ve eserin içinde yeri geldikçe söylenmiş 173 dördlük vardır. Şair eserini Karahanlıların hakanı Ebû Ali Hasan b. Süleyman Arslan Hakan'a ithaf etmiş, bunun üzerine şâirin kudretini takdir eden hükümdar kendisine has-haciblik mansıbını vermiştir.

Kutadgu Bilig, insana dünya ve ahirette saâdete ermek için izlenecek yolu göstermek amacıyla yazılmış olup, birbirine sıkıca bağlı bulunan fert , cemiyet ve devlet hayatının tanımında gerekli olan zihniyet bilgi ve fazîletin neler olduğunu ve nasıl elde edilebileceğini anlatmaktadır. Eser mansıb sahiplerine ahlâk dersi veren kuru bir nasihat kitabı da değildir. Şâir bu eserle, insan hayatının manasını tahlil edip onun cemiyet ve dolayısıyla devlet içindeki vazifelerini tayin eden bir hayat felsefesi sistemi kurmuştur. Ahlâki eserlerin büyük bir bölümü , sanat anlayışı ve üslûba gösterilen özen bakımından, geniş anlamıyla edebî eserlerin sınırları içine de girer.¹⁰

Köprülü'nün adını Hîbetü'l-hakâyık şeklinde aldığı ve en çok Attar'ın Pend-nâme'sini hatırlatan bir yapıya sahip olduğunu belirttiği ¹¹ Atabetü'l-hakâyık, 12. Yüzyılda Edip Ahmed¹² tarafından kaleme kaleme alınmıştır.

İslam etkisinde gelişen Türk edebiyatının Kutadgu Bilig' den sonra yazılmış en eski ikinci eseri olan ve "hakikatlerin eşiği " anlamına gelen Bu eserin yazıldığı tarih ve yer belli olmamakla birlikte, Dâd Sipehsâlâr Mehmed Bey adına yazıldığı bilinmektedir.Kutadgu Bilig gibi aruzun mütekârib fe' û lun fe' û lun fe' û lun fe' ul vezni ile yazılmıştır. Asıl metinde 101 dördlük bulunmaktadır. Bu dördlüklerde :

1- Bilginin faydası ve bilgisizliğin zararı	12 dördlük
2- Dilin muhafazası hakkında	12 dördlük
3- Dünyanın dönekliği hakkında	12 dördlük
4- Cömertliğin methi ve cimriliğin kötülüğü	10 dördlük
5- Tevâzu ve kibir hakkında	7 dördlük
6- Harîslik hakkında	6 dördlük
7- Kerem, hilm ve diğer iyilikler hakkında	16 dördlük
8- Zamanenin bozukluğu hakkında	21 dördlük
9- Kitap sahibinin özrü	5 dördlük

konular işlenmiştir. Eser genel ahlâk kaideleri üzerine bir nasihat-nâmedir. Şâir de son bölümde kitabın amacının öğüt vermek olduğunu belirtmiştir. Eserde dindarlığın fazileti, ilmin saadete götüren yol oluşu, cömertliğin bütün ayıp ve kirleri örtüp temizleyen huy oluşu, kibir ve ihtirasın kötülüğü gibi konularda bütün nasihat-nâmelerde olduğu gibi âyetve hadislere de başvurulmuştur.

12. yüzyılda Ahmed Yesevî'nin İslâmiyet ve tasavvuf hakkındaki inanç ve fikirlerine halk edebiyatımızın eskiden beri bilinen şekilleri içinde hece vezni ile ve sade bir dille ifade etmesi **hikmet** tarzını doğurmuş ve bu tarz Yesevî dervişleriyle gelenekleşmiştir. Bazı

¹⁰ Levend, Ağâh Sırrı, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", TDAY Belleten , Ankara 1964, s.91

¹¹ Köprülü, Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1966, s.136

¹² Arat, Reşit Rahmeti, Edip Ahmed b. Yükeki, Atabetü'l-hakâyık, İstanbul 1951, TTK Yay. 2. Bas. Ankara 1992
Âsim, Necip , Uygur Yazısı İle Hîbetü'l-hakâyık'ın Diğer Bir Nüshası, TM I , İstanbul 1925, s.227-233
Köprülü, M. Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1980, s.204-210

hikmetlerde amefî ahlâk ve muhitin sosyal aksaklıkları üzerinde de ¹³ durularak manzum öğüt verme geleneği dörtlükler şeklinde sürdürülmüştür.¹⁴

Anadolu sahasında ilk şiirler, dinî – tasavvufî bir mahiyet arz ettiğinden ahlâk konularına ve nasihatlara geniş yer verilmiştir. Ahlâkın dinle olan yakın ilgisi dolayısıyla, ahlâkî konularla dinî konuların çoğu birleşmiş durumdadır.¹⁵

Yunus Emre'nin 707/ 1307-8 'de telif ettiği Risâletü'n-nushiyye ¹⁶ adındaki eseri, sülûk ehline (ma'nâ yolcularına) tasavvufî hakikatleri anlatmak amacıyla mesnevî şeklinde kaleme alınmış bir nasihat-nâmedir. ¹⁷ Eser nasihat-nâmelerin Anadolu sahasında bilinen en eski örneği olarak kabul edilmektedir.¹⁸

Eserin başındaki 13 beyitlik kısımda Cenâb-ı Hakk'ın insanı maddî ve manevî (sûret ve can) iki unsurdan yarattığı anlatılmıştır. Sûret (vücûd) , tabiatı da meydana getiren dört unsurdan ; su, ateş, toprak ve havadan mürekkeptir. Bunlar insan öldükten sonra tekrar geldikleri yer olan tabiata karışırlar. Fakat can , yani ruh ölmez, ebedîdir. Ruhun bu dünyadan tecellîsi için vücûd gereklidir. Tanrı bu dünyaya rûhu, olgunlaşmak, varlığın sırrına ulaşmak için göndermiştir. Maddî ve ölümlü vücûd ile , manevî ve ebedî ruh, mahiyetlerince birbirine zıttır. Vücûd, insanı dünyaya bağlar, ruh ise asıl alemine gitmek ister. Dolayısıyla insanoğlunun hayatı zıtlıklar içinde görünür.

Bundan sonra gelen " Fî ta'rifî'l- akil" başlığını taşıyan kısa bir mensur bölüm gelir. Büyük bir ahlâkçı ve nasihatçı olan Yunus burada akıl ve imana ait tasavvufî fikirlerini sembolik sayılarla ifade etmiştir. Akıl ve iman , insanın kabiliyetine göre kavranır. Bu iki kavram sembolik olarak üç ayrı grupta toplanmıştır :

- 1- Dünya tertiplerini bildiren akıl-ı ma'âş
- 2- Ahiret ahvâlini bildiren akıl-ı ma'âd
- 3- Allah'ın ma'rifetini bildiren akıl-ı küllî

¹³ Easlan, Kemal, Ahmed-i Yesevî, Divân-ı Hikmet'ten Seçmeler, Ankara 1983, s.44

¹⁴ Yukarıdan beri andığımız eserleri genel bir değerlendirmeye tabî tutan Köprülü, " Divân-ı Hikmet'i ondan biraz önce yahut biraz sonra yazılmış olan talimî mahiyette diğer meşhur Türk eserleriyle karşılaştıracak olursak onunla meselâ Kutadgu Billig arasında ahlâk telâkkileri bakımından oldukça büyük fark görürüz. Kutadgu Billig, daha ziyâde içtimaî ahlâk cihetine ehemmiyet vermek itibarıyla , biraz Acemler'in siyâset-nâmeleri mahiyetinde bir eser olduğu halde Divân- ı Hikmet bir tasavvufî ferdî ahlâk mecmuasıdır. En çok Attar'ın Pend-nâme'sini hatırlatan Hibetü'l hakâyık'a gelince, bunda hattâ Pend-nâme'de olduğu kadar bile bir tasavvufî mana yoktur. Divân-ı Hikmet'in ta'lim ve telkin ettiği tasavvufî ahlâk ile Kutadgu Billig ve Hibetü'l hakâyık arasında apaçık bir alâka ve benzerlik mevcut değildir. Ahmed Yesevî kendisinden önce yazılmış olan Kutadgu Billig'den hiçbir veçhile müteessir olmadığı gibi, aynı sûretle Hibetü'l-hakâyık şairi üzerinde de bir tesir icrâ etmemiştir. " demektedir. Bk. Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, s. 136-137

¹⁵ Msl. ; " hayr, haz ve fayda kavramları ile irade-i cüz'îyye , kaza ve kader bahisleri Kelâm'ın sınırları içine girer. Sabır, kanaat ve tevekkül gibi sorunlarla, zulüm, adalet ve cömertlik gibi bahisler de dinî eserlerde önemle yer alır. Ahlâkın başlıca amaçlarından biri olan " tasfiye-i vicdan" ise tasavvufun da esasları arasındadır. " Levend , a.g.m. s.90-91

¹⁶ Süleymâniye Ktb. Fatih No: 3889

Kaplan, Mehmet, Risâletü'n-nushiyye'nin Tahlili, C.21, TDDE, İstanbul 1973, s.65-82

Tatçı, Mustafa, Yunus Emre Divânı, Risâletü'n-nushiyye III. (Tenkidli Metin), KBY, Ankara 1991

Gölpınarlı, Abdülbaki, Risâletü'n-nushiyye ve Divân, İstanbul 1965, s. 2-107

Özbay, Hüseyin - Tatçı, Mustafa, Yunus Emre (Makalelerden Seçmeler), MEB Yay., İstanbul 1994

Günay,Umay, Risâletü'n-nushiyye Üzerinde Bir Değerlendirme, Uluslararası Yunus Emre Semineri , Unesco

Türkiye Millî Komisyonu , 12-13 Haziran 1991, Millî Kütb. Ankara

Ayan, Hüseyin, Risâletü'n-nushiyye Üzerine, Yunus Emre Sempozyumu , 2-5 Mayıs 1988, Millî Kütb. Ankara

¹⁷ Horata, Osman, Yunus Emre'nin Risâletü'n-nushiyye Mesnevîsi, C.29, TKA, 1991, s. 173

¹⁸ Mazioğlu, Hasibe, Türk Edebiyatında Pend-nâmeler, II. Milletler Arası Türkoloji Kongresi Tebliğ Özetleri, İstanbul 1976, s.136

İnsan tam bir imana akl-ı ma'âd ve akl-ı küllî ile ulaşabilir. İman da üç derecedir :

- 1- İlme'l-yakîn iman:akılda yerlidir.
- 2- Ayne'l-yakîn iman : gönülde yerlidir.
- 3- Hakka'l- yakîn iman : canda yerlidir.

Cândaki iman cân ile gider. İman, insanın cennet veya cehennemde yaşayacağı hayatla yakından ilgilidir. Bu sebeple Yunus imanla beraber cennet ve cehennem kavramlarından da bahseder.

Daha sonra asıl manzum kısım başlar. Burada altı başlık altında çeşitli nefsi sıfatların şerhi yapılır. Bunlar :

1- Ruh ve akıl	2- Kibr (ve kanaat)	3-Buşu ve gazab
4- Sabır	5-Buhl ve hased	6- Gaybed ve bühtân

Bütün bu kavramlar, destanî birer hikaye şeklinde, zaman zaman allegorik bir üslupla ve teşbih, mecaz ve teşhis sanatlarına başvuruyla anlatılır.

Şekil, muhtevâ ve üslupça orijinal bir eser olan Yunus'un bu nasihat-nâmesi , kullanılan kavramlar ve sembolik ifadelerden de anlaşılacağı üzere tümüyle tasavvufidir. Bu yönüyle nasihat-nâmeler arasında da apayrı bir yere sahiptir. Zira diğer nasihat-nâmeler İran veya Arap edebiyatlarından alınan örneklere göre yazılmış, üslup ve muhtevâca o eserlere benzemişlerdir. Oysa Risâletü'n-nushiyye , büyük bir mutasavvif ve ahlakçı olan Yunus'un tasavvufî kelime, kavram ve sembolleri ile kendine mahsus bir eser olmuştur.

Tavırla, sözle, nasihatla insanlara faydalı olmuş, kalplere tesir ederek kötü ahlaki güzelleştirip kimseyi kırmadan gönüller almış olan Mevlânâ'nın da nasihat içeren söz ve şiirleri olduğunu belirtmeliyiz.¹⁹

Ahmed Fakîh'in Çarh-nâme'si²⁰ me fâ î lün me fâ î lün fe û lun vezni ile yazılmış , 83 beyitlik kaside tarzında bir nasihat-nâmedir. Dünyanın fâniliğinden , dünya zevklerine kapılmanın yanlışlığından kabir azabı ve mahşerden bahsederek ölümü hatırlatan , bu dünyada ahiret için hazırlanmanın lüzumunu öğütleyen, bunun da kanâat ve tevâzu üzere yaşayıp ibadet etmek ve ahlaki güzelliklere sahip olmakla sağlanabileceğini açıklayan dinî-tasavvufî bir eserdir.

¹⁹ Mevlânâ'da her türlü sevginin aslı kaynağı Allah ve Resûlünün sevgisidir. Bu itibarla sağlığında ve eserlerinde herkesi doğru yola, kâfiri hidâyete, mümini daha da mümin olmaya davet eden Hz. Peygamber'in "Din nasihattir." Düsturuna uyan ve bunda da başarılı olan Mevlânâ'nın esas kaynağının Kur'ân-ı Kerîm ve Hadîs-i Şerîfler oluşu tabîdir. (Çelebioğlu, Amil, Mevlânâ'dan Öğütler, III. Milli Mevlânâ Kongresi 12-14 Aralık 1988, Konya 1989 s.131-148)

Mevlânâ'nın gayesi kâfiri hatta mümini, herkesi Hakk'a davettir. Halle, tavırla, sözle, nasihatla, insanlara faydalı olmak, kalbe tesir etmek, kötü ahlâkı güzelleştirmek, kimseyi kırmadan gönüller almaya çalışmaktır. Bizzat şiire merakından değil , çevresine tesir edebilmek için şiir söylemiştir. (Çelebioğlu, Amil, Anadolu'nun Türkleşmesinde Mevlânâ'nın Rolü, Türklük Araştırmaları Dergisi 5, 1989, s.223-248)

²⁰ Köprülü, M. Fuad, II. Ahmed Fakîh ve Çarh-nâme'si Türk Yurdu IV, İstanbul 1926, s.289-295; a.mlf. Türk Edebiyatı Tarihi, s.307-308

Sertkaya Osman F., Ahmed Fakîh, TDV İslâm Ansk. C.2, İstanbul 1989, s.66; a.mlf. , Ahmed Fakîh, İlmi Araştırmalar 2, İstanbul 1996, s.131

Mansuroğlu, Mecdut, Ahmed Fakîh – Çarh-nâme, İstanbul 1956 (Dil özellikleri, lügatçe, gramer dizini , tıpkıbasım metin)

İz, Fahir, Ahmed Fakîh-Çarh-nâme, Eski Türk Edebiyatında Nazım, C.I, İstanbul 1966, s.109; a.mlf. TDEA I, 61

İz, Fahir - Kut, Günay, Divân Nazım ve Nesri, Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri, C. I, İstanbul 1985, s. 264-268

Gürsoy-Naskali, Emine, Çarh-nâme Müellifi ve Tarihi Hakkında Notlar, Türk Kültürü, 27 / 286, Ankara 1987, s.74-77

Nasihat-nâme türündeki tanınmış bir diğer eser ise Âşık Paşa'nın 1330'da yazdığı 12000 beyitlik Garib-nâme'sidir.²¹ Aruzun fâ' i lâ tün fâ' i lâ tün fâ' i lün vezniyle yazılan eser Farsça mensur bir mukaddimededen sonra kainatın yaratılışından bahseden ve aşere-i mübeşşere hakkındaki kasideleri ihtiva eden uzun bir giriş bölümü gelir. Daha sonra asil esere girilmektedir. Bu bölüm on bâba ve her bâbda on dâstâna ayrılmaktadır. Bu bölümlerin konuları:

1. Bölüm Allah'ın birliği, birliğin yaran ve üstünlükleri
2. Bölüm yer-gök, kara-deniz, dünya-ahiret gibi çift şeyler
3. Bölüm dünya, eşya, insan üçlüsü
4. Bölüm dört unsur(hava, su, toprak, ateş) ve dört mevsim
5. Bölüm beş duyu, dünyanın beş kapısı
6. Bölüm dünyanın altı günde yaratılışı ve altı yön
7. Bölüm yedi iklim, yedi kat gök
8. Bölüm sekiz cennet
9. Bölüm dokuz felek, halkın dokuz türlü vasfı
10. Bölüm cennetle müjdelenen on kişi, on nasihat

Her bölümün sayılarıyla ilgili konuları kapsadığı eserin her bir bölümünde onar dâstân veya hikaye bulunur. Her destanda önce konu anlatılıp sonra onun teyid eden bir ayet veya hadis şerh edilmiştir. Arada bazı hikâyelerle konu süslenmiştir. Her hali ile Mevlânâ'nın mesnevisinden etkilenmiş olduğu belli olan eserde Mesnevideki dağınıklık ve düzensizliğe zıt olarak adetâ geometrik bir düzen görülür.

Garib-nâme yalnız Anadolu'da değil, Mısır ve Suriye Türkleri arasında da şöhret bulmuştur. Süleyman Çelebi Mevlid'inde Garib-nâme'den alınmış bazı beyitlere rastlanmaktadır. Bu Âşık Paşa'nın sanat kudretinden değil, büyük bir sûfi sıfatıyla kazanmış olduğu büyük manevî nüfuzdan dolayıdır.²²

Türk mizah ve hiciv edebiyatının şaheserlerinden olan Hamnâme²³ 126 beyit olup fâ' i lâ tün me fâ' i lün fâ' i lün vezniyle yazılmıştır. Şeyhî'nin bu mesnevisi, semiz bir öküzü boynuzlarına imrenen zavallı bir eşeğin başına gelenleri ve pir eşeğin verdiği nasihatları işleme sebebiyle nasihat-nâme sayılır.

Mensur nasihat-nâmeler muhtevâ, terkip ve verilen öğütlerce manzum olanlardan pek farklı değildir. Manzum nasihat-nâmelerde genellikle belli sayıda bölümler bulunmakta ve bu bölümlerde çeşitli hikaye ve dâstânlar anlatılmaktadır. Mensur nasihat-nâmelerde de durum aynıdır. Mensurlar arasında siyaset-nâme gibi padişah veya devlet büyüklerine ; fütüvvet-nâme gibi meslek erbabına yönelik eserlerde bulunmaktadır. Aralarında Kâbûs-nâme , Kelile

²¹ Süleymâniye Ktb. Laleli 1752

Köprülü, M. Fuad, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 347: a.mlf. , MEB İA. Âşık Paşa maddesi
Kaplan, Mehmet, Âşık Paşa ve Birlik Fikri, Türkiyat Mec. XVII, İstanbul 1976, s.148-160
Gölpınarlı , Abdülhakî, Âşık Paşa'nın Şiirleri, Türkiyat Mec. 5, İstanbul 1936, s.87-101
Ocak, A.Yaşar , 13.YY.'da Anadolu'da Babaîler İsyanı, İstanbul 1980, s.159-161
İz, Fahir-Kut, Günay, Büyük Türk Klasikleri, İstanbul 1985, s. 299-301
Kut, Günay, TDV İA. Âşık Paşa mad. İstanbul 1991, s.1
Alparslan, Ali, Âşık Paşa'da Tasavvuf, TDED XII, İstanbul 1963, s.143-156
Okuyucu, Cihan, Âşık Paşa'nın Tasavvuf Risâlesi, Erciyes Ün. SBED, S.2, 1988 , s.197-213(makale, VII. Milli Türkoloji Kongresi'nde Sunulmuştur.)

²² Köprülü, M. Fuad, MEB İA. Âşık Paşa mad., İstanbul 1978, s. 704

²³ İst. Ün. Kütb.TY 2804, Millet Kütb. A. Emirî manzum No: 238

Timurtaş, Faruk K., Şeyhî Har-nâme, İstanbul 1971; a.mlf. , Şeyhî'nin Hayatı ve Şahsiyeti, TDED, 1954, V, 95; a.mlf. , MEB İA. , Şeyhî, C. 11, s. 474

ve Dimne, Sindbâd-nâme ve Kırk Vezir çevirilerinin de bulunduğu mensur nasihat kitaplarından bir kısmı aşağıdadır.

Kutadgu Biligden üç yüz yılı aşkın bir zaman sonra Şeyhoğlu Mustafa tarafından yazılan Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ²⁴ Türk kültür tarihi içinde ikinci bir siyaset-nâme olarak karşımıza çıkmaktadır. Eserde devlet teşkilatına yer verilmekte, başta padişah olmak üzere toplumun idareci sınıfına hitap edilerek bir silsile halinde herkese vazifesine riayet tavsiye edilmektedir. Şeyhoğlu bütün bu meseleleri ele alırken ana kaynaklara dayanarak peygamberlerden , padişahlardan örnekler vermiş, devlet teşkilatıyla ilgili terim ve deyimleri de kullanmıştır. Devlet idaresi hususunda Kutadgu Bilig gibi manzum olmayan ve diyaloga yer vermeyen eser hacim olarak büyük değildir. Fakat her iki eserin ortak tarafı nasihat-nâmeye yakın olmalıdır. Bu itibarla Kenzü'l küberâ'da daha çok siyaset ahlaki ele alınmıştır. ²⁵

Nasihat-ı Sultan Murad²⁶ diyaloglar şeklinde yazılmış küçük bir risaledir. II. Murad ile oğlu Mehmed(Fatih)'in karşılıklı konuşmaları veya üçüncü bir şahısça bu hale sokulmuş şeklindedir. Yaşlı ve tecrübeli Sultan Murad oğluna hitaben insan ömrünün derecelerini : " âlem-i tufüliyyet 0-9 yaş; âlem-i sabâvet 9-15 yaş; mertebe-i şebâbet 15-30 yaş; âlem-i recüliyyet 30-45 yaş " şeklinde saymakta. İskender-i Zülkameyn , Hüsrev ve Nûşirvân'dan örnekler vermektedir. Akli kılıca tercih ederek ikisinin birleşmesinin daha da üstün olduğunu söylemektedir. İskender'in Acem padişahını; Timur'un da Yıldırım'ı (ecdadı bu kanıdadır.) akıl ile yendiğini söylemektedir. Sultan II. Murad kadere de sıkı sıkıya bağlıdır.

1446'da Tire'de vefat ederek babasının yanına gömülen İbn-i Melek-zâde Mehmet Efendi'nin 285 varak tutan Bahru'l-hikem ²⁷ adlı eseri sultan II. Murad adına yazılmıştır. Ahlâk ve mev'izeden bahseden bu eser üç bab ve yüz fasıl üzerine düzenlenmiştir. Eserde geçen riyâzet, tâat, ibâdet, zühd, amel-i salih, günah işlememek, cehennemî anarak korkup ağlamak, dünyayı terk etmek, cömertlik, ma'rufu emr, münkerden nehy, katvânın fazileti, kıyâmet ahvâli vs.hususlara değinilmektedir.

Emir Unsuru'l- Maâlî Keykâvus'un, oğlu Geylan Şah için yazdığı siyaset-nâme mahiyetindeki Kâbûs-nâme²⁸ tercümelerinin en eskisi , 14. Asırda adı bilinmeyen birisince

²⁴ Yavuz, Prof. Dr. Kemal, Şeyhoğlu, Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ, Ankara 1991
Yavuz, Prof. Dr. Kemal, Şeyhoğlu Mustafa'nın Türkçe Hakkındaki Görüşleri, Hizmeti ve Kenzü'l-küberâ'nın Dili, 5. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 1985, (TDK Yayını, s.267-276); XIII. Ve XVI. Asır Dil Yâdigârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri, TDA 27, Faruk K. Timurtaş'a Armağan , Aralık 1983
Akün, Ö. Faruk, Şeyhoğlu Sadruddin Mustafa, MEB İA. , C. 11, İstanbul 1979 , s.481
Varlık, M. Çetin, Şeyhoğlu'nun Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ Adlı Tercüme Eseri, I. Milletler arası Türkoloji Kongresi,(İstanbul 15-20 X 1973) , Şeyhoğlu'nun Kenzü'l-küberâ'sı , II. Türkoloji Kongresi İstanbul 1976
Gökay, O. Şaik, Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulema, Çevren, I mart 1976, II Haziran 1976, III Eylül 1976, Piriştine 1976
Türker – Küyel, Mübahat, Kutadgu Bilig ile Kenzü'l-küberâ Arasında Bir Karşılaştırma, Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992, (TDK Yay. S. 175, Ankara 1996)

²⁵ Yavuz, Prof. Dr. Kemal, Kenzü'l-küberâ ve Mehekkü'l-ulemâ, Ankara 1991, (önsöz, s.V)

²⁶ Topkapı Kütb. Revan No: 407

Uçman, Abdullah, Fatih Sultan Mehmed'e Nasihatlar , Tercüman 1001 Temel Eser, Nr. 76, İstanbul tarihsiz
Uğur, Prof. Dr. Ahmet, Osmanlı Siyaset-nâmeleri, Kültür ve Sanat Yayınları, (tarihsiz) , s.108
Kasım b. Seydi el-Hâfız Ankarî' ce yazılıp Sultan II. Murad'a sunulan ve Padişahları yönetimle ilgili çeşitli ahlaki ödüllerin verilip örnek bir padişapta bulunması gerekli vasıfların anlatıldığı Enisü'l-celis adlı siyaset-nâme mahiyetindeki eseri de burada kaydetmek istiyoruz.(Berlin Devlet Kütb. No: 256)

²⁷ Topkapı Sarayı Müzesi Kütb. H.1237

Bursalı Mehmed Tahir , Ahlak Kitaplarımız, İstanbul 1325, s. 9

²⁸ Kâbûs-nâme İran da Hazar Denizi'nin güneyindeki bölgelerde 928'den 11. Asrın sonlarına (1077) kadar hüküm süren Ziyarîoğulları hanedanına mensub Keykâvus'ca 1082'de oğlu Geylan Şah için yazılmış Farsça mensur bir nasihat-nâmedir. Eser Keykâvus'un kitabın yazılış sebebini açıkladığı bir önsözle, çeşitli konulara dair fikir ve nasihatlarını ihtiva eden 44 bölümden oluşur. Eserde din, ahlâk, siyaset, âdâb-ı muâşeret, şiir, musiki, ticaret...gibi

yapılmıştır. Bundan başka Şeyhoğlu Sadrettin Mustafa²⁹ yine ismi belirlenemeyen birisi, Akkadizâde³⁰, Bedr-i Dilşad³¹ ve Mercimek Ahmed³² tarafından ayrı ayrı altı kez Türkçe'ye çevrilmiştir. 18. asrın başında da Nazmizâde Hüseyin murtaza, Mercimek Ahmed tercümesini zamanın ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden yazmıştır. Kâbûs-nâme 44 bâb 48 hikâye ihtiva eder.

Hükümdarlara ve diğer devlet yöneticilerine devlet idaresinde gerekli olan bilgileri ve aynı zamanda ahlâkî meziyetlerle donanmış, âdil, akıllı ve güçlü olmanın yollarını hikemî öğütler vecizeler ve atasözleriyle bezenmiş hikâyelerle sunan Kelile ve Dimne kitabı her zaman padişahların ilgisini çekmiş, ilk çevirileri onların arzusu ile gerçekleşmiştir. Bir siyâset-nâme olarak Kelile ve Dimne kendinden sonra yazılmış kitaplara da öncülük etmiştir. Kutadgu Bilig'de ve Kenzül-küberâ'da onun izlerini görmek mümkündür.³³ Ayrıca o, her kesimden insanın okuyup anlayabileceği bir kitaptır. Eserdeki masallar, Kelile ve Dimne adındaki iki çakalın baş rol oynadığı bir takım hayvan hikâyeleridir. Eser M. 300 yılına doğru Beydeba adlı bir Hint filozofunca meydana getirilmiştir. Eser, Sanskrit diliyle yazılmış, sonra Pehleviceye, Pehleviceden de Süryânî diline çevrilerek daha sonra Arapça ve başka dillere çevrilmiştir. Anadolu sahasında ilk çeviri Kul Mes'ûd'un çevirisidir.³⁴

Kırk Vezir Hikâyeleri³⁵ Arapça Hikâyet-i Erba'în-i Subh u Mesâ adlı bir esere dayanır. Kırk Vezir Hikâyeleri Arapça'dan Ahmed-i Mısı'ce Türkçe'ye çevrilmiş ve devrin sultanı II. Murad'a sunulmuştur. Eserin konusunu, üvey annesinin iftirasına uğrayan masum bir şehzadenin ölüm fermânını şahın kırk vezirinin hikâyeler anlatarak kırk gün boyunca bertaraf ettirmeye çalışmaları oluşturur. Vezirler ve hatun tarafından şahı etkilemek üzere anlatılan 80 hikâye ile 19 küçük hikâyenin ana çerçeve ile bağlantısını hikâye öncesi verilen öğütler sağlamıştır. Şaha, devlet adamı, aile reisi ve bir insan olarak görevlerini hatırlatıcı nitelikteki bu öğütler, bir nasihat-nâme, bir siyaset-nâme olmasını sağlamıştır.

Cömertlik, eli açık olmak anlamına gelen fütüvvet, tasavvufda nefesine düşman olmak, kim olursa olsun yardım elini uzatmak, hoşgörü sahibi olmak, öfkeliyken yumuşak davranmak gibi manalara gelmektedir. Anadolu'da vaktiyle kurulmuş olan Ahîlik örgütü de bu esasları kendisine mâletmiştir. Bunlar da kardeşliği, birbirine yardım etmeyi, konukseverliği, zulme karşı durmayı, düşkünleri korumayı kendilerine şîar edinmişlerdir. Esnaf örgütleri de bu esasları kabul etmişlerdir. Bu bakımdan fütüvvet-nâmeler³⁶ nasihat kitapları arasına

çeşitli konulardan bahsedilerek öğütler verilmiş. Öğütlerden sonra hikâyet adı altında konulan teyyid edici vakalar anlatılmıştır. Kissa, hatıra, fıkra türlerine girebilecek bu elli kadar anekdottan başka şiirlerden de istifade edilmiştir. Keykâvus oğlunun sağlıklı gelişmesini, hayatta başarılı olmasını dileyerek tecrübe ve tavsiyelerini bilgece, akfî ve nakfî delillere destekleyerek vecize, hatıra ve nüktelerle süsleyerek anlatmıştır.

Kabus-nâme, Tahran 1317

Kabus-nâme tercümeleri için bkz. Kabus-nâme Çevirisi, Mercimek Ahmed, Haz. Orhan Şaik Gökyay, (1. Baskı 1944, 3. Bas. İst.1974, s.VII-XVIII)

²⁹ Korkmaz, Zeynep, Kabus-nâme ve Marzuban-nâme Çevirileri Kimindir, TDAY Belleten, 1966

³⁰ Ankara Genel Kütb. No:303; İstanbul Belediye Kütb. M. Cevdet No: 187

³¹ Milli Kütb. (694/1976), Fahri Bilge Koleksiyonu, Nr.470, Mikro Film Arşivi A. 5007 Adem Ceyhan, Bedr-i Dilşad'ın Murad-nâmesi, MEB Yay. İstanbul 1997

Çelebioğlu, Amil, Kabus-nâme Tercümesi, Murad-nâme'ye Dair, Türk Kültürü, 1978, s.192

³² Ank. Genel Kütb. J.5 / 37; İst. Belediye Kütb. M. Cevdet 87; Nuruosmaniye Kütb. 4096 Kâbûs-nâme Çev. Mercimek Ahmed, Haz. O. Şaik Gökyay, (1.bas.1944, 3. bas. İst.1974, s.vii-viii)

³³ Toska, Zehra, Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mes'ûd'un Çevirisi, İstanbul Üniv.Sos. Bil. Enst., Doktora tezi, C 1, s. 283, İst. 1989

³⁴ Süleymâniye Kütb., Laleli No: 1897

Toska, Zehra, Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mes'ûd'un Çevirisi, İst. Üniv. Sos. Bil. Enst., Doktora tezi, İst. 1989

³⁵ Kızıltan, Mübeccel, Kırk Vezir Hikâyeleri, İst. Üniv. SBE Doktora tezi, İstanbul 1991

Gülsevin, Gürer, Kırk Vezir Hikâyeleri (5. Milletlerarası Türkoloji Kongresi İst. 1985)

³⁶ Levend, Agah Sırrı, TDAY Belleten 1963, s. 105; Çağatay, Neşet, Fütüvvet-nâmeler, TTK, Ankara 1981

girmektedir. Fütüvvet ve Ahîlik bahsi Kerâmât-ı Ahi Evren Risâlesi münâsebetiyle Franz Taescher tarafından incelendiği gibi³⁷ ilk fütüvvet-nâme sahiplerinden Burgazi³⁸ ve Şeyh Seyyid Gaybioğlu Şeyh Seyyid Hüseyin'in³⁹ eserleri de A. Göpınarlı tarafından işlenmiştir. Bunlardan başka 15. yüzyıla kadar başka fütüvvet-nâmeler de yazılmıştır: Yahya bin Halil'e ait Fütüvvet-nâme⁴⁰; Seyyid Muhammed b. Seyyid Aliyiddin Hüseyin Radavî'ye ait Miftâhü'd-dekâyık fî beyâni'l-fütüvveti ve'l-hakâyık⁴¹, Seyyid Mehmed Radavî'ye ait Fütüvvet-nâme⁴², 14. yüzyılda Es-Seyyid Mehmed b. Alaüddin'ce Bursa'da yazılan 267 varaklık Fütüvvet-nâme⁴³ bunlardandır.

Burada adını zikretmemiz gereken bir diğer fütüvvet-nâme ise Nasihat-nâme'sini hazırladığımız Şeyh Eşref b. Ahmed'in manzum Fütüvvet-nâme'sidir.⁴⁴ Nasihat-nâme ile aynı mecmua içinde bulunan eser 444 beyittir ve fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün vezniyle nazmedilmiştir. Şeyh Eşref'in Fütüvvet-nâme'si muhtevâ itibariyle dinî-tasavvufî düşünceler yanında öğüt verme yönü ağır basan bir mesnevîdir. Yani toplum hayatından kesitler veren, meslekleri ve meslek ahlâkını anlatan bir fütüvvet-nâme değildir. Eser dinî, ahlâkî, tasavvufî konuları esas alan bir mesnevîdir. Bu konular didaktik olarak nasihat mahiyetinde işlenmiştir. Dinin dört esası; şer'at, tarikat, ma'rifet ve hakikat konuları, bu konuların dindeki yeri ve iman meselesindeki önemleri vurgulanıyor. İslâmın ve imanın şartları sayılıyor, iyi insanın ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği anlatılıyor.

³⁷ Gülşehrî'nin Mesnevîsi ve Ahi Evran, Wiesbaden 1955

³⁸ Levend, Agah, Sırrı, TDAY Belleten, a.g.m. 1963

³⁹ Ankara Genel Kütb. No: 355 / 3, 482 / 1; İst. Beld. Kütb. M. Cevdet K. 40; Levend, Agah Sırrı, a.g.m.

⁴⁰ Bayezid Kütb No:5481, 5482; Millet Kütb. Emiri Şer'iyye No: 901

⁴¹ Süleymâniye Kütb. Hacı Mahmud No:2916

⁴² Süleymâniye Kütb. Hacı Mahmud No: 2982

⁴³ TDK Kütb. A / 332

⁴⁴ Bilgin, Doç. Dr. Orhan, Şeyh Eşref b. Ahmed- Fütüvvet-nâme, İstanbul 1992

ESERİN YAZILDIĞI TARİH VE SOSYAL HAYAT

Nasihat-nâme'nin müellifi Şeyh Eşref b. Ahmed'in yaşadığı tarih kesin olarak bilinmemektedir. Şair, muhtemelen XIV. yüzyılın son yarısıyla XV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olmalıdır. Nasihat-nâme'nin de içinde bulunduğu mecmuanın istinsah tarihi olan 856 / 1452 tarihinden biraz önce vefat etmelidir.⁴⁵ Vefat tarihini bile tam olarak bilmediğimiz şairin doğum yılını tahmin etmek güç olsa da Şeyh Eşref b. Ahmed'in çocukluk ve gençlik yıllarının Ankara Savaşı ile birlikte gelen fetret dönemine rastladığını kabul edebiliriz. Bilindiği gibi bu dönem; Ankara Savaşı ile Yıldırım'ın Timur'a esir düşmesi ve Yıldırım'ın oğulları arasında başlayan taht mücadeleleri ile sürüp gitmiş ve sonunda Çelebi Mehmet'in kardeşlerine galip gelerek 11 yılı bulan fetrete son verip Osmanlı Devleti'nin yegâne hükümdarı olmasıyla son bulmuştu. Çelebi Mehmet Osmanlı Devleti'ni bir idare altında toplamağa muvaffak olduğu zaman bu devlet çoğu, Anadolu'da olmak üzere Ankara muharebesinden sonra epey toprak kaybına uğramıştı. Rumeli'de İstanbul'dan Silivri'ye kadar olan mahaller, Karadeniz'in Rumeli sahilinin mühim bir kısmı ve sonra Selânik, Kuzey Yunanistan (Teselya) ve Anadolu'da Kartal, Pendik, Gebze Bizanslılara terkedilmişti.

Rumeli'de Avrupa devletleriyle dostâne ve barışçı bir siyaset izleyen, yeğeni Orhan Çelebi olayını halleden İzmir'i alıp Foça, Midilli ve Sakız'ı vergiye bağlayan, Karamanoğlu Mehmed Bey'i itaat altına alan, Timur tarafından Karamanoğlu'na verilmiş olan Beypazarı, Sivrihisar, Akşehir, Yalvaç, Beyşehir, Seydişehir tekrar topraklarına katan ve Venediklilerle ilk deniz savaşını yapan Çelebi Mehmed Eflak sorunu, Macarlarla mücadele ve Şeyh bedreddin isyanı gibi bir takım gâilelerin yanısıra bir Düzmece Mustafa olayı ile uğraşmıştır.

Osmanlı padişahlarının büyüklerinden olan Çelebi Mehmed, azim ve metâneti, ahlâkî faziletleri, sözüne riâyet etmesi, yaradılışından gelen nezaketi ve itidali ve siyâsî görüşleri, devlet siyâsetine ait işlerde ifrata gitmeyerek durumu takdir etmesi ve programlı hareket etmesi, herhangi bir tehlikeye karşı uyanık bulunarak çabuk karar vermesi sayesinde parçalanmış olan Osmanlı devletini bir idare altında toplamayı başarmıştır. Ankara Muharebesinden sonra elden çıkan bir kısım yerleri tekrar elde etmiştir. Milâdi tarihle yedi yıl sekiz ay yirmi gün bütün Osmanlı ülkesi hükümdarı olmuştur.⁴⁶ Aniden hastalanıp ölünce yerine oğlu Amasya'dan gelip tahta çıkmıştı.(1421)

17-18 yaşlarında tahta çıkan II. Murad fetret döneminin bir uzantısı olan Düzmece Mustafa olayını halledip bu olayı başlatan Bizans'tan hesap sormak amacıyla İstanbul'u kuşatmış(1422), Timur'un himayesiyle yeniden kurulan Anadolu beyliklerine son vererek Anadolu'da birliği sağlamıştır. Candaroğlu İsfendiyar Bey Tosya, Çankırı, Kalecik ve Safranbolu'yu muhasara edince Bolu ile Gerede arasında yapılan bir muharebede bozguna uğratıldı. Mentеше beyi İlyas Bey'in Osmanlı sarayında rehin olarak bulunan oğulları Leys ile Ahmed kaçarak memleketlerine gelip hükümdar olmuşlardı. Sultan Murad bu iki kardeşi ele geçirip Tokat kalesine gönderdikten sonra Mentеше Beyliğini tamamen ilhak etmiş ve 829 / 1425 tarihinden itibaren bu beylik de tarihe karışmıştır. Aydınoğlu Cüneyd Bey Osmanlı'ya karşı herkesle birleşiyor, üzerine kuvvet sevk edildiği zaman mukavemet edemeyerek çekiliyor ve sonra yine meydana çıkarak mücadelesine devam ediyordu. 829 / 1426 yılında Cenevizli'lerden kiralanan gemiler ile teslim alınarak derhal katledildi. Karamanoğlu Mehmed Bey'in ölümü üzerine oğulları İbrahim ve İsa beyler Osmanlılara sığınmışlardı. Mehmed Bey'in kardeşi Niğde beyi Ali Bey kardeşinin ölümünü haber alır almaz Konya'ya gelip hükümdarlığını ilan etmişti. Sultan Murad İbrahim Bey'in isteği üzerine ona kuvvet vererek İbrahim Bey'i

⁴⁵ Daha fazla bilgi için bkz. Doç. Dr. Orhan Bilgin, Şeyh Eşref b. Ahmed-Fütüvvet-nâme, İstanbul 1992, s.IV-V

⁴⁶ Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.I, Ankara 1972, s. 374-375

Konya'ya amcasının üzerine gönderdi. Ali Bey kaçınca Karaman Beyliği İbrahim Bey'e kaldı. (827 / 1424) Bunlardan başka Koca Kayası Kalesi, Canik Kalesi ve Germiyan Beyliği de Sultan Murad zamanında Osmanlı topraklarına katılmış ve Anadolu'da birlik sağlanmıştı. Sultan Murad Emir Süleyman'ca Bizans'a verilen Selânikî geri almış (1430), Timur'un oğlu Şahruh'la barışçı bir siyaset izlemiş ve Sırbistan'ı işgal edip Belgrad'ı kuşatmıştır(1440). Daha sonra peş peşe gelen yenilgiler neticesinde çok ağır şartlar taşıyan Edirne Segedin antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Bu antlaşmadan sonra Osmanlı devletine Karşı haçlılarla anlaşarak büyük bir ihânet sergileyen Karamanoğlu İbrahim Bey'in üzerine bir sefer düzenlemiş ve sonra tahtını oğlu Mehmed'e bırakıp Bursa'da ibadete koyulmuştur. Haçlıların antlaşmayı bozmaları üzerine II. Mehmed babasını başkumandan olarak ordunun başına davet etti. Varna Savaşı'nı kazanan (1444) ve daha sonra da tehlikeli durumlarla karşılaşınca iki yıl aradan sonra 1446 yılında tekrar tahta çıkan II. Murad haçlıları Kosova'da üç gün süren bir muharebe ile ikinci kez kesin bir yenilgiye uğratmış (1448) ve otuz yıl hükümdarlık yaptıktan sonra 1451'de 47 yaşında vefât etmiştir.

Sultan Murad Osmanlı tarihçilerinin yanı sıra islam ve hristiyan tarihçilerinin de müttefikleri kaydettiklerine göre ince ruhlu, hassas, çok âdil ve merhametli, cesur ve tedbirli bir hükümdardı. Kendisi sözüne ve ahidlerine sâdik olduğu gibi ahidine riayet edenler hakkında dost, ahidine riayet etmeyenler hakkında ise cezalandıncıydı. İlmî musahabeleri sever, âlimleri korur ve onlara muayyen tahsisat verirdi. Musikî, şiir ve edebiyata düşküncü, meclisi bu gibi (fazilet ve ince ruhlu) sanat erbabıyla bezenirdi. Memleketinin bir tehlikeye maruz kaldığını haber alınca sohbet ve eğlenceleri bırakır, hududa koşardı.⁴⁷ Onun devri Türk milletinin içtimâî hayatında Hacı Bayram-ı Veli, Akşemseddin, Eşrefoğlu Rumî gibi büyük sufi ve müteşerriflerin bulunduğu, tasavvufa temâyülün fazlalığı, Zeyniyye ve Mevleviyye tarikatlarının yüksek mahfillerde rağbet gördüğü, Bayramiyye'nin ise çok yayıldığı bir devirdir.⁴⁸ Bu sebeple Sultan II. Murad, Türk dili ve edebiyatının gelişmesinde önemli bir âmil olmuş ve otuz yıllık saltanatı zamanında Osmanlı ülkesinde ilim, şiir ve musiki seviyesi oldukça yükselmiştir.

Sultan Murad devrinde büyük bir imar faaliyeti olmuş, şehirler kalkınmıştır. Özellikle Edirne imar yönünden oldukça gelişmiştir. Murâdiye Camii ve medresesi, imaret ve dârü'l-hadis ve Üç Şerefeli Camii Sultan Murad'ın Edirne'de yaptırdığı eserlerdir. Ergene kasabasını kurarak orada Ergene Köprüsü'yle (Uzunköprü) cami ve imaretini yaptırması civar yerlerde de imar faaliyetine önem verdiğini gösterir.

Memleketinde kültür hayatını yükseltmek için hiçbir fedâkârlıktan kaçınmayan Sultan Murad'ın adına bir hayli eser telif ve tercüme olunmuştur. Sultan II. Murad devrinde bir çok âlim, şâir ve sanatkâr Anadolu'ya hicret etmiştir. Bunlar arasında Şeyh Mehmed-i Cezerî, Şeyh Ahmed-i Cezerî, İbn-i Arabşah, hey'etçi Abdülvâcid, Fahreddin-i Acemî, Haydar-ı Herevî, Alaüddin-i Tûsî, Seyyid Ali Acemî, riyâziyeci Fethullah da bulunmaktadır.⁴⁹ Bu hicret, Osmanlı memleketlerinde ilim, fikir ve edebiyatın gelişip ilerlemesine büyük ölçüde yardım etmiştir.

XV. asrın ilk yarısında ilmî, fikrî, edebî ve içtimâî müesseseler temelleşmişti. Bir yandan Ahmedî'nin açtığı edebî cereyan Şeyhî ile daha mükemmel bir devreye girmişti. Germiyânlı Şeyhî, bu asırda bir mektep sahibi olup hem şâir hem de tabip idi. Tahsilini

⁴⁷ Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.I, Ankara 1972, s. 451

⁴⁸ İnalcık, Halil, MEB İslâm Ansk., II. Murad, C.8, s.614

⁴⁹ Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.I, Ankara 1972, s. 521

İran'da tamamlayan Şeyhî, II. Murad'ın emri üzerine Nizami'nin Hüsrev ü Şîrîni Türkçe'ye çevirmiştir.⁵⁰

Yine II. Murad'ın himâye ettiği Şeyhî'nin yeğeni Cemâlî ile Hümâmî, Hüsâmî, şair ve ressam Sâfî, Hassan, Şemsî, Seyfî gibi şairler Osmanlı sarayının mümtaz şahsiyetlerindendi; bunların bazıları memleketleri işgal edilmiş olan Anadolu beylerinin saraylarından gelmişlerdi. Şair Seyfî II. Murad'ın fütuhatını manzum olarak kaleme almıştır. Hatiboğlu yedi senede tamamladığı Ferah-nâme adındaki yüz hadis ve yüz hikâyeden mürekkep nasihat vadisinde Arapça'dan çevrilmiş bir mesnevîyi 1426'da bitirerek II. Murad'a sunmuştur.

Osmanlı memleketlerinde fikir hayatına verilen ehemmiyete paralel olarak gelişen ilmî ve edebî faaliyet, tasavvufî akımlarda da görülmekteydi. Osmanlı devleti kurulurken Anadolu'daki Ahî, Babaî ve Mevlevî tarikatleri en faal devirlerini yaşıyorlar ve bu kıt'ada mevcut beylikler üzerinde nüfuzlarını gösteriyorlardı. Bu şekilde Anadolu'da yayılan tasavvufî akımları XIV. yüzyıl sonuyla XV. yüzyılda iyice güçlenmişti. Tasavvufî eserler manzum ve mensur olarak yazılmaktaydı. XIV. yüzyılda Âşık Paşa, Yunus Emre ve Sultan Veled'e ait eserlerle XV. yüzyıldaki Kemâl Ümmî ve Nesimî'nin eserleriyle, Eşrefoğlu'nun Hayret-nümâ ve 1447'de yazılmış ahlâka dair kıymetli bir eser olan Müzekki'n-nüfus isimli eseri tasavvufî eserlerdendi.

XIII. yüzyıldan başlayarak XVI. yüzyıl sonlarına kadar Anadolu'nun siyâsî ve içtimâî hayatında Babaî, Kalenderî, Torlak, Samavnalı, Işık gibi isimler altında Babaîliğin kasaba, köy ve aşiretler arasında yayılmış olduğu görülmektedir.⁵¹ Bu zümreler arasında sapık bir cereyan olarak ortaya çıkan hurûfliği yayan Fazlullâh'ın halifesi Nesimî ve taraftarlarının Anadolu'daki propagandaları kendilerine epey taraftar kazandırmış ve bunda Nesimî'nin müridi Refîî'nin eserleriyle ondan sonra gelen Ferištehoğlu (Abdülmeccid b. Firişte İzzeddin) ve Viranî Baba gibi hurûfliler etkili olmuştur.

Ahî ve Babaîlerden başka Osmanlı memleketlerinde tedrisî tarzda vahdet-i vücûd felsefesiyle ilmî tarikatçılık da görülmekteydi; bu daha çok havasa mahsus olup mühim şehir ve kasabalarda yerleşmişti. XIV. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı memleketlerinde Ekberîyye, Bistamiyye, Zeyniyye isimlerindeki tarikatleri görmekteyiz. Bunlardan en evvel Şeyh-i Ekber Muhyiddin-i Arabî'ye mensup Ekberîyye tarikati Osmanlı ülkesine girmiştir ki gerek bu zâtın gerekse Molla Fenârî'nin hizmetleriyle yayılmıştır. Bistamiyye tarikati Şeyh Hamid'ce, Zeyniyye de Şeyh Vefa tarafından yayılıp geliştirilmiştir.

Tasavvuf hususunda Şeyh Bedreddin vak'asından sonra devlet ihtiyatlı davranmakla birlikte memleketteki serbest düşünce hayatına dokunmamıştır. Hatta bu ihtiyat sonucunda müridlerinin çokluğu sebebiyle Ankara'da bir hadise çıkaracağı ihbar edilen Hacı Bayram-ı Veli II. Murad tarafından Edirne'ye getirtilerek ihbarın asılsız olduğu anlaşılınca kendisine lâıyk olan hürmetle Ankara'ya gönderilmiştir. Bayramîyye tarikati Hacı Bayram-ı Veli'den sonra halifelerinden Ak Şemseddin'le Şeyh Ömer Sikkîn taraflarından Bayramîyye ve Melâmîyye isimleriyle iki kola ayrılmıştır. Hacı Bayram-ı Veli mensuplarından Yazıcı-zâde Mehmed Efendi ile kardeşi Ahmed Bîcan Efendi'nin XV. yüzyılın ortalarına doğru yazdıkları tasavvufî eserler ve tekke edebiyatı Bayramîyye tarikatinin yayılmasında etkili olmuştur.⁵²

⁵⁰ Yavuz, Kemal, 13-16. Asır Dil Yâdigârlarının Anadolu Sahalarında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkında Görüşleri, TDA, İstanbul 1983, s. 27 / Doğan, Muhammed Nur, 15. Yüzyıl Anadolu Osmanlı Edebiyatı, TDA, İstanbul 1988, s. 100

⁵¹ Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.I, Ankara 1972, s. 521

⁵² Uzunçarşılı, İ. Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.I, Ankara 1972, s.534

Yine XIV. yüzyılın son yarısıyla XV. yüzyılda Osmanlı memleketlerinde Halvetîlik, Kadirîlik ve Mevlevîlik de yavaş yavaş yayılmaya başlamıştı. Osmanlı devletinin siyâsî, içtimâî ve askerî bütün sahalarında tarikat zümrelerinin etkili olduğunu görmekteyiz. Düzmece Mustafa denilen Mustafa Çelebi'ye karşı hareket eden II. Murad'ın , Bursa'da oturmakta olan Yıldırım Bayezid'in damadı Emîr Buharî'den kılıç kuşandığını ve ikinci Kosova muharebesinde de bazı tarikat zümrelerinin orduda bulduklarını görmekteyiz.

Türk dili ve edebiyatının gelişmesinde mühim bir âmil olup Ebu'l-hayr diye anılan II. Murad, bizzat kendisi de Muradî mahlasıyla şiir söylemiştir. Ayrıca onun oğlu Mehmed'e nasihatlerini içeren Nasihat-ı Sultan Murad adlı siyâset-nâme mahiyetinde bir eseri de bulunmaktadır. Şu beyit şuârâ tezkirelerinde ona ait olmak üzere geçmektedir⁵³:

Gerçi kim haddüm değüldür bûseni kılmak dilek
Ârif olan çün bilür anı ne lâzım söylemek

İlim ve edebiyat alanlarındaki bu zenginlik çeşitli sosyal müesseselerde de yaşanmaktaydı. Camii, imaret, hastahane, kervansaray, köprü, han, hamam, çeşme ve zaviyeler Osmanlı memleketlerini süslemeye başlamış, buraların idareleri ve muhafazaları için vakıflar yapılmıştır. II. Murad Edirne ve Bursa'da tesis ettiği cami, medrese, imaret ve daru'l-hadislerden başka özellikle Ergene'de yaptırdığı köprü çok meşhurdur. Sultan Murad önceden bataklık ve eşkiya yatağı olan yerde Uzunköprü adıyla 174 kemerli ve 392 metre uzunluğunda bir köprü yaptırmış. Bu köprünün muhafazası için bir köy kurarak cami ve imaret yaptırmış ve bu köyü köprüye hizmet karşılığında vergilerden muaf tutmuştur.

XIV. yüzyıl sonlarıyla XV. yüzyılın ilk yarısındaki (özellikle II. Murad dönemi) ilmî, fikrî, edebî, tasavvufî bu gelişmeler hiç şüphesiz ki Emir Süleyman Çelebi, Çelebi Mehmed, II. Murad gibi hükümdarlar ve Tokatlı Hacı İvaz Paşa, Timurtaş Paşa oğlu Umur Bey, Çandarlı-zâde II. Halil Paşa ve Burgazlı Halil Paşa gibi devlet adamlarının gösterdikleri himâye ve teşvik sâyesinde olmaktadır.

⁵³ İsen, Prof. Dr. Mustafa / Bilkan, Yrd. Doç. Dr. A. Fuat, Sultan Şairler, Akçağ Yay., Ankara 1997, s. 68

II. BÖLÜM NASİHAT-NÂME HAKKINDA

Şair Şeyh Eşref b. Ahmed'in "Nasihat-nâme" adlı bu mesnevîsi 155 varaklık bir mecmuada altı aded mesnevî ve bir tercî ile birlikte yer almaktadır. "Biyografik eserlerde ve edebiyat tarihlerinde ismine rastlayamadığımız Şeyh Eşref b. Ahmed'in eserlerinde de hayatı, yaşadığı muhit ve zamana dair en küçük bir kayda rastlanamamıştır... Şairin yaşadığı asır da kesin olarak bilinmemektedir... Elimizde hiçbir vesika ve delil olmamakla beraber, şahsî kanaatimize göre, bu şair, daha çok Eşrefoğlu Rumi diye bilinen ve 874 / 1469'da ölen İznikli Abdullah b. Eşref'in babasıdır."¹

Mesnevînin metni bilinen iki nüshaya dayanarak tesis edilmiştir. İlki "M. Fuad Köprülü'den Yapı Kredi Bankası'na intikal eden yazmalar arasında bulunmaktadır. (Demirbaş no:133), (107) Bir yere vakfedildiği anlaşılan bu yazma, 155 varaktır ve Nasûh b. Ahmed tarafından 856 / 1452'de Edirne'de istinsah edilmiştir."² Diğer nüsha ise Milli Kütüphane'de a. 3238 / 1³'de kayıtlıdır. Bu nüsha Yapı Kredi nüshasına göre daha düzensiz ve dağınıktır. Bu nüsha sondan yaklaşık 100 beyit kadar eksiktir. Milli Kütüphane nüshasında Nasihat-nâme 400 beyit kadar devam ettikten sonra hiçbir başlık veya kayıt düşülmeden Fütüvvet-nâme metnine geçilmiştir. Yapı Kredi nüshasındaki bir kısım beyitler de bu nüshada yer almamaktadır. Biz de nasihat-nâme metnini tesis ederken Yapı Kredi Nüshasını asıl nüsha olarak kabul ettik.

503 beyitten oluşan nasihat-nâme fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ i lün vezniyle nazmedilmiştir. Eser isminden de anlaşılacağı üzere dinî-ahlâkî öğütler veren bir mesnevîdir. Şeyh Eşref, Nasihat-nâme'de günümüzde de geçerli olan ahlâk kurallarıyla ilgili öğütler vermiştir. Bir işte başarılı olmak için o işi ciddiye almak gerektiği, ticaret yaparken adaletli davranma, cömertliğin cimrilikten üstün oluşu, konuşurken sözlerini seçerek söyleme, kimsenin arkasından konuşmama, her konuda iyi niyetli olma, düşmana karşı ihtişamlı görünme, evine gelen dostuna iyi davranma, sırrını kimseye vermeme, tanımadığın kişiyle yola çıkmama, her söylenen söze inanmama, suyu boşuna harcamama, yetim ve zavallıyı koruma, komşuna iyi davranma, verdiği sözü tutma, yalan söylememe, hile yapmama, kendine lâzım olmayan bir şeyi ihtiyacı olana vermek, edep ve güzel ahlâkın zenginlik ve soyluluktan daha değerli olması, her işte insafı olmak, kişilerden yapamayacağı şeyler beklememe, gibi konularda öğütler verilmiştir.

Ahlâk kurallarının yanısıra âyet ve hadislere telmihler bazen de iktibaslar yapılarak dinî öğütler de verilmiştir.

Hakk emânet virdi saña ol emîn

Hâyin olma « lâ yühibbü'l-ha'inîn » (84)

Enfâl 8 / 58. ayetten iktibas yapılmıştır.

Bilmedüñ mi Hakk didi Peygamberi

Her ne getürse aluñ gelüñ didi (182)

Yıglinunun andan ki yıgıdı ol sizi

Şübhesüz v'allâh bu durur Hakk sözi (183)

Haşr 59 / 7. ayete telmih yapılmıştır.

¹ Bilgin, Orhan, *Fütüvvet-nâme*, İstanbul 1992

² Bilgin, Orhan, a.g.e.

³ Eliaçık, Muhittin, *Âşık Ahmed'in Câmiü'l- Ahbâr'ı*, İstanbul 1998, s. 42

Dîni dünyeye viren mağbûn ola
Rüşveti ālan viren mel'un ola (156)

"Rasulullâh rüşvet alan, rüşvet veren ve aracılık eden kimseyi lanetlemiştir." Hadisine telmih yapılmıştır. Allah'ın verdiği nimetlere nankörlük etmeyip şükretme, Allah'ın emirlerini yerine getirmesen de getirene yardımcı olma, dünya malına değer vermeme, Allah'tan başka kimseden korkmama, hayattayken öbür dünyada işine yarayacak ameller işleme, Allah'ın insanları yeryüzüne doğru yoldan giderek ebedî mülke hazırlık yapmak için göndermesi, hayatın bir düş kadar geçici olması, yanlıştan ölüm gelmeden önce dönme, ölümü unutmama, dünyadan giderken iyi bir ad bırakma gibi dinî öğütler de verilmiştir.

Şeyh Eşref ayrıca çocuk terbiyesi;
Dime and iç oğlana oğlan olan
Korkusundan and içer gerçek yalan (372)
Oynamakdan yigma bitürse işin
Kōma çirkin işlere dökē yaşın (373)

çocuk eğitimi;
Geh okīmak geh yazū 'ibret-misâl
Tā ki göñlin almaya anuñ melâl (386)
Geh kalem divid kâğıd eğlenmeğe
Geh fikir dē bīrakāsın ēmeğe (387)

eş seçimi ve eşlerin birbirine karşı davranışları;
Cinsilē cins hoş olur ūsūl düşer
Dirlik olmaz çünkü cinsinden şaşar (495)
Çün iki yâr birliğe bitmiş ola
Ortadan vahşet kamu gitmiş ola (485)
'Ayba 'aybuñ eylūğēdür eylūğūñ
Āña söğmek saña olur dir öğüñ (486)

evlâtların ana- babaya olan hakları;
Žāyi' itme āta ānā hakkını
Kiçilikde sakladī anlar seni (303)

gibi aile hayatıyla ilgili konulara da değinmiştir. Bu öğütler bize o asırlardaki aile hayatı, gündelik hayat ve dinî hayatla ilgili bilgiler veriyor.

Şair, çocuk eğitimi ile ilgili yazdığı beyitlerde onların dersten sıkıldıklarında dikkatlerini dağıtmak hem de zihinlerine işlerlik kazandırmak amacıyla bilmece sorulabileceğini söylüyor ve mesnevînin 392-410. beyitlerinde 10, 422. ve 423. beyitlerinde2 bilmece olmak üzere toplam 12 bilmece veriyor. Bu bilmeceleri de o asrın sözlü edebiyat geleneği içerisinde incelemek gerektiğini düşünüyoruz:

Diyetin kim işbu nedür şol nedür
Kim sadeñ tölü tolū dūr-dânedür (392)

Ol nedür kim cümle halkī yañsılar
Geh çapaklū kārī geh on dört yaşar (405)

Geh kocādur gâh kundakda emer
Geh güzeldür geh görēsın bir deber (406)

ESERİN İMLÂ VE DİL ÖZELLİKLERİ

Şeyh Eşref b. Ahmed'in Nasihat-nâme isimli mesnevîsi Türk Edebiyatı Tarihi ve Türk Dili Tarihi bakımından önemli olduğuna inandığımız bazı imlâ özellikleri içermektedir. Bundan dolayı metne tam bir transkripsiyon uygulanmıştır. Bu uygulama ile Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin aslî imlâları gösterilmiş olmaktadır. Metnimizin transkripsiyonunu yaparken vezin göz önünde bulundurulmuş ona göre uzatma işareti konmuştur. Bazı kelimelerdeyse vezni şaşırtacak bir imlâ kullanılmıştır. Metnin imlâ özelliklerini tam olarak yansıtmak için böyle kelimeler ise olduğu gibi transkrip edilmiştir. Buna göre eserin dil ve imlâ özellikleri şöyledir.

A - İMLÂ ÖZELLİKLERİ :

- Metin harekeli değildir. Yanlış okunabilecek bazı yerlere gerekli görüldüğü takdirde hareke koyulmuştur. Metnimizde uzun heceye tekâbül eden Türkçe ünlü seslerin üzerine düz bir çizgi konularak yazmadaki imlâ korunmuştur.

- Arapça ve Farsça uzun ünlü seslerin üzerine şapka konmuştur.

- Türkçe kelime ve eklerde uzun heceye tekâbül eden -e ve -a vokali hemzeyle değil elif harfi ile gösterilmiştir.

جَدَلًا ciddilē

بيلمايسين bilmēyesin

سَاچَة sēçe

قورتلمایسین kurtulmāyasın

- Metinde uzun heceye tekâbül eden Türkçe kelime ve ekler bazen de vokalsiz yazılmıştır. Eserin imlâ özelliklerinin tam olarak yansıtılabilmesi için böyle ünlülerin üzerine düz çizgi koyulmamıştır.

ایاسن uyasın

کلمه gelme

اشده işde

قیله kıla

جهانه cihana

- Türkçe kelimelerde uzun heceye tekabül eden ilk heceler harf-i medlerle gösterilmiştir.

آلسین ālasın

آمهه ēmeğe

- Metnin bazı yerlerinde de -e ve -a vokali kısa heceye tekabül ettiği halde elif harfi ile yazılmıştır.

داکل dēğün

یاشدا yaşdā

اورادا ōrādā

- Metinde kısa heceye tekabül eden elif harfinin üzerine bazı yerlerde harf-i med koyulmuştur.

آنی ānı

آدوک ādun

آدی ādı

آیق āyak

- Metinde bazı kelimelerin sonundaki -den veya -dan hecesi tenvin ile belirtilmiştir.

حَقْدًا Hakdan

الِدَا elden

- Metindeki bazı Türkçe kelimeler de hem harekesiz hem de vokalsiz yazılmıştır

دَنِمَز dönmez

يِلْدَشِي yoldaşı

سَيَلْمَكْدِه söylemekte

كِرَاكَلْدِي göregeldi

- Metin 32a'daki "yol" ve 152a'daki "ihlas" kelimelerine tamlayan eki, 65a'daki "delîl", 442a'daki "asl", 105b'deki "tapanlar" kelimelerine yönelme durum eki, 420 a'daki "idsen" kelimesine geniş zaman eki unutulmuş olduğundan dolayı ilave edilmiş, metin 415b'de "içmegil" yazarken baştaki "ا" (elif) harfi, 476b'de "zîra" yazarken sondaki "ا" (elif) harfi, 322b'deki "Tañn" kelimesi yazılırken sondaki "ى" (y) harfi, 331b'deki "bir" kelimesi yazılırken "ر" (r) harfi unutulmuş olduğundan ilave edilmiş ve < > işareti içinde gösterilmiştir.

- 174b, 198a, 203b, 354b, 363b, 454a, 469b, 494a'daki " u, ü, vü " bağlaçları, 170b'deki " ı " harfi, 160a'daki " bir " kelimeleri ve 181a'daki " ki " edatı anlam ve vezin gereği ilave edilerek metin tamiri yapılmış ve [] işareti içinde gösterilmiştir.

- Metinde şart eki -se, -sa ister kısa ister uzun heceye tekabül etsin çoğunlukla elif harfiyle yazılmıştır.

اَيْتَسَا itsē

اچَسَا açsā

اُولَسَا olsā

اولوريسَا olurisē

- Metin 49a'nın başındaki ibârenin üstü çizilerek " Pūta tāpan ", 264a'daki " sen " kelimesinin üstü çizilerek de " anuñ " yazılmıştır.50a'da " bir " kelimesi çizilmeden üzerine " Hakk " yazılmıştır. Biz de anlama daha uygun olduğu için " Hakk " ı tercih ettik.

- Metin 283a'daki " su " ve 304a'daki " suçuñ " kelimeleri " س " (sin) harfi ile yazılmıştır. Metin 82a'daki " saña " kelimesi " ساكا " şeklinde yazılmıştır.

- Metin 55a'daki " düşvâr " kelimesi M. Nüshasında " düşhâr " şeklinde yazılmıştır.

- -ler, -lar çoğul eki uzun heceye tekabül ediyorsa " ا " harfiyle birlikte " لار " şeklinde yazılmış.

- 249a'daki " ardınca " kelimesi " ادرنجا " şeklinde yazılmış.

- Metin 338a'da " turmadı " kelimesi " طوطورمدى " şeklinde yanlış yazılmıştır. Biz metinde " turmadı " şeklinde okuduk. 128b'deki " tapup" kelimesi de " طوپوپ " şeklinde yazılmıştır.

• Metin 50b'deki " muktedâsuz ", 328b'deki " virseñ " kelimelerindeki " س " harfinin dişleri bitişerek " م " şeklinde yazılmış. Biz " س " (sin) harfiyle yazılmış şekillerini daha anlamlı bulduk.

• Metin 5a'daki " üstâd ", 69a'daki " Pâdişâhlar Pâdişâhı ", 70a'daki " Pâdişâhsın ", 71a'daki " Pâdişâhlar Pâdişâhı ", 127b'deki " bedd-i nâm ", 157b'deki " bünyâd ", 259a'daki " şâd ", 305a'daki " şâd ", 308a'daki " bünyâd ", 408b'deki " şâd ", 441a'daki " ümid ", 478a'daki " Pâdişâhdur ", 503a'daki " yâdigâr ", 503b'deki " didâr " kelimelerindeki " د " (dal) harfinin üzerine 700/1300 yıllarına kadar Farsça'da kullanılan bir imlâ kaidesine uyularak nokta konmuştur. Metin oluşturulurken bu kelimelerin gerçek imlâları yazılmıştır.

• Divan edebiyatının kuruluş asırlarında uzun heceye tekabül eden izâfet kesresi " ى " harfi ile yazılırdı. 113a'daki şer-i Mustafa " شرعى مصطفى " tamlamasında uzun heceye tekabül eden izafet kesresi de " ى " harfi ile gösterilmiştir.

• Metin 138a, 145a, 147a, 162a, 168a, 175a'daki " Emr-i ma'rûf " kelimeleri yazılırken izâfeti göstermek için " ى " veya " و " harfleri araya yazılmış . Biz tamlamaların hepsini " emr-i ma'rûf " şeklinde yazdık. 168b'deki " Emr-i münker ", 200b'deki " Dâr-ı huld ", 286b'deki " fi'l-i yoz ", 302b'deki " fi'l-i sâdık ", 380b'deki " İlm-i dîn ", 419a'daki " Ehl-i şer ", 456b'deki " ehl-i riya " terkiplerinde de araya izâfet kesresini gösteren " ى " ve " و " harfleri konulmuştur.

• Metin 93b, 95a'daki " mazlûm ", 106b'deki " maksûd ", 133a'daki ilk " merdûd ", 141a'daki " mazlûm ", 158a'daki " mel'ûn ", 185a'daki " mazlûm ", 253a'daki " İnsâf ", 334b'deki " rencûr ", 357b'deki " maksûd ", 420b'deki " illâ " kelimelerinin ikinci heceleri , 466a'daki " sûret " kelimesinin ilk hecesi vezin gereği kısa heceye tekabül edecek şekilde kullanılmıştır.

• 211. beyitte " şey " ve " işi " kelimeleriyle kafiye yapılmıştır. Şair kelimelerin yazılışının yanısıra söylenişindeki benzerlikten de yararlanmış olsa gerek O asırda geniş ünlülerin söylenişte daraldığını özellikle " e " ünlüsünün " i " olduğunu görürüz.

• Metin 151b'deki " sağı " kelimesi " sakı " şeklinde yazılmış.

• Metin 35b'de " Kur'an ", 82a'da " mülk " kelimelerinden sonraki " ى " harfi atıf vavı yerine kullanılmıştır.

• Metin 422a'daki " درزى اگنسى " şeklinde yazılan ibare vezin gereği " derz'iğnesi " şeklinde yazılmıştır.

- "ñ" için bazı yerlerde " ك ", bazı yerlerde ise " كُ " kullanılmıştır.

او كوكى	سكا	saña
اڭلامساڭ	انوك	anuñ
كوڭلوڭه	دڭلايسين	diñleyesin

- Metinde " g " sesi için bazen " ك ", bazen " كُ " kullanılmıştır.

مكر	دڭول	değül
گردى	گر	ger
گلدی	گور	gör

- Ekler genellikle tabanla bitişik yazılmıştır.

المدى	صاتمءوك	satmaduñ
طوتبسین	علمیلا	ilmile
یاقسین	زحمتندن	zahmetinden

- Kalın sıradan Türkçe kelimeler için " ص " ve " ط " kullanılmıştır.

صاتمءوك	طتمءوك	tatmaduñ
طكلايسین	طوتبسین	tutubsın
أصی	صورسین	sorasın
صچر		saçar

- Metinde Türkçe kelimelerde " ç " sesi yerine bazen " c ", " p " sesi yerine bazen " b " kullanılmıştır.

طبسك	كچمز	geçmez
هیچ	هب	hep
اچ	قونب	konup

- Metin 124a'da " tut- " fiili hem " د " (d) hem de " ط " (t) harfiyle yazılmıştır. Bu durum bize o dönemde iki harfin de kullanıldığını göstermektedir.

- 91b'deki Mazlûmuñ kelimesi " مظلموك " şeklinde yazılmıştır.

- Metin 274b'de " tat " kelimesi " طاط " şeklinde yazılmış. Mesnevînin başka yerlerinde ise " طات " şeklinde yazılmıştır.

- Metinde 35b, 86a ve 92a. Beyitlerde takdim ve te'hir işareti kullanılmıştır.

B- DİL ÖZELLİKLERİ

Metinde görülen başlıca dil özellikleri şunlardır.

• ÜNLÜLER

a)Bugün " e "li olan bazı kelimelerin " i " li şekli çokça görülmektedir.

ايردى irdi	سيل sil
ييل yil	يير yir
ديسك diseñ	گيرو girü

b)Bugün "i"ye dönüşmüş olan sesin "e"li şekli görülmektedir.

ايو eyü	گايين geyen
---------	-------------

c)Metinde ünlülerin kalınlık ve incelik bakımından uyumu kuvvetlidir.

چكمايچك çekmeyicek	دكشورهسين değşüresin:
گلاسين gelesin	اولميسردر olmayasardur
صوراسين sorasin	فيلمدين kılmadın

ç)Türkçe kelime köklerinde- gövdelerinde ve eklerinde yuvarlaklaşma yaygındır.

ç.1- Kök ve gövdede yuvarlaklaşma

ارتوف artuk	التون altun
دكول değül	ازغون azgun

ç.2- Eklerde yuvarlaklaşma

سوزك sözüñ	گلور gelür
بيكدر yiğdür	بيلمدوكك bilmedüğüñ
شوبهسوز şübhesüz	

ç.2.1- İyelik ekleri 1.şahıs çokluk için -umuz, -ümüz şeklindedir.

يولومز yolumuz	عمرومز 'ömrümüz
----------------	-----------------

ç.2.2- İlgili durum eki ünsüzle biten kelimelerden sonra -uñ, -üñ, ünlüyle biten kelimelerden sonra ise -nuñ, -nüñ şeklindedir.

اوگوك öğüñ	ايشوك işüñ
ديلوك dilüñ	كمسنوك kimsenüñ
انوك anuñ	اهلنوك ehlinüñ

ç.2.3- Zarf -fil ekleri -up, -üp; -uban, -üben şeklindedir.

صائبن sanuban	قويوب koyup
طوتوب tutup	صاتوبن satuban
الدانوبن aldanuban	

ç.2.4-Görülen geçmiş zaman ekleri II.teklik için -duñ, -dũñ şeklinde kullanılmıştır.

بيلمذك bilmedũñ	طاتمذك tatmadũñ
-----------------	-----------------

ç.2.5- Geniş zaman eki ünsüzle biten bazı kelimelerden sonra -ur, -ür şeklinde kullanılır.

بولينور bulunur	صوريلورسين sorilursın
اولور olur	

ç.2.6- Bildirme eki -dur/-dür, -durur şeklindedir.

ديمشميدر dimiş midür	فتوادر fetvâdur
ديندر diyendür	اولدر ol durur
ديزيدر dizip durur	

ç.2.7-Geniş zaman ekinin I. çokluk olumsuz şekli olarak -zuz, -züz kullanılmıştır.

ييمزوز yimezüz	ديمزوز dimezüz
----------------	----------------

d)Aitlik eki olan -ki kalın sırada kalın kullanılmıştır.

اندقى andakı

e)III. teklik iyelik eki devamlı dar ünlüdür.

ارزوسى arzusu	سوزى sözi
اوكى öñi	قموسى kamusu.
صوكى soñı	

f)Yükleme hali eki -ı, -i, III. kişi ekinden sonra -n şeklinde kullanılmaktadır.

يولى yolu	يوني yöni
صوچين suçın	اودين odın
عيبين 'aybın	

Ancak III. kişi iyelik eklerinden sonra -nı, -ni şeklinin de kullanıldığı görülmektedir.

عزرينى 'özrini	ايزيني izini
ايشيني işini	اوغلينى oğlını
رحمتيني rahmetini	

g) Bugün "ö" olan sesin "e" şekli de görülmektedir.
(Eyle mi olur)

ایلمی Eyle mi

• ÜNSÜZLER

a) ğ, g düşmesi görülür.

اولو ulu < uluğ

ایو eyü < edgü

قاراكو karañu < karañgu

طولو tolu < toluğ

بیتی biti < bitig

b) k > ğ, k > g değişmesi görülür.

كل gel- < kel-

كوكل göñül < köñül

کی gey < key

سغن sağın < sakın

c) b > v değişmesi görülmektedir.

وار var < bar

ياوز yavuz < yabız

ویر vir- < ber-

او ev < eb

ç) Bazı kelimelerde t > d değişmesi görülmektedir.

دیری diri < tirig

دی di- < ti-

درلو dürlü < türlüğ

دل dil < til

d) Bazı kelimelerin de t'li şekillerinin kullanıldığını görüyoruz.

تون ton

طوكوز toñuz

طوغر toğar

قطوز kutuz

طولو tolu

طوغان toğan

e) Kelime içinde iki ünlü arasında sedasız seslerin sedalılaştığı görülür. Bazı kelimelerde de sedalılaştırmanın olmadığı görülür.

طدینی tadını < tat

او قیملقئ okımaklık (okımaklık)

ارتوغینی artuğını < artuk

اورتقی ortakı (ortak)

ایشیدر işidür < işit-

ایاقی ayakı (ayak)

انجدرسهك incidürseñ < incit-

لایقوك lâyıkuñ (lâyık)

كوجی güci < güç

f) İki ünsüzle biten bazı yabancı kelimeler aynen kullanıldığı gibi böyle kelimelerde bu iki ünsüz ses arasında bir ünlü sesin türediği de görülür.

خير (hayır) hayr

حكوم (hüküm) hükm

g) Ünsüzle biten iki heceli bazı kelimeler ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında son hecedeki ünlü sesin düştüğü görülür.

بوينون (boynun) boyun

كوكلوكة (göñlüñe) göñül

اوغلينه (oğlına) oğul

h) Et- fiili ile birlikte it- şekli de kullanılır.

ايتمه itme

اتمكل etmegil

ايدريسه iderise

اتمايسر etmeyiser

ı) "Ne" zamirinin, kendisinden sonra gelen ünlü ile başlayan fiillerle ünlü sesin düşmesiyle birleştiği görülür.

نيدسين (n'idesin) < ne idesin

نيلدوك (n'eyledüñ) < ne eyledin

نتدوك (n'etdüñ) < ne etdüñ

Bismillahirrahmanirrahîm
Naşîhat – nâme- i Mevlânâ Eşref Raḥimehullah

- 1a Çün dilüñdē dîdün Allah ekberi
Ciddilē tut tutmā dîñî serseri
- 1b Serserî tutsañ tadîñî tatmaduñ
Baqla kâbın bâki gence şatmaduñ
- 3 Ciddilêdur âḥiretde kırtılan
Ciddilêdur bunda toğrî yol varan
- Ciddilē irdî iren her menzilē
Ciddilē girdi giren toğrî yola
- Ciddilē şâkird olan üstâğ olur
Ciddilē kullıq kılan âzâd olur
- 6 Her mürîd ki ciddilē olā mürîd
Mürşid olā Ḥaqq anî kılā mezîd
- Sen her işi kim tutāsın ciddilē
Bil ol işüñ öñi şöñi ḥayr ola
- Her işüñ kim serserî tutsañ anı
Bil ki ḥayrā olmayasardur yöni
- 9 Dir öğüñî ciddilē tut bâkıyi
Serserî tutsañ tutubsın fâniyi

1b tutma dîni: dîni tutma M; 3b varan: bulan M; 8a işüñ: işi M; 8b hayra: hayr M; 9b
tutubsın: dürüstdürM

1. Dilinle " Allahu ekber" dediysen buna sınıksız sarıl, dine boş verme.
2. Boşverirsen tadını tadamazsın. Bitmez tükenmez hazineyi bakla kabuğuna değişmemiş olursun.
3. Dört elle (dine) sarılan kişi (hem) bu dünyada doğru yoldan gitmiş (hem de) ahirette kurtulmuş demektir.
4. Bir işe dört elle sarılan hedefe varır. Ciddiyetle doğru yola girilir.
5. İhlasla çıraklık eden usta olur. Tam kul olan hür olur.
6. İhlasla mürid olan kimseyi , Allah makamını arttırarak mürid yapar.
7. Hangi işe dört elle sarılırsan onun önü de sonu da hayırdır, bil.
8. Üstünlüğü tuttuğun her işin yönünün hayra dönük olmayacağını bil.
9. Aklını başına toplu kalıcı olana dört elle sarıl, eğer üstün körü tutacaksan geçici olanı tut.

Şāşı baqmā şāşı diñlēmē sözi
Ger dilerseñ āçılā gōñül gözi

Şāşı olāgör olan haqqā şağır
Yig olā andan eşek yā bir şıgır

12 Sözi çekseñ arzuñā bilmēyesin
Añiretdē bil ki kırtulmāyasın

Arzuñā çekmēyicek añlāmasañ
Sen değılsin saña diyēndir uşañ

Şol kim ister ciddilē toğrı yolu
Buldı yōlī gerçi irmezsē ēli

15 Arzusīnā t̄alib olmağ din değıl
Bil ki her boynun eğen miskīn değıl

Arzusīnā t̄alib olan bulmadı
Buldıyīsā dāñi dīni almadı

2a Cebraīl Haqq'dan bizē gētürdüği
Dindür eñi niyē dirmezsın ögi

18 Sen Muħammed dīni diyū şōrasın
Bildüñisē pes niyē değışūresin

Bilmedüñsē bilseñē miskīn kedūd
Sēni meğer aldādī İblīs ħasūd

11a olāgör: olan kör olā M; 13b diyēndir: dirler M; 15b boynun eğen: yūriyen iken M; 16a bulmadı: bilmedi M; 16b Buldıyīsā: Bildiyisē M; 17a Hakk'dan bizē: bizē Hakk'dan YK; 18b pes: sen YK

10. Gönül gözünün açılmasını istiyorsan, yarım gözle bakma, yarım kulakla dinleme.
11. Gerçeğe kulağını tıkayan eğri görür. Böyle olandan bir eşek veya sığır daha iyidir.
12. Sözü kendi isteğine çekersen doğruyu bilemezsin Bil ki ahirette de kurtulamazsın.
13. Anlamadığını kendine göre yorumlamayınca, sana anlayışsız diyen anlayışsızdır.
14. Samimiyetle doğru yolu isteyen kişi her ne kadar gücü yetmese de yolu bulmuştur.
15. Din, keyfine uymak değildir. Bil ki her boynunu eğen kişi derviş değildir.
16. Keyfine uyan dini bulamaz. Bulursa da benimseyemez.
17. Ey arkadaş! Din , Allah'tan bize Cebrail'in getirdiğidir, aklını başına niye toplamıyorsun.
18. Sen Muhammed'in dinini nedir diye soruyorsun, öğreniyorsun, sonra niye vazgeçiyorsun?
19. Ey ağgözlü insan! Anlamadınsa kafana iyice yerleştir. Yoksa seni aldatmış olmasın
kıskaç şeytan!

Ūṣaṅ olmā Īblis'ī tūtmā sehel
Sēni Īder din yolında ol kehel

21 Ġâfil olmā hâzır ol gündüz gicē
Ḥaqq'ı ūlū bil ulūlıqdan yücē

Ta'zīm itgil Ḥaqq Ta'âlâ emrinē
Ger dilerseñ būlasın yol şükrynē

Her ḥasısüñ sözinē olsañ mutı'
Qanda ōlīsar Resul sañā şefı'

24 Ḥaqq em'înī Muṣṭafā yōlī 'ayân
Īblis'üñ yōlī deġül illâ gümân

Çunki Ḥaqq fetvâsını diñlēyesin
Īblis'üñ fetvâsını tañlāyasın

'Ömri ūzun ḥılesī çok mekri bol
Arzuñā görē bulur göñlüññē yol

27 Qō yarāmaz ḥūyıla baġlā yolın
Fâniyē virmē göñül kesdüñ yolın

Qılma tâ'at Īblis'ē kılgıl Ḥaqq'a
Tâ ki sañā mülk olā Dârü'l- beqa

İki fetvâdur kamū ḥalkuñ yolu
Biri Qur'ân birisi Şeyṭân dili

23b ōlīsar: ōlīsardur M; 26b bulur: olur M; 27. beyit M'de yok; 29b dili: yolu M

20. İblisten gafil olma, bu işi basit tutma. O seni din yolunda tembelliğe sevk eder.
21. İhtiyatsız bulunma, gece gündüz hazır ol. Allah'ı ululuktan da yüce olan Ulu bil.
22. Allah'ın emrini daima yüce tut. İstersen şükretmeğe bir yol bulursun.
23. Her cimrinin sözüne uyarsan Peygamber sana nasıl şefaatçi olabilir?
24. Allah'ın güvendiği Mustafa'nın yolu belli. Şeytanın yoluysa şüpheden başka bir şey değil.
25. Allah'ın emirlerini dinlemeli, şeytanın emirlerini reddetmelisin.
26. (Şeytanın) ömrü uzun, aldatması çok, tuzağı çeşitlidir Senin arzuna göre gönlüne girmesini bilir.
27. (Onu) kötü huyu ile bırak, sana ulaşmasın. Geçiciye gönül verme, ona giden yolu kapa.
28. Şeytana kul olma, Allah'a kul ol ki ahiret senin yurdun olsun.
29. Herkes iki yere akıl danışır: biri Kur'an öbürü de Şeytandır.

30 'Âlim oldur sēçe haqqdan düşmenin
Tâ ki Şeytân almayā ānuñ dinin

Ƙanƙı fetvâ kim muhâlifdür Haƙ'a
Uyşañ āñā Haƙƙ seni ödâ yaƙa

2b Muştafâ gētürdüĝi yöl < ĩ > ki vâr
Ânı ƙöyub ƙanda gitseñ oldı nâr

33 Çün «Kezâlik» âyetin diñlêmedüñ
Hem «Leyûhûn» âyetin añlâmaduñ

Küfri şirki dīseñ îmân iy zelîl
Nê 'aceb çün saña dīv oldī delîl

36 Şol kişi kim peşrevî olâ habîs
Tañ mı düşmân olsa Ƙur'ân' ĩ Hadîs

Āña dost olmāya illâ ki şakî
Bâtinında zâhirindê müttakî

Çünkü bû işler dūrîdî dünyede
İhtiyât itmêse din elden gide

Her sözi kim ƙulaƙ urduñ sen aña
Gör ki Haƙƙ vahyî dimiş midür aña

39 Şüpheyî ƙō Şeytân'ũndur dut yakîn
Ger dilerseñ kim olâsın ehl-i din

32a yolu ki: yol çünki M; 34a küfri şirki: küfre şirke M; 35 Şol kişi kim pişrevi ahmak ola / Tañ mı eğer düşmeni Kur'ân ola M; 36b zâhirindê muttakî: zâhirindêki şakî YK; 37a dūridi: yüridi M; 38a sözi: söze M; 38b dimiş midür: dimiş mi YK

30. Alim dostunu, düşmanını seçendir. Yeter ki şeytan inancına musallat olmasın.
31. Allah'ın buyruklarına ters düşen görüşe uyarsan Allah seni ateşe atar.
32. Mustafa'nın getirdiği yol varken , onu bırakıp nereye gidersen hepsi ateştir.
33. Madem ki " işte böylece "¹ ayetini dinlemedin, " fısıldarlar "² ayetini de anlamazsın.
34. Be zavallı! Küfre şirke iman dedikten sonra şeytanın sana kılavuz olmasına şaşılır mı?
35. Kılavuzu alçak kişinin Kur'an ve Hadis düşmanı olsa buna şaşılır mı?
36. Ona ancak içi çok azgın, dışı saygın kişi dost olabilir.
37. Bu işler dünyada ortaya çıktığından dolayı dikkatli davranmazsan din elden gider.
38. Her dinlediğin sözü düşün ki Allah vahiy demiş mi?
39. Gerçek dindar olmak istersen kuşkuyu bırak. Kuşku senin şeytanındır.

¹En'am 6/112

² En'am 6/121

Sen delîlsüz söze tutmāsañ kulağ
Bil ki sañā toğrı yol gösterdi Hakk

Şol sözē kim sen delîlsüz uyāsın
Fikretüñde ‘âlim oldum diyēsın

42 Bil ki Şeytan saña olmışdur imâm
Kendüyē kul eyledi seni temâm

Tañrı’dan artüğünī sevmē kişi
Añiretdē şeksüz oldur yoldaşı

Hakk Ta‘âlâ dīdi tapmañ İblis’ē
Her ki tpsā rahmetin andan kesē

45 ‘Ömrümüz harc eyledük bir işde hıç
Şimdi mī oldı yolümüz bīzē pıç

Çünkü sözüñ Hakk’dan olā hücceti
Kâfir olā yiğ görenler ‘âdeti

3a Küfr idenler küfrilē gelmiş durur
Ōda tapan şöylecē bulmuş durur

48 Her cühûd şöylē görē geldi yolu
Hüccetı yok dönmez andan bir kılı

Pūta tapan şöylē görē geldi heb
Kim öñünde secde kılā rûz şeb

43a artüğünī sevmē: artuk neyi sevsē M; 44b rahmetin: rahmeti YK; 47a Küfr de kâfir göre gelmiş durur M; 48a Her cühûd: Hem Yahudi M; 49b Kim: Put M

40. Vahye gönderilemeyen söze kulak asmazsan Allah sana goğru yol göstermiştir.
41. Kur'an'a dayanmayan söze uyarsan aklınca kendini alim oldum sanırsın.
42. Bundan sonra artık Şeytan seni bütünüyle kendine bağlamıştır.
43. Ey kişi Tanrı'dan başkasını sevme, öbür dünyada kuşkusuz onun yoldaşı sevdiğidir.
44. Allahu Te'âlâ, şeytana uymayın dedi. Her kim uyarsa rahmetini ondan keser.
45. Ömrümüzü bir işte boşu boşuna harcadık Yolumuz bize şimdi mi sıkıntılı oldu?
46. Alışageldiklerini Kur'an'da yeri olan bir söze tercih edenler kâfir olur.
47. Küfür edenler küfür edegelmiştir. Ateşe tapan da öyle göregelmiştir.
48. Yahudi'nin göregeldiği yol , delilsiz de olsa yolundan kıl payı kadar sapmamaktır.
49. Puta tapan putun önünde gece gündüz secde etmesi gerektiğini göregeldi.

Şol işē kim Hakk delīl göndermedi
Muḳtedâsuz ol yolī göstermedi

51 Sen ol işden kendüzüñī kı l ırak
Kim gelēsin ahiretdē yūzi ak

Dīme pīrlər bizden öñdin yol ḳodı
Yol diyü añā olar virdī adı

Kankı pīr kim Hakk yolından ol şapa
İblis anlārī dizip durur ipe

54 Yaşda ḳamūsından ūlū ol ḫaref
Niçe pīrūñ ‘ömrinī kıldī telef

İy niçē düşvān āsān gösteren
Hoḳḳabâzdur ipi yīlan gösteren

Sen o yōlā gitme şōñīdur ḫarâb
Hakk ḳulısın Hakk’a dön būdur cevâb

57 İy niçēler oldılar ‘âdet ḳulı
Taklid ehlī bil yitürdī ḫakk yolu

Gökçek añlā her ne kim dilden gelē
Şübhesüzdür şöylē ḳalmadın gelē

Bīri dilden İşidür tehdīdilē
Biri yāzidā görür taḳlīdilē

52b olar virdi: aldī virdi M; 54. beyit M’de yok; 58b Şübhesüzdür şöyle: Şübhesüz ol şöyle M;
59b yazıda: yazıdan M

50. Allah delil göndermediyse, uyulacak bir yol göstermediyse;

51. Ahirette yüzün ak olsun istiyorsan bu işten kendini uzak tut.

52. Atalar bizden önce yol açtı deme. Ona yol diye onlar ad verdi.

53. Hakk yolundan sapan hangi ata olursa olsun şeytan onları ipe dizmiştir.

54. O şeytan herkesten çok yaşamıştır. Nice yaşlıları harcamıştır.

55. O nice güçlüğü kolay gösterir. İpi yılan gösteren bir gözbağcıdır.

56. Sen osnu çıkmayan yola sapmamalısın. Hakk'ın kulusun, Hakk'a dönmelisin.

57. Törenin kulu olanlar, düşünmeden gördüğünü yapanlar doğru yolu sapıtı.

58. İçinde bir şüphe kalmadan gönülden geleni iyi anla .

59. Biri ağızdan tehditkâr ifadelerle öğrenir. Biri yazıdan taklitle öğrenir.

60 İki azğun birbirinē iş olur
Hakq yolini görse gözi yoş olur

Hüccetinsüz dir delil sölyenē
Hakq Ta'âlâ böyle didi diyenē

3b Şaha lağdın dir añā işbâtıla
Söylesē Kur'ân Hadis āyâtıla

63 Hakq'a ūyanlar oldi çün a'refi
Kanda olisar mürâiler şofi

Sen delile karşı gelme kim delil
Karşı gelenleri kılmışdur zelil

Ol delil <ē> kim delildür toğrı yol
Uymayincā olmayırsın kabul

66 Ger delile karşı gelseñ bilmedin
Câhil olduñ gitdi dünyē gitdi din

Her sözi kim söyleyēsın sen güzâf
Bil ki o sözdē urubsın herze lâf

Sen sen ol zinhâr delilsüz söylemē
Hakq katında geçmez işi eylemē

69 Pâdişâhlar pâdişâhi hâzreti
Şōra senden incidürseñ bir iti

60b yolini görse: yolı görüb M; 61a Hüccetinsüz: Hüccetisin M; 63a oldi çün a'refi: çün oldi eşrefi M; 65a Ol delilē: Uy delilē M; 67b Bil ki o sözdē urubsın: Bilmeyē ol sözde ursā M; 68b eyleme: işleme M

60. Azgın azgına yoldaş olunca doğru yolu göremezler.

61. Allahu Te'âlâ böyle dedi diyerek delil söyleyene "delilin yok" der.

62. Kur'an ve Hadis'ten delille konuşsa bile yalandan yere konuşuyorsun, der.

63. Hakk'a uyanlar, Hakk'ı en iyi tanıyanlar olursa iki yüzlüler nasıl müşid olacaklardır?

64. Sen Kur'an'dan getirilene karşı gelme. Kur'an kendisine karşı gelenleri rezil eder.

65. Doğru yol olan Kur'an'a uymazsan kabul olmazsın.

66. Bilmeden de olsa Kur'an'a karşı gelsen dinin de gitti dünyanın da .

67. Boş konuştuğun her sözde saçmaladığını anla.

68. Sen sen ol, sakın delilsiz konuşup da Allah'ın huzurunda kabul görmeyecek bir iş yapma.

69. Bir köpeği bile incitirsen padişahlar padişahı ulu Hazret senden sorar.

Pâdişâhsın kendü mülküñde ğani
Hiç şorar mısın ra'iyyet hâlini

Pâdişâhlar pâdişâhî şol zamân
Sēni oğıyā yalūñuzcā hemân

72 Sōra senden her işüñî dünyede
Dost biliş yok öradā yardım ide

Çün ra'iyyetden şorılursın kişi
Kendüzüñē itme andā teşvişi

Her şikâyet ehlinüñ hâline bak
Tā ki senden râzı olā anda Hakk

75 Ger melik sultânsın hükümüñ geçer
Bil şikâyet her kişi senden ider

Ger sözüñ geçmēzisē bilgil nedür
Kākıdūğuñ kişi kimi korkudur

4a Bilmedüñ mi kim çoban kırda koyun
Aldurursā kendü olmışdur boyun

78 Çün çoban her hoş yerē meclis kura
Kurt koyūnī gēlē sīle sūpüre

Eyle mī ölur kişi bağ beklese
Üzümin yīyē vü omcāsın kese

72b yardım ide: yardım mı ide M; 75a melik sultânsın: melik sultânısañ M; 76b kişi kimi: kişiyi kim M

70. Kendi yolunda varlık içindesin hiç halkın durumunu soruyor musun?

71. Yüceler yücesi Allah bir zaman gelecek seni yalnız çağıracaktır.

72. Dünyada (yaptığın) her işi sana sorduğu zaman orada sana yardım edecek dost yok.

73. Emrindekilerden sorulduğun zaman kendine sıkıntı etme.

74. Allah'ın senden razı olmasını istiyorsan her şikâyet edenin haline bak.

75. İster melik ister sultan ol, sen sözü geçen birisin ama herkes de senden şikâyet edecektir, bunu bil.

76. Sözünün geçmemesinin de ne anlama geldiğini bil; kimse senden korkmaz.

77. Çoban kurda koyun kaptırırsa, onu tazmin eder, cezasını çeker.

78. Çoban her beğendiği yerde eğlenirse kurt da gelip koyunu siler süpürür.

79. Bağ bekleyen adamın üzümü yiyip kütüğünü kesmesi yakışır mı?

Kış gününde bir evē olsañ konuğ
Āşı yīyüb dē vurā mīsın çanağ

81 Aç yalın geldüñ cihâna gēliceđ
Bir perē biz yoldaşuñdur öliceğ

Bū arādā virdi sañā mülki mâl
Sağlığ u rızđ u hüküm ü görklü hâl

Şükri kânî ülulık da'vâsı ne
Nē diyēsın iy 'aceb girseñ sine

84 Hakk emânet virdi sañā ol emîn
Hâyin olmā «lâ yühibbü'l- hâi'nîn»

Hakk Ta'âlâ dīdi hardal dânesi
Oğına güç İderise ātası

Ālı vīrem kudretüm 'izzüm hâkı
Kimsedē hiç kalmayā kimsē hâkı

87 Çün hesâbın ben alam kullārımuñ
Beg ra'ıyyet kâmu yohsullānımuñ

Şönsāram her işüñ çoğun azın
Kōmayam bir ūvezē ūvez hâkın

Çün haber Hakk'dan bizē böylē gelür
Sen şađınmā kimsenüñ hâkđı kalur

80a gününde : evinde M; 80a vurā mısın: uvādurlar mı M; 82b hükümü: hükümet M;84b lâ yühibbü'l- hâi'nîn: lâ yühitü'l- hâi'nîn M; 87b kamu:bay u M

80. Kış günü bir eve konuk olsan yemeği yiyip de yemek yediğin çanağı kırar mısın?

81. Dünyaya geldiğinde aç ve çıplaktın. Ölünce de bir parça bezle gideceksin.

82. Bu arada sana mal, mülk, sağlık, nimet, emir ve iyi durum verdi.

83. Şükür nerede, (bu) büyüklük iddiası ne? Mezara girince ne diyeceksin bakalım.

84. Allah sana emanet verdi, güvenilir ol, (hıyanet etme), Allah "hainlik edenleri sevmez".³

85-86. Allahu Teâlâ "Babası oğluna hardal tanesi kadar zulmederse, izzetim ve yüceliğim (adına) hakkını aliveririm, hiç kimsede kimsenin hakkı kalmaz."⁴ dedi.

87. Kullarım bey olsun halk olsun, bütün âcizlerin hakkını ben alırım, hesabını ben görürüm.

88. Her işin azını çoğunu sorarım, sineğin sineğe olan hakkını bile bırakmam.

89. Allah'tan bize böyle haber gelir, sen kimsede kimsenin hakkı kalacağını sanma.

³ Enfâl 8/58. Ayetten İktibas yapılmıştır.

⁴ Enbiyâ 21/47

90 Müzdi olsā zâlimüñ maẓlûm ala
Hakķı bûdur çün terâzûyâ gele

Zâlimüñ ƣalmasâ müzdî ƣıl ƣadar
Maẓlumuñ şûçın añâ yüklêdeler

4b Sûreler ôdâ zebânîler anı
Odlarıñlâ dôğē dôğē yüzini

93 Ƙul hakın bundâ bitür yitdükcē güç
Maẓlum ôlürñse daħi bir pilüç

Elüñ altındâğılārî gey şaķın
Hakķ Ta'âlâ ister anlāruñ hakın

Hor bakmâ maẓlumâ huşyâriseñ
İtme zulmî kendüzüññē yâriseñ

96 Gerçi işlerdē bulînur şânıla
Şâbit olmışdur Hâdiş Ƙur'an'ıla

Küsme kimsēyē ki senden şōralar
Neyē küsdüñ defterüñde göreler

Çêkesin andâ cezâsın ol sözüñ
N'idesin çün kim ƣazandıñ kendüzüñ

99 Anda geçmez ben falan oğlî dimek
Hulķuñî düz yok yirē çekmē emek

90b bûdur: deñlü M; 96a Gerçi işlerdē bulînur: Girçek oğüt uşda bûdur M; 97a Küsme:
Sōğme M; 97a ki:kim YK; 97b küsdüñ: söğdüñ M; 98b kim: sen M

90. Zalimin sevâbı varsa mazlum alır. Teraziye gelince hakkı budur.

91. Zâlimin kıl kadar sevâbı kalmayınca, mazlumun günahını ona yüklerler.

92. Ceza bekçileri yüzünü ateşle döve döve onu ateşe atarlar.

93. Mzlum bir piliç ise bile, gücün varsa kul hakkını burada (bu dünyada) al.

94. Halkını sakın, Allahu Teâlâ onların hakkını ister.

95. Akıllı biriysen mazluma hor bakma. Kendinle başışık isen mazluma eziyet etme.

96. İşlerin fikir yürütmeyele bulunduğu Kur'an ve Hadis'le sabittir.

97. Kimseyle küsme, senden sorarlar.Niye küstüğüne defterinde bakarlar.

98. Kendin hak ettiğın için ne yapabilirsin? O sözünün cezasını orada çekersin.

99. Ben falanın oğluyum demek orada kabul edilmez. Huyunu güzelleştir, boş yere emek çekme.

Ḳâbil Âdem oğlı Ken'an Nuḥ şoyı
Ḳurtulımaz çün yarāmazdur ḥuyı

Taşın'dan ḳorḳâriseñ işüñ kemâl
Atañ ölırise Deyyânic Mihâl

102 Her kişi kendü işinden şörilur
Ata öğul Kürd u Rûm u Zenc olur

Ata öğul burnunilâ ḳoḳmaya
Öğul ātā göziyilē baḳmaya

Çün naşîḥat sözi gökçek ālasın
Anda şeksüz çünki sen ḳurtılasın

105 Dīdi bāñā ṭāpanādur raḥmetüm
Pūta ṭāpanlar<a> oldī la'netüm

Söyledüđüñ sözi bil nē söyledüñ
Ġâfil olmā maḳsudünñā nē didüñ

5a Bilmedüđüñ yīyecēđi yīmegil
Şol delılsüz sözlerī söylēmegil

108 Ḥaḳḳ didī çün sen sözüñ bilmēyesin
Sen namāzā ḥiç yaḳın gelmēyesin

Pes sözüññī bil ki nerden söyledüñ
Kim dilerseñ zındıḳ olmāyā aduñ

101b ölırise Deyyânic: ölırise de Yânic M; 105b Pūta: İblis'e M; 108a çün sen: çün kim M;
109b Kim: Ger M

100. Kabil Adem'in oğlu, Ken'an Nuh'un soyu olsa da huyu yaramaz olduğu için kurtulamazlar.

101. Deyyânic ve Mihal baban olsa da Allah'tan korkarsan için tamam.

102. Kürt, Rum, Zenci de olsa baba da ogul da kendi yaptığından sorumludur.

103. Baba ogul burnuyla koklamaz. Ogul baba gözüyle görmez.

104. Öğütü güzelce dinlersen kuşkusuz sen öteki dünyada kurtulursun.

105. Allah " Bana tapana merhamet ederim, lanetimi alanlar ise puta tapanlardır." dedi.

106. Ne dediğini bilerek de, maksadının ne olduğunu bil, dikkatli davran.

107. Tanımadığın yiyeceği yeme. Kaynağı olmayan sözcukleri söyleme.

108. Allah " Ne dediğini bilmiyorsan, namaza yaklaşma ."⁵ dedi

109. Adının zındık olmasını istemiyorsan sözünü ne amaçla söylediğini bil.

⁵ Nisa 4/43. Ayetin ilk kısmına telmih yapılmıştır.

Uymayāsın İblis'e Raḥman diyü
Çekmeyēsın ölice korkü kayu

111 Ol ki sēçer sözinī söyler kesē
Seçmeyenler korka söyler söylesē

Ḥaḳḳ Ta'âlâ sözinē olsañ mutî'
Yānn andā menzilüñ olā refî'

Bil ki Ḳur'ân oldı şer'-i Muştafâ
Çıksañ andan dīne kılduñ gey cefâ

114 Her ki Ḳur'ân ḥükmini ardā koya
Şer'i yikā vāra Şeyṭān'a uya

İtmeyiser bû işi illâ pelîd
Şol ki göñlînē urulmuşdur kilid

Ḥaḳḳ Ta'âlâ her kimē büyurdı söz
Aña karşı gelmez illâ ānsuz

117 Göñlüñ ārit karşı gelmē her söze
Ḥaḳḳ ḥabîbi böyle gösterdî bize

Ḥaḳḳ yolî çün Muştafâ'dan āçıla
Gircek ümmet nicesi karşı gele

Karşı gelen Muştafâ'yî sevmedi
Ḥaḳḳ içinde gerçi 'âlimdür adı

114a ḥükmini ardā: ḥükmin ardînā YK; 116a her kimē: her ne kim M; 117a Göñlüñ it karşı gelme ḥaḳḳ söze M; 119b Ḥaḳḳ içinde gerçi: Gerçi ḥaḳḳ içinde M

110. Ölünce korku duymak istemiyorsan şeytana Tanrı diyerek uyma.
111. Sözünü öz söyleyen kimse kısa keser. Seçmeyenler korkarak söyler.
112. Allahu Teâlâ'nın emirlerine itaat etsen , yarın ahirette konakladığın yer yüce olur.
113. Mustafa'nın yolu olduğunu bile bile Kur'an `dan ayrılırsan, dine çok zarar vermiş olursun.
114. Kur'an'ın hükmünü kulak ardı eden , dini bırakıp şeytana uyar.
115. Gönlü mühürlenmiş olduğu için bu işi alçak olandan başkası yapmaz.
116. Allahu Teâlâ her kime söz buyurduysa ona yalnız günahkârlar karşı gelir.
117. Gönlünü arı tut, her söze karşı gelme. Allah'ın dostu bize böyle gösterdi.
118. Hakikatten giden yol Mustafa'dan geçtiğine göre gerçek ümmet nasıl karşı gelir.
119. Halk içinde ismi her ne kadar âlim de olsa (dine) karşı çıkan Mustafa'yı sevmedi.

- 120 Muştafâ'yı sēven uydī yōlına
Uymayanlar ardınā döndi yine
- Muştafâ yōlī sañā ıar oldısa
Bil ki uyduñ la'net ōlan İblis'e
- 5b Hakk Ta'âlâ düşmenin dost tutma sen
Hakk'a uy İblis izinē gitme sen
- 123 Tutma İblis öğidin tutğıl Hakk'ı
Kim yarın olmāyasın anda şakı
- Ger dutāmazsañ tutānā yān kıl
Tā ki yārin olmayāsın sen hıacil
- Dutmasañ sen hem dutānī sevmeseñ
Gey yalancī gey şakīsın gey uşañ
- 126 Tutmayāsın sevmeyēsın tütanı
Gey dalâlet mühtedī şansañ seni
- Ōlasın sındē zılâletdē imâm
Bil ki Sāmirī olāsın bedd-i nâm
- Şoñra gēlenler kamū hūyuñ tuta
Aduñā tıpup irēler la'nete
- 129 Her işüñde munşif ol 'âr itmegil
Bilmedüğüñ yōla zinhâr gitmegil

120b ardınā döndi yine: ardınī döndi dine M; 127b olāsın bedd-i nâm: gibi beyne'l-nâm M;
128a hūyuñ: yoluñ M

120. Mustafa'yı seven onun yoluna uydu. Uymayanlar yine ardına döndü.
121. Mustafa'nın yolu sana dar geldiyse kovulmuş şeytana uyduğunu anla.
122. Allahu Teâlâ'ya düşman olanları dost edinme. Allah'a uy, şeytanın peşinden gitme.
123. Yarın orada bahtsız olmamak için şeytanın öğüdünü değil, Allah'ın öğüdünü tut.
124. (Hakk'ın öğüdünü) tutmuyorsan tutana yardımcı ol ki yarın pişman olmayasın.
125. Hakkın öğüdünü tutmasan hem de tutanı sevmesen çok yalancı, çok bahtsız ve çok ahmaksın.
126. Bu yolu tutmazsan, tutanı sevmezsen, kendini hidâyete ermiş sanman sapıklıktır.
127. Mezarda sapıklığın imamı olursun. Samiri⁶ gibi kötü nam alırsın
128. Sana gelen herkes senin yolunu tutar. Adına uyar, lanete batar.
129. Her işinde tedbirli ol, utanma. Bilmediğin yola asla gitme.

Gerçi ‘âdet şöylē gördüñ eskiden
Hakk’ı bulsañ dön o bâtil eskiden

Hakk nişânî çün sañā oldī beyân
Bil ki bâtil işe şek oldī nişân

132 Sen delîle hor baqmā kim delîl
Ûyana Firdevs’e olmışdur kefil

Merdudā Ûyan ne şek merdûd ola
Çünkü āñā ol la’in ma’bûd ola

Dîme bunda ol yönî işitmedük
Şimdiyē dek hiç ol işî itmedük

135 Sen sehel çutsañ işî bunda kehel
‘Ömre mağrûr olsañ ûzunsā emel

Kanda ‘özü olā ki bundā bilmedüñ
Kim şaki mi yā sa’îd mîdür aduñ

6a Dir ögüñî sermâyeñ eldeyiken
Kış yarāğın îdēgörgil yāziken

138 Emr-i ma’rûf eyelē hakkî söyle yâr
Tā ki sēnî yakmayā andākı nâr

Zâlim eğer mü‘minisē dē adı

Men’ idēgör kim Resûl böylē didi

130b bulsañ: bilürseñ M;130b o: o1 YK;131a saña: delîl YK;131b işe şek: işi şoñ YK; 132a hor: yâd M;133b ma’bûd: merdûd YK;134b ol: bu M;135b olsañ: olasin M;137b yāziken: yâyiken M

130. Sen eskiden şöyle bir yol bulmuştun; doğruyu bulunca eski batıldan dön.
131. Hakikâtin belirtisi kesin ifadeyse, tereddütlü ifade de sapıklığın belirtisidir.
132. Delili küçük görme zira delil uyanı Firdevs cennetine koyar.
133. Kabul görmeyene uyan kabul görmez. Çünkü onun Tanrı'sı şeytandır.
134. Dünyada işin bu tarafını biz hiç düymadık, şimdiye kadar da bunu hiç yapmadık , deme.
- 135-136. Hayata aldanıp erişilmesi zor emeller peşinde koşup zor işi hafife alırsan,
adının iyi mi kötü mü olduğunu bilmemek nasıl affedilir.
137. Ömür sermayesi eldeyken aklını başına toplu. Kıştan çıkar çıkmaz kışın hazırlığına başla.
138. Öbür dünyadaki ateşin seni yakmasını istemiyorsan doğruyu söyle, güzeli emret.
139. Zâlim, mümin olarak bilinirse de Peygamber böyle dediği için onu engelle.

Gâh elüñle gâh dilüñlê di haqı
Bâri olmâzısâ gönülde oqı

141 Mazlum eğer kâfir olsâ yirmegil
Ātañ olsâ zâlimê yüz görmegil

Şaşı bākıb zinhar eğri görme sen
Muştafâ böylê didi değşürme sen

Olmayâ kim bilmêdin söylêyesin
Şer'î bûdur yâ odâ kül dīyesin

144 İftirâ ehlî olub olmâ helâk
Hakk'ı tutğıl kimseden hiç itme bâk

Emr-i ma'rûf ol durur kim haqqa haq
Dīyesin ger yīriseñ de biñ çomak

Qorq Hoca'ndan kimseden qorqma ebed
Qorqulardâ ol irê saña meded

147 Emr-i ma'rûf ol değüldür iy şaқи
Kinüñ almaqlığa dīyesin haqı

Yāhud ülü kıлмаğıçün sen seni
Söyleyesin haqkı dütāsın dili

İncidēsın kimde kīnüñ vānsa
Dost dutāsın kim seni öğērise

143b yâ odâ kül: yâ bu değüldür M; 145a haqqa haq: haqkı haq YK; 145b biñ: yüz M; 146b
Qorqulardan ol irê saña: Qorqularda tā saña idē M; 148a kıлмаğıçün : olmağıçün YK; 148b
haqkı: haqqa YK; 148b dili: dini M

140. Bazen elinle, bazen dilinle doğruyu söyle hiç olmazsa içinden geçir.⁷

141. Mazlum Allah'ın varlığına ve birliğine inanmasa da onu kınama. Baban olsa da zalime yüz verme.

142. Mustafa böyle dedi değiştirme. Aman ha eğri bakıp eğri görme.

143. Bilmeden konuşmak ateşe kül demek gibidir.

144. İftiracılardan olup da helâk olma. Doğru olanı tut, kimseden hiç korkma.

145. Bin çomak yesen de gerçeği olduğu gibi demek, herkesçe doğru olandır.

146. Allah'tan kork , kimseden korkma. Korkularda o sana yardım olarak yetişir.

147.Ey azgın kişi! Öcünü almak marifet değildir.

148. Yahut, sen kendini yüceltmek için dilini tutup, doğruyu söylemelisin.

149.Kin beslediğini incitiyorsun, seni öveni dost tutuyorsun.

⁷"Sizden kim (sünnetimize uymayan)bir münker görürse (seyirci kalmayıp) onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse lisanyla düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin. Bu kadarı imanin en zayıf mertebesidir." Melâhim 17, (4340); Müslim, İman 78, (49); Ebû Dâvud , Salâtu'l-İydeyn 248, (1140); Tirmizi , Fiten 11 (2173); Nesâi , 17 (8, 111); İbnu Mâce, Fiten 20, (4013)

150 Geçdi 'ömrüñ bulmaduñ ihlâşa yol
Zerķ u tezvîrîle olduñ halka ķul

Şünü medħ itmek şunā yaldanmağı
Ol çürük İşüñi şanduñ yol sağı

6b Kîşinüñ ihlâş<ı> iç bâzâridur
Bil ki ihlâşıla İçüñ ānnur

153 Hakk Resûlû gör sañā nē yol ķodı
Hakkı gökçek diñle añlā bil didi

Hakka bâtil bâtıla hakk dîme sen
Yānn andā tāmu ödun yîme sen

Dünyeyiçün hakka bâtil dîyesin
Bilmedüñ mî anda zaķķum yîyesin

156 Dîni dünyeye viren mağbûn ola
Rüşveti ālan viren mel'ûn ola

Şol ki Peygamber binâsini boza
İblis'üñ bünyâdini yāpa düze

Bü şıfatlû mel'un olsā ne 'aceb
Dîni vîrüb dünyeyi ķilā taleb

159 Her kimē kim şer' añā fâcir didi
Öğme ānī öğenē kâfir didi

154b ödun yime sen: ödîna yanma senYK; 157b bünyâdini: binâsini M

150. Dalavereyle ömrün geçti halka kul oldun. Samimi inanca yol bulamadın.
151. Şuna buna yaltaklandın, bu yanlış işini doğru yol sandın.
152. Samimiyeti kişinin iç dünyasıdır. Samimiyetle içinin arınacağını bil.
153. Allah'ın elçisinin sana nasıl bir yol bıraktığını düşün. Hakkı dinle, anla, tanı.
154. Yarın orada cehennem ateşinde yanmak istemiyorsan eğriye doğru, doğruya eğri deme.
155. Dünya için doğruya eğri diyorsun yarın orada zakkum yiyeceğini bilesin.
156. Dinini dünyaya değişen aldanır. Rüşveti alan- veren karganır⁸
- 157-158. Peygamberin binasını yıkana, şeytanın binasını yapıp çatana, dinine karşılık dünyalığı isteyene lanet yağsa şaşılır mı?
159. Dinin bozguncu dediği her kim olursa onu öğme, din öğene kâfir dedi.

⁸ Rasullallah rüşvet alan ve rüşvet veren ve aracılık eden kimseyi lanetlemiştir. Timizi , Ahkam 9(1336); Ebu Dâvud, Akdiye 4, (3580)

Ger öğerseñ [bir] eyû hūyūnı öğ
Anda dāhi yāramaz hūyīna söğ

Şer‘ dīmē her denīnūñ hūkminē
Bilmeyincē nē buyurdī hūkmi nē

162 Emr-i ma‘ruf dīyü münker itmegil
Kim münâfık olmayāsın Hakk’ı bil

Ger değılseñ pāk işē kıl i‘tirâf
Her sözi söylēmegil zinhâr güzâf

Çanda ölur muhtesiban dīyesin
Bundan ālub şundan ālub yīyesin

165 Kendü kīşī nesne yok itsē zina
Öldürürsin yād bakarsa yūzinē

Şol kīşī kim tutmadī senden ‘amel
Kılasın bühtân añā dürlü zağal

7a Ūrasın zindāna borçlūdur diyü
Hakk anuñdur teşvîş itseñ şoylayu

168 Gey şaķıngıl emr-i ma‘ruf şānuban
Emr-i münker itmegil aldānuban

Yā efendī dīyen olā hoş kīşī
Aduñ eydēnūñ çomak yīyē başı

163a değılseñ pāk işē: yañılsañ yañılışā M; 164a muhtesiban: muhtesibin M; 165a kīşī: kīşüñ M; 166a tutmadı: tutmadınYK; 167b teşvîş: teftiş M

160. Eğer öğeceksen iyi huyunu öv. İyi huyunu överken dahi kötü huyuna söv.

161. Her alçağın hükmüne ne dediğini anlamadıkça kanun deme

162. Doğruyu yapıyorum diye yakışksız işler yapıp ikiyezölü olma, Allah'ı tanı.

163. Arınmış değilsen itiraf et. Çok konuşma boş konuşursun.

164. Ondan alıp bundan alıp yiyene nasıl kamu görevlisi dersin?

165. Kendisi nâ-mahremle zina etse mesele değil. Başkası nâ-mahremin yüzüne baksa onu öldürür.

166. Senin, sözünü dinlemeye çeşitli iftiralarda bulunup onu suçlarsın.

167. Sıkıştırıp soruştursan hakkın onun olduğunu anlarsın. Borçludur diye zindana atıyorsun.

168. İyi yapıyorum sanarak hata edip kötölük yapmaktan sakın.

169. Sana beyefendi diyen ne iyi kişi, adınla hitap edenin bitmiştir işi.

Dünyeyē ʔabsañ diyēsin Һaqq budur
 ʔaʔ[i]masañ dīyēsin āñārudur

171 Zihi müşkil Һaqq yolından ʔıkaşın
 Şerʕi yapdum dīyübenī yīkaşın

Her ki yoldan ʔıkdı arzūsini din
 Şātubānuñ almağā şundī elin

Şeytanuñ tūzaklarī ʔoqdur kim ol
 Şandı aҺmaqlar göricek ānı yol

174 Sēni Şeytān alduğın sen anda bil
 Һaqq söziyle kılā ʔoq kâl [u] kıl

Emr-i maʕrûf dileseñ itmekliğē
 ʔōlaşāsın şaklanūban zenbüñe

Dürlü münker iş variken sen ʕaceb
 Būña inkâr itdüğüñ nēdür sebep

177 Bilmeyēsin din nedür îmân nedür
 Şormayāsın müzd nedür āşām nedür

İy niçē şâlihē fâsıq dīyesin
 ʔün başūñā bir perē biz gēyesin

Zâhirüñ maʕmûr idüb içüñ Һarâb
 Âhiretdē cümle aʕmâlüñ serâb

170 Dünyeyi ʔatsañ diyēsin Һaqq budur / ʔatmayıncak kör misin anaruşur M; 171b Şerʕi yapdum diyübeni: Şerʕ budur diyü benüñ M

170. Dünyayı ele geçirse doğru budur, (dünya nimetlerini) tatmasa ötekidir (öbür dünya), der.

171. Doğru yoldan çıkmak ve şeriatı yaptım diyerek yıkmak ne acıdır.

172. İsteğini elde etmek için dinini satan yoldan çıktı.

173.Şeytanın çok olan tuzaklarını ahmaklar görünce yol sandı.

174. Doğruluk kisvesi altında bir sürü inanılması gereken sözler eder o zaman şeytanın seni esir aldığını anla .

175. Etrafa doğruluğu yaymak istiyorsan, günahına tövbe etmeye sarıl, bir kenara çekil.

176. Hoş olmayan pek çok iş varken bunları tanımamazlıktan gelmene sebep ne ?

177. Din nedir, iman nedir, bilmiyorsun. Günah nedir, sevap nedir sormuyorsun.

178. Başına bir de sarık sarmışken, dinin emirlerini yerine getirene nasıl günahkâr dersin.

179. Dışını süslüyorsun için yıkık. Böyle giderse ahirette bütün yaptıkların boş.

- 180 Narḥ virmē râzı olsun bâyi'an
 Ḥaḳḳ Ta'âlâ böyle dîmişdür inan
- Dîdi Peyğamber [ki] ben narḥ virmezem
 Ḥaḳḳ katında borçlu dâḥi olmazam
- 7b Bilmedüñ mî Ḥaḳḳ didî Peyğamberi
 Her ne getürse aluñ gëlüñ didi
- 183 Yıgınuñ andan ki yıgdı ol sizi
 Şübhesüz v'allâh bu durur Ḥaḳḳ sözi
- Ger şatan itsē gücî yâḥud alan
 Sen anî gör saña nē gîrû kalan
- Mazlumî incitmegil zâlim diyü
 Tâ yarın görmeyēsın korkû kayu
- 186 Her kitâbî okısañ şöylē okı
 Kim bulāsın ol kitâbda sen ḥaḳı
- Bîlesin her mes'ele ḥâşılı ne
 Tâ küyēsın mes'ele ḥâşılı ne
- Ḥâşılınā göre çekgil zahmeti
 Zahmetinden artuḳ olsun raḥmeti
- 189 Tâlibî meçhul olan aḥmaḳ olur
 Devrilē bitmez işi irâḳ kalur

182b gelüñ: ülüñ M; 187b küyēsın: görēsın M; 187b ne: yene YK

180. Sen fiyat belirleme satanlar da razı olsun. İnan Allahu Teâlâ böyle demiştir.⁹

181. Peygamber: "Ben alış-verişte fiyat koymam, Allah'ın huzurunda da borçlu olmam." dedi.

182-183. Allah'ın , Peygamber size ne getirdiyse onu kabul edin, onun sizi uzaklaştırdığı şeyden sakının, kuşkusuz Allah'ın sözü budur, dediğini duymadın mı?¹⁰

184. Satan veya alan haksızlık yapsa sen ona bak, geri kalandan sana ne?

185. Ahirette sıkıntı istemiyorsan , mazlumu zalim diye incitme.

186. Her kitabı o kitapta doğruyu bulmak için oku.

187. Her meselenin ana hatlarıyla ne olduğunu anlayıncaya kadar bekle.

188. Bir işin zahmetini sonunda elde edeceğine göre çek . Zahmeti, rahmetine deysin.

189. Ne istediğini bilmeyen ahmaktır, tekrarlar tekrarlar işi bitiremez, uzak kalır.

⁹ Ebû Dâvud, Büyû 51, (3450)

¹⁰ Haşr 59/7. Ayete telmih yapılmıştır.

Bir oqımaqlıķı oqur yımeğe
Kendüzini şaldı kūrū ėmeęe

Ökırıseñ yımekıçün ökıma
Bākiyē düriş diyēnē kākıma

192 Ökımaqdan i'tikāduñ artmasa
Yārn andā bir 'ayıbuñ örtmese

Gitdi dünyē âhıret bülunmadı
Aşsilū bir mes'elē bılınmedi

Dünye aşsısına aşsı dımezüz
Fāni öläcāğı bundā yımezüz

195 Kim ĥarāmi kılıç almaķ yiğ değül
Ĥacca gıdem dıyü varsa eğri yol

Bilmedüñ mī zālimē yardım iden
Ĥaķķ didi kim ölıser ödā giden

8a Yārn andā zālimile kōşılar
İkisı dē yūzi kārā yiri nar

198 Naĥv [u] taşrıf çün luğatden kılasın
Tā ki terkıb ma'nasini bilesin

Nēye gērek bunca emek çekdüğüñ
Yımeyēcek nesnelēri ekdüğüñ

190a Bir oqımaqlıķı:Yir oqımağıla M;190b kūrū:fāni M;193a Gitdi dünyē âhıret:Gitdi dindünyē âhıret
YK;194b Fāni:Bāki M;195a yiğ:geyM; 195b varsa eğri:vara keseM;197a kōşılar: kōvucılar

190. Yemek için okuduğundan boşu boşuna emek harcadı.
191. Okursan yemek için okuma, ebediye çalış diyene öfkelenme.
192. Okumak seni düzeltmiyorsa yarında ayıbını örtmez.
193. Yararlı bir şey öğrenmedinse dünyayı elden kaçırdın ahireti de kazanamadın.
194. Dünya kazancına kazanç demeyiz sonlu olana el sürmeyiz.
195. Yol kesicinin hacca gitmek için yol soyması doğru olur mu?
196. Allah'ın, zalime yardım eden ölünce cehenneme gider dediğini anlamadın mı?
197. Ahiret günü zalimle birlikte diriltilir. İkisinin de yüzü kara, yeri ateştir.
198. İbarenin anlamını anlayabilmen için kelimelerin cümle içindeki yer ve çekimlerine bakasın.
199. Bunca emek çekip yimeyeceğin şeyleri ekmen ne için ?

Şūnı ek kim yīyesin rızq-ı kerīm
Dār-ı huld ĩçinde ōlıcak muķım

201 Öķirseñ âĥiret ‘ilmin okı
Tā ki senden râzı ĩdēsın Ĥaķı

Sen senī bil tā bilēsın ĥōcañı
Kim seçēsın gündüzile gīceñi

Añ şunī kim bītüñē kılsañ nazār
Ĥavf [u] ĥaşyet bŭlınā andağ zar

204 Şūnı ōķı kim bilüñde bŭlına
Yāluñuz gelseñ ĥocā ĥazrātına

Yā şunī ōķı kim ol Mŭnķir Nekir
Şōrarīsē ōlasın andā ĥabir

Ōķımā şunī ki senden ayrıla
Sen gidicek ō bu fānīdē kıla

207 Kendüñē yük eylemē yüksüziken
Aĥiret yōlına dikmegil diken

Añ şunī kim nuţfeyīdüñ bir zaman
Şoñra olduñ nuţfeden bir pēre kıan

Bir zaman dāĥī cife ōlasın
Kabr içindē ne kim itdüñ bŭlasın

203b andağ zar: anda ‘iber M; 205b Şōrarīsē: Şōra senden M

200. Huld cennetine girdiğinde yiyeceğin yararlı rızıklar ek.

201. Allah senden razı olsun istiyorsan öbür dünyaya yönel.

202. Sen seni bilirsen Rabb'ini bilirsin. Böylelikle geceni gündüzünü ayırdersin.

203. Hele şunu bir hatırla; amel defterine baktığında zerresine kadar korku ve dehşet görür.

204. Rabb'inin huzuruna tek başına geldiğin zaman yanında olacak şeyleri öğren.

205. Veya mezarda Münkir, Nekir sana soru sorduğunda cevap vereceğin şeyleri öğren.

206. Ölünce, öbür dünyada sana yararlı olacak şeyleri oku.

207. Başında iş yokken iş açma, ahiret yoluna diken saçma.

208. Hani bir zamanlar bir atmık suydun sonra o sudan bir parça kan oldun.¹¹

209. Sonra zaman gelecek çürüyüp ceset olacaksın o çukurda ettiğini bulacaksın.

¹¹ Mû'minûn 23/13 - 14

210 Pes bu ĩkĩ ortadā da‘vi nedür
Ben fulānam oğlı fulān yā nedür

Tiz unutduñ sen senĩ iy merg ne şey
Dön girũ kim yañlış itduñ bũ işi

8b Çünkü geçer ‘ömrümüz gelmez girũ
Bilmezüz nē var qaderden ĩlerũ

213 Pes ganĩmet gōrelũm hālũmũzi
Eyũ ol yoldaş idinme yāvuzı

Çünkü dünyēden kifāyetdür naşĩb
Artuķĩçũn kendũzũñ kılma kelif

Varmasā yol aşşı itmez õķısa
Aşşı itsē ĩdeyĩdĩ ĩblis’e

216 Her kitāb kim ol varakdā yāzılur
ĩblis ānĩ bir ü bir Һarf Һarf bilür

‘Āķıl olan almayā illā Һaķı
Faħr idē mi ĩblis olsā ortaķı

Her kişĩ kim dünyeyile faħr ider
Bil ki ānĩ ĩblis ĩzincē gider

219 Faħr iderseñ bāķiyilē faħr it
ĩblis ĩzĩnĩ Һo Һaķķ ĩzince git

212a geçer: geçer M; 213b yoldaş idinmē: idinme yoldaş YK; 215b bir ü bir Һarf Һarf: Һarf Һarf bir bir M; 217a Һaķı: Һaķķı M; 217b ortaķı: ortağı M; 219b izini :izin YK; 219b izince: izine M

210. Hayatın gayesi şan , şöhret midir, yoksa nedir?

211. Ey ölü, bu nasıl iştir? Sen kendini çabuk unuttun. Bu işi yanlış yaptın, geri dön.

212. Geçen ömrümüz geri gelmiyor.Kaderden ileri ne olduğunu bilmiyoruz.

213. Bundan böyle şu anki durumumuzu ganimet bilelim.İyi ol kötüyü yoldaş edinme.

214. Nasip dünyada yeterince dir.Fazlası için niçin köpeklaşıyorsun.

215. Doğru yoldan gitmiyorsa davet etmek fayda etmez.Fayda etse şeytana ederdi.

216. Yazılan her yazıyı şeytan harfiyyen bilir.

217. Akıllı kişi hakkından fazlasını almaz . Ortağının şeytan olmasıyla övünür mü?

218. Dünyalığı ile övünen kimse şeytanın güdümündedir.

219. Övüneceksen kalıcı olanla övün. Şeytanın güdümünü bırak, Hakk'ın güdümüne gir.

Tā geĉēsın görmeyēsın ödı sen
Ol şırať üstinde uçmāĝa esen

Ĥaĝĝ münâđilēri õĝüñcē diyü
Bü ĝulā nē ĝorku vardur nē ĝayu

222 Sen senī senden sañā ĝılĝıl ĝıyas
ĝul ki sözüñ tıtmayā ĝıla hevas

Sen o ĝuldan nē ĝadar ĥoşnûdısañ
Tañrı senden ol ĝadardur iy uşañ

Ĥaĝĝ'a ĝul ol gerĉek olsañ sözüñe
Âĥiretdē gelmeyē kir yüzüñe

225 Mü'min olmaz illa 'âĝıl yön tıtan
Yöni ĥaĝĝā dñnyeyī dñnē şatan

Ĥâzır olan keşidē ölur bilü
Ĝâfil olan dört ayaklığudan alu

9a Ĝâfil olmā ĥâzır ol bil her işi
Kendüzüñe ĥâşıl itmē teşvişi

228 İy dirîĝā ĝafletī şanduñ ĝumaş
Ol sebebden tıldı ĝaflet iç ü taş

Yāvu ĝılduñ sen senī istēmedüñ
Sēni şanduñ bulduĝuñ bildüñ aduñ

222b ĝıla: ĝova M

220. O zaman, ateşi görmeyecek, sırat üstünden sağ salim cennete gideceksin.

221-222-223. Ey ahmak! Hakk peygamberleri, " Bu kula ne korku ne de endişe vardır." diyerek övünce kendinden pay biç; sözünü tutmak isteyen kuldun sen ne kadar hoşnutsan Allah da senden o kadar hoşnuttur.

224. Sözünde duruyorsan, ahirette yüzün kara olsun istemiyorsan Allah'a kul ol.

225. Hakka yönelenden, dünyayı satıp dine yönelenden başkası mümin olmaz.

226. Uyanık olan kişide marifet olur.Uyuşuk olan hayvandan aşağıdır.

227. Boş bulunma, daima uyanık ol. Her işi bil, kendine sıkıntı yapma.

228. Boş bulunmayı iyi bir şey zannettiğin için ne yazık ki için dışın ihmalle doldu.

229. Sen kendini kaybettin, bulamadın. Bulduğunu da kendin sandın.

Hâzır olsañ bûlayıduñ sen seni
Bîleyıduñ seni senden âlanı

231 Hâzır ölanlar irişdı menzile
Ensi endē gâfilüñ yoldā kıala

Hâzıruñ göñlüñde dünyē ħor durur
Âĥiret işinde gâfil kör durur

Ta'zim itgil Hakk Te'âlâ sözine
Nûr viren oldur bu göñül gözine

234 Seni yol varmağa vırubidi Hakk
Tâ ki bâkî mülke kılâsın yarak

Her ĥasîsē sen bedel itme anı
Kim anuñlâ dîri kıldî Hakk dini

Hakk kelâmıdur şifâti bîlesin
Nûrı vırub kıanda zulmet âlasın

237 Bilki bilmēdüñ metâ'uñ kıymetin
Çünkü rahmet virdüñ alduñ la'netin

Dünyeyē mel'un dimişdür muķtedâ
Kur'an'a rahmet didî dindē dede

Bil bu bâzârda ziyân itdüñ yakın
Çünkü bâtıldan seçēmezsın ĥakın

224a'daki "ol" kelimesi YK'da yok; 232b gâfil kör durur:gey cüst durur M; 234a varmağā:
varmaķlığā M; 236a Hakk: çün M; 237b Çünkü: Çünküm YK; 238b dindē dede: dündē Hüdâ M

230. Uyanık olsan sen kendini bulur, seni senden alanı bilirdin.

231. Uyanık olanlar menzile ulaştı. Dikkatsiz davranan akli şaşarak yolda kaldı.

232. Uyanık olanın gönlünde dünya değersizdir, gafilse ahiretle ilgili şeyleri görmez.

233. Allahu Teâlâ'nın sözüne kulak ver. Bu gönül gözünü aydınlatan odur.

234. Allah, seni doğru yolda ilerleyerek kalıcı mülke hazırlık yapman için gönderdi.

235. Hakk'ın kendisiyle dini dirilttiği işi (cömertliği), cimriye mal etme(cömertliği cimriliğe değişme)

236.Cömertliğin özellikleri Hakk keliminde vardır, bunu iyi bil. Aydınlığı verip karanlığı alma.

237. Sahip olduğun cömertlik metainin kıymetini bilmemek rahmet verip lanet almak gibidir.

238. Ey efendi! Hz. Peygamber, dinin kitabında dünya lanetlenmiştir, Kur'an'a ise rahmet denmiştir, dedi.¹²

239. Eğriden doğruyu seçemiyorsan bu alış-verişte zarar ettin.

¹² "Dünya mel'undur, içindikiler de mel'undur, ancak zikrullah ve zikrullahı yardımcı olanlarla âlim veya müteallim hariç."Tirmizi, Zühd 14, (2323); İbnu Mâce, Zühd 3, (4112)

- 240 Şol ki ھاqqı vırē bātıl dişüre
Kılsa ānı sine gırıcek göre
- Bâkı terkin urdı fânı cem' ider
Gitdi bâkı fâniyi dē qor gider
- 9b Çün gönüldē bâkıyē fânı yaza
Ōda gırē yōlı cennetden aza
- 243 Ki ticâretı oyun itmişdür ol
Hakki qōdı bātılı idindi yol
- Şol işi kim Tañn dostı itmedi
Hem şahâbesi o yōlā gitmedi
- İy 'aceb sen niyē idersin anı
Arzuñā uyduñ meğer qōduñ dini
- 246 Âhiretdē qanda 'övr olā 'aceb
Şünü kim arzūñiçün kılduñ taleb
- Ol zamândan berü kim döner felek
Arzusından oldı olanlar helak
- Çeşnisi tatlü veli kendü yalan
Āğulü helvāylā öldi ölen
- 249 Kimsenüñ ardınca gıybet söyleme
Ana söğüb kendüzüñ medh eyleme

243a ticâreti oyun: ticâretde ziyân M

240. Kişi doğruyu bırakıp eğriyi toplasa mezara gırince onu görür.

241. Bakiyi bıraktın faniyi topluyorsun, baki uçtu gitti, fani de zaten gidicidir.

242. Gönülde ebedi olanı terk edip faniye yer verenin yolu cennete uğramayacaktır.

243. Ticareti hafife almışsan, doğruyu bırakıp yanlışla sapmışsın.

244. Allah dostu o işi yapmadı. Sahabesi de o yola gitmedi .

245. Dini bırakıp arzuna uyarak yanlış yoldan gitmen ne garip bir şeydir.

246.Kendi arzun için istediğin şeye ahirette nasıl bir mazeret bulacaksın.

247. Dünya yaratılalı beri helak olanlar tamahlarından oldu.

248. Tadı tatlı ama sindirimi acı. Ölenler hep tadı tatlı ama sindirimi acı helvayla öldüler.

249. Kimsenin ardından konuşma. Onu kötüleyip kendini övme.

Sen esirgē mübtelāyī mübtela
Çünkü ‘aybın bilē ol ‘özü gelē

Şol kişī kim ‘aybınā inşâf idē
Kanda ‘aybın söylēyicek lâf idē

252 Şol ki ‘aybın bilē şūçından dönē
Saña ‘özü eylesē sen ānī şına

İnşaf itsē ‘özünī kılığıl kabûl
İ‘tirâf itmē[se] şuğlū hem fozûl

Söyle ‘aybın şol kişinūñ kim anı
Gey bilürsin yıkmağā ister dini

255 Şol ki fâcirdür tekebbürden de süst
Beyt-i ma‘mûrdā mesâvîsī dürüst
Tevbe ehlī oldı şūçinī yiren
Gey ‘inâd ehlī şuçın ēyū gören

10a Şūçı idüb şūçinī yiren kişi
Şöyledür kim itmemişdür ol işi

258 Şol ki zellet itdi öğdī zelleti
Bil ki boyninā geçürdī la‘neti

Düşmenē ugrāyıcak şâd ugrağıl
Ger melûlseñ t̄aşuñ âbâd ugrağıl

252b ‘özü eylesē: ‘özü gelse M;253b itmēse şuğlu:itmē buruğlu YK;254b ister:diler YK;257a idüb:idenM

250. Eksiğini bilerek mazeret bildirmeye gelene acı.

251. Kendi eksliğini görebilene bir ayıp bulup da söyleyecek nerde?

252. Kabahatini bilerek suçundan dönen kişi senden af dilese sen ona bir bakıver.

253. Gerçeği ifade etmişse özrünü kabul et. İtiraf etmiyorsa hem borçlu hem de faydasız bir kişidir.

254. Dini yıkmak istediğini çok iyi biliyorsan o kişinin suçunu söyle.

255. Fâcir olan kimse kibirliden de aşağı, Beyt-i mamurda suçluluğu tesbit edilmiş.

256. Suçunu kötüleyen, tevbe edenlerden; suçunu iyi görense ayak direyenlerden oldu.

257. Günah işleyip tövbe eden kişi hiç günah işlememiş gibidir.¹³

258. Yanlış yapıp, yanlışını süsleyen kimse ilenç bağını taktı.

259. Düşmanla karşılaşınca başın dik olsun. Eğer üzgünsen elbisen gösterişli olsun.

¹³ "Günahı tevbe eden bir günah işlememiş gibidir." İbnu Mâce 4250

Eylükile gelse düşman kätuña
 Karşu varmā sen yavuzlıklā aña

261 Gâfil olmā mekri çokdur düşmenüñ
 Gâfil olsañ bil gider dünyañ dinüñ

Niyetüñdē sen hayır şan her yirē
 Kim kazāñā niyyetüñ karşı tura

Dostuñ ēvē gelse kâşuñ çatmağıl
 Bal diyūben āña sirkē şatmağıl

264 Ger suç ĩderse suçına kalma anuñ
 Kim suçūñā kalmayā ol dā senüñ

Dünye gēçer dün gecēkī düş gibi
 Şol budāğa kōnup ũçan kuş gibi

Şol kişī kim seni bir kez aldadı
 Her ağācuñ yemişindēdür dadı

267 Şol kişī kim yiğrenē Hakk'dan dōne
 Gey 'acebdür gīrū ol girsē dine

Zīra hakkā bâtil i'tikād ider
 Anuñiçün hakkı kōmışdur gider

Ger dilindē biñ sevērin dīse ol
 Sevsedī olmāyadī Hakk'dan melûl

265a gecēki: geçen M

260. Düşman iyilikle yanına gelse , sen onu kötülükle karşılama.
261. Düşmanın hilesi çoktur, gafil olma. Boş bulunursan dünyanın da dininin de gideceğini bil.
262. İçinden hep iyilik geçir, karşıdan hep iyilik geçsin.
263. Dostun evine gelse kaşını çatma. Bal diye ona sirke satma.
264. Dostun eksik ve gediğini görme. O da senin kusurunu görmesin.
265. Dünya, dün gece gördüğün düş gibi, şu dala konup uçan kuş gibi geçer gider.
266. Her ağacın tadı yemişindeyse (insanın tadı da davranışındadır), sen onu bir kez tattığında bir kez aldanırsın.(Aldatan seni bir kez aldatır)
267. Vazgeçerek Hak'tan dönen kişi dine geri girse, çok şaşılacak şeydir.
268. Doğruya eğridir diye inandığı için doğruluğu bırakır gider.
269. O dilinle bin seviyorum dese de, sevseydi Tanrı'dan yüz çevirmezdi.

270 Bil münâfıkdur yalancandur sözi
Yâ şağırdur kulağı kördür gözi

Göñlinē mühr itdüğičün Hakk anuñ
‘Irzı terkin urmadı urdı dinüñ

10b Çünkü bir yirden sañā oldı kemâl
Münkir olmā ol yirē kıl terk-i mâl

273 Sen sañā gereklüsin yıkmā seni
Dünyeyiçün arduñā kōmā dini

Yañlısuñ bil dön yolā gel ölmedin
Dönemezsin tātıcak ölüm tātın

Yüreğünē döğün urmā sāgiken
Kendüzünī çöplük itme bāgiken

276 Bū sehelcē ‘ömre mağrûr olma yar
Hıleyilē mekre mağrûr olma yar

Dosta düşmen düşmenē dost olmağıl
Kimse ‘aybın kimsenēye çağmağıl

Eylük itgil sen de halka ēyü ol
Eylük İden itdi düşmēnini kul

279 Saña şandūğun san sen her işe
Kendü şānuñdur sañā kalan pişe

272 a yirden: yirdē YK; 277a olmağıl: bağmağıl M ; 277b kimsenēye: kimseyē sen M; 278a sen de halka ēyü ol: halka senden eylük ol M; 279a Cānuñā şandūğın san şan işe M; 279b kalan pişe: gelen pişe M

270. Bir kimse bil ki münafıktır, sözü de doğru değildir.

271. Allah onun aklını bağladığı için kendi değerlerinden vazgeçmedi, dinini terk etti.¹⁴

272. Sana bir yerden bir imkan doğduysa o yer için malından vazgeç , inkârcı olma.

273. Sen kendine gereklisin. Dünya için dini bırakıp kendini yıkma.

274. Yanlışını anla, ölmeden dönüp yola gel.Ölümün tadını tadınca dönemezsin.¹⁵

275. Sağlıklı iken kendini yaralama. Bağ gibiiken kendini heder etme.

276. Ey dost, bu kısacık ömre, oynatmacaya ve aldatmacaya güvenme.

277. Dosta düşman , düşmana dost olma. Kimsenin ayıbını kimseye anlatma.

278. Sen de halka iyilik yapıp iyi ol, iyilik yapan düşmanını kendimne kul yaptı.

279. Kendin için düşündüğünü her şeye düşün. Sana kalan kendi düşündüğüdür.

¹⁴ Bakara 2/7. Ayete telmih yapılmıştır.

¹⁵ Nisa 4/18Ayete telmih yapılmıştır.

Bilmediğün kişiyilē gitmē yola
Nē bilürsin kim o yoldā nē ola

Şakla râzuñ virme gencün nâ-kesē
Eyü dēğül uğn hâznēye başa

282 Aşşîñiçün kimseyē itmē ziyân
Aşşisîçün şoydı her ādam şoyan

Sūyî hāmmamda şakın itmē telef
Yok yirē itmez ziyân illâ hāref

Dîv olā şûretde gerçi ādemi
Şol kişî kim ürke andan hem-demi

285 Sözinē aldanma her söylēyenün
Bilmeyincē maqşadî nēdür anuñ

İblis'e aldandı Âdem ātamuz
Çün yalan and içdi ol fi'l-i yoz

11a Furşatî şaklā ki furşat genc ola
Şoñra fikrūñ saña ūlū renc ola

288 Uşlu kişî furşatî geçürmeyē
Rencur ōlub kayğulū ōturmaya

Şöyle itsem şöyle ōlurdî dime
Aç yünî düşman elinden yim yime

284a gerçi:illâ M; 285b maqşadî: maqşudî M

280. Tanımadığın kişiyle yolda ne olacağını bilemeyeceğin için yola çıkma.
281. Hırsızın hazineyi bulması nasıl iyi değilse sen de bir hazine gibi olan sırrını sakla kişiliğe verme.
282. Kendi yararı için kimseye zarar verme. Her adam soyan kendi yararı için soydu.
283. Suyu hamamda sakın boş yere harcama. Sapkından başkası suyu boş yere ziyan etmez.
284. Her ne kadar görünüşte insan olsa da arkadaşlarının bile ondan ürktüğü kişi şeytan olur.
285. Maksadının ne olduğunu bilmedikçe her konuşanın sözüne aldanma.
286. Adem atamız, kötü işlerde bulunan şeytan yalan yere yemin ettiğinden ona inandı.
287. Fikrinin sana büyük bir sıkıntı vermemesi için fırsatın hazine olacağı uygun zamanı bekle.
288. Akıllı kişi fırsatı kaçarak rahatsız olup kaygılı oturmaz.
289. Şöyle yapsam şöyle olurdu deme. Aç yürü düşman elinden yem yeme.

Andilā bil şol ezelde yāzılan
Olmayisar senüniçün bōzılan

291 Yā şunī kim levhüne yazmadı Hakk
Kanda yāzā levhünē ānī adak

Şol adak kim nefsüne gey hoş gelür
Gâlibā ol yāzılānā tuş gelür

Niyetüñdē çünki hayr olā şanun
Bil ezelde hayrdur dâim yönün

294 Kō ezel bahsini sen işūni gör
Bildüğüncē dūşünī sen hayra yor

Saña yārn şormayisarlar nice
Yazdıydī saña levhüñde Hoca

Şonsarlar n'eyledün n'etdün yarak
Bugüniçün söyle kim buyurdi Hakk

297 Sen esirgē yetim ü dermandeyi
Tā ki hazretde aduñ olā eyi

Kim esirgēyeni esirgēdi Hakk
Âhîretde rahmetinī virdi Hakk

Atasūzā āta ol körē tayak
Sen hekīm ol şayruya göte ayak

294a bahsini : bahşin YK ; 295a şormayisarlar: şonsarlar M; 298 Kim esirgēyeni esirgēdi ol /
Ahîretde rahmeti ol virdi bul M

290. Ezelde yazılanın yeminle yazıldığı ve senin için bozulmayacağını bil.
291. Senin kaderine Allah'ın yazmadığı bir şeyi, adak nasıl yazar.¹⁶
292. Nefsine hoş gelen o adak kaderinde yazılana rast gelebilir.
293. Dualarında istediklerin hayırdan yana, ruhların yaratıldığı günde de yönünün daima hayra dönük olduğunu bil.
294. Sen ezel gününü bırak kendi işine bak, rüyanı bilgin ölçüsünde hayra yor.
295. Sana ahirette Allah kaderine ne yazmıştı diye sormayacaklar.
296. Hazırlık olarak ne yaptın diye soracaklar. Allah bugün için şöyle buyurdu:
297. Allah'a karşı iyi olmak için yetim ve zavallıyı koru.
298. Allah (başkalarını) koruyanı, ahirette bağışlayıcılığını göstererek korudu.
299. Babasızın babası, köre değnek, hastaya hekim, göte ayak ol.

¹⁶ Beyitte bahsedilen levh, levh-i mahfûzdur. Yasin suresi 12. ayetinde geçmektedir. " Gerçekten ölüleri biz, ancak biz diriltiriz. (Ahirette) gönderdikleri amellerini ve bıraktıkları eserleri biz yazarız. Zaten biz, her şeyi açık bir kütükte (Levh-i Mahfûz) zaptetmişizdir."Allahu Teâlâ Arş-ı a'zamın altında ve onun nurundan yeşil zeberced renginde, etrafı da kırmızı yakut renginde olan büyük bir "Levh" yaratmıştır. Hak Teâlâ uzunluğu yüz yıllık mesafe olan zümrüt renginde büyük bir "Kalem" yaratmıştır. İçindeki mürekkebi beyaz nur olmuştur. Hak Teâlâ Kalem'e " Yaz !" diye nidâ edince Kalem heybetten ürküp gök gürültüsü gibi bir ses ile tesbih ederek, Levh-i mahfûz üzerinde Hakk'ın emrine uygun yazar olmuştur. yamet gününe kadar olacağını yazarak onu doldurmuştur. Sonra " yazılan yazıldı ve kalem kurudu " gereğince kalem kuruyup kalmıştır. Sa'îd olan sa'îd, şakî olan şakî olmuştur. Hakk Teâlâ'nın, kulların işlerini Levh-i Mahfûza yazması, gök ve yer ehlinin, mahiûkların, işlerinin ezeli ilme uygun olarak meydana geldiğini bilmeleri içindir. Levh ve Kalem'i inkâr eden münâfiktir." Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri , Mârifetnâme, Bedir Yayınevi, İstanbul 1983, s.18

Eylük eylē konuşnā kāfirse dē
Sen kaçımā gerçi ol kaçırsa da

Sev sēnī sēvēni vü sevmēyeni
Çünkü hulķī hoş olā dūtā dini

11b Çünkü bŭ işlerde hâzık ōlasın
Terazūdā fi‘l-i şâdıķ bŭlasın

303 Zâyi‘ itmē āta ānā hâķķını
Kiçilikdē şaķladī anlar seni

Ķatlarında gey hünēridi şuçunñ
Gözedilerdi Ķatī tōķunñ açunñ

Şâd olıcaķ gey sevinürleridi
Dertlŭ olsañ yaşlarī āķāndı

306 Saña hayır şanmağīdī işleri
Gice gündüz sēnidŭñ teşvīşleri
Oldılar sēnŭñ vücūdŭñā sebeb
Sen de anlāruñ nżâsin Ķil taleb

Âdemīseñ şerre bünyâd eyleme
İblis ōlā bühtan iden âdeme

309 Dört ayaklŭdur şu kim söz añlamaz
İtŭñ âlī irşe itdŭğın Ķomaz

300a eylē: Itgil M; 304a gey hünēridi: geĶēridi her M

300. Kâfir bile olsa komşuna iyilik yap.O seni azarlarsa da sen ona öfkelenme.
301. Huyu iyi olup dini tutan kişiyi seni sevse de sevmese de sev.
302. Ahiret günü terazide hatasızlık görmek istiyorsan, bu konuda usta olmak istiyorsan;
303. Küçükken seni gözettikleri gibi sen de ana baba hakkını gözetmelisin.
304. Onların gözünde kabahatin maharetti, açlığını tokluğunu gözetirlerdi.
305. Mutluluğuna çok sevinirlerdi, dertli olsan onların göz yaşları akardı.
306. İşleri senin için iyiyi istemektir, gece gündüz bütün sıkıntıları sendin .
307. Senin varlığına sebep oldular. Sen de onların rızasını iste.
308. İnsansan kötülüğe alet olma. İnsana iftira eden şeytandır.
309. İt itliğinden kalmaz, hayvan söz anlamaz.

Fi'li itdür gerçi âdem şûreti
Öldürürler öldürürseñ bir iti

Zihi müşkil oldı âdem hâli çün
Ortağ oldı āña her şûretde dūn

312 Kīmi İblis kīmi eşek kīmi it
Yañsılāya ānı her dürlü pelid

Âdemi dēğül durur illâ huyı
Gerçi beñzer şûreti şekli boyı

Şol kim âdem şûreti ma'nâda şer
Dîvdür ol sen aldanub şanmā beşer

315 Ademīseñ puşma Hakk'ā kākıma
Bâri bû söz neye gērekdür dime

Zīre Hakk'ā kākıyan İblīs ola
Fi'li mekrī hīle vü telbīs ola

12a Dîv haķı sevmēdüğün bilmez misin
Yoksa şāğır körsin añlāmaz mısın

318 'Ömre mağrur olma giçer yıl gibi
Şol derēden kātı āқан sil gibi

Geh uyūmağ geh yimek üleşlemek
Biri mi dükendi birine başlamağ

311b oldı: ola M; 315. Beyit M'de yok

310. Yaptığı köpek gibi, şekli insana benzer. Bir köpeği öldürürsen, seni öldürürler.
311. Farklı şekillere bürünmüş alçaklar, âdeme her halükârda ortak oldukları için âdemin işi zor.
312. Bazısı şeytan, bazısı eşek, bazısı da köpek olan her türlü alçak, insanı taklit eder.
313. Her ne kadar görünüşü , şekli, boyu benzese de huyu benzemedikçe insan değildir.
314. Dışı insan, içi kötülük olan kişiyi sen aldanarak insan sanma, o şeytandır.
315. Kulsan, Allah'a karşı gelme. Hiç olmazsa bana ne deme.
316. Allah'a karşı gelen, işi hile, oyun ve aldatmaca olan şeytan olur.
317. Şeytanın doğruluğu sevmediğini bilmiyor musun? Yoksa sağır ve körsün de anlamıyor musun?
318. Ömre güvenme, su dereden akıp duran sel nasılsa ömür de öyle yel gibi geçer gider.
319. Bazen uyumak bazen yemek paylaşmak biri bittiğinde öbürüne başlamak.

Geh teferrüc geh ğazādur geh düğün
Geh Őayarsın işde dün işde bugün

321 İrdi ōlüm hiçbir ĩŐüñ bitmedi
Sen unutduñ ol seni ūnutmadı

Ėcelüñ ōķına ķalkān dōymeye
Tañr<ı> yazdūğını kimsē yoymaya

Her neyē kim ħıle ĩderseñ ola
Kimse ħıle ĩdemēdī ēcele

324 Yūreğinde yaŐlınuñ tağ eyledi
İy nicē Őāhlān Őoprağ eyledi

Kimsenüñ ōlūmine Őād olma sen
Ĥayra dūriŐ Őerre būnyād olma sen

Nesne Őorsañ saña gereklūyi Őor
Tā ki cennetde olā saña ķuŐur

327 Nēye ğerek ķūnki Őatmazsın ķumaŐ
Őol keseñde akķe mīdūr yoħsa ŐaŐ

‘AŐķılā Őor Őol ki ğerekdūr saña
Kim cevāb virseñ yarāmaz ūŐaña

Ķarnı aĉ Őordī bir uŐlū kiŐiye
Yağ mı yiğdūr yoħsa sırķa bīŐiye

322b yazduğını kimse: yazduğın kimesnē M; 325b olma: erme YK; 326a saña:aña YK

320. Bazen gezinti, bazen savaş, bazen düşün bazen de sayarsın ha bugün ha yarın, ömür geçer.

321. Ölüm geldi, hiçbir işin bitmedi. Sen unuttun o seni unutmadı.

322. Ecelin okuna kalkan dayanmaz. Allah'ın yazdığını kimse bozamaz.

323. Her şeye bir care bulabilirsin ama eceli kimse aldatamadı.

324. Yüreği yaralının yüreğini doğradı, ne kadar sultanı toprak yaptı.

325. Kimsenin ölümüne sevinme. Hayır için çalış çabala, kötülüğe alet olma.

326. Cennette senin için hazırlanmış kasırlar istiyorsan bir şey sorduğunda sana gerekliyi sor.¹⁷

327. Madem ticaret yapmıyorsun, kesende altın veya taş olmuş ne fark eder.

328. Sana gerekli olan şeyi samimiyetle sor. Ahmak olana cevap vermeye değmez.

329. Karnı aç, akıllı bir kişiye, çöreğin yanında yağ mı, hoşaf mı iyi gider, diye sordu.

¹⁷ Maide 5/101. Ayete telmih yapılmıştır.

- 360 Sen şağın al şōlınī kō ehline
Āña dāhi bir şol ehli bŭlīna
- Zira çālŭ yolda olsādur ziyân
Avlağũñdā olsa ōlur pāsbân
- 13b Bir meta‘ kim saña gereklŭ değŭl
Kō anī kim ehline gērekdŭr ol
- 363 Terbiyet oğlāna vŭ görklŭ edeb
Kim edebden yiğ değŭl mal [u] neseb
- Bil edeb mal ōla ‘aқsi olmaya
Hiç nesebden dīne aşşī olmaya
- Din ũ dŭnyēdē edeb dŭrur kemâl
Kim nesēbē mālā ĩrīşŭr zevâl
- 366 Pes edebdŭr âhıretde gēreğŭi
Mal nesebden arta tekebbŭrlŭğŭi
- Mal neseb azğınlīgā hem-reng ola
Ol sebebden ēdebīlē ceng ola
- Gelmeyē ēdeblŭden çirkin hişal
Ger gelŭrse var sebeddŭr āña mal
- 369 İşbu sŭzlerden қamŭ bildŭñ mi sen
Kim edebdŭr ‘âli hŭ hŭlқ-ı ḥasen

368b var: dē M; 369b ‘âli: ēyŭ M

360. Sen sağını al, solunu sahibine bırak, sol işe de ondan anlayan bir usta bulunur.
361. Çalı, yolda olsa geçene zarar verir ancak senin çitinde olsa koruyucudur.
362. Bir mal senin işine yaramıyorsa bırak, ehline gerektir.
363. Çocuğa terbiye ve güzel edep iyidir. Çünkü mal ve soy edepten üstün değildir.
364. Edep maldır, zararı olmaz. Soydan dine fayda olmaz.
365. Soy ve mal sona erer . Dinde ve dünyâda mükemmellik güzel ahlâktır.
366. Zenginlik ve soyluluktan kibirlilik artar. Ahirette gereken güzel ahlaktır.
367. Mal ve nesebin bir yapıda mayası azgınlıkla aynı olduğundan güzel ahlâkla savaş içindedirler.
368. Edepliden edepsizlik olmaz, olmuşsa mal yüzünden olmuştur.
369. Bütün bu sözlerden şunu anladın mı: Yüce huy ve güzel yaratılış edeptir.

Ođlanī pirlerē akran eyleme
 Ōdila şū yar kırañinā koma

Dīme and iç ođlanā oğlan olan
 Korkusından and içer gerçek yalan

372 'Âdet olur yalan and içmek añā
 Terbiyet müşkil olur şoñra saña

Oynamakdan yigma bitürsē işin
 Kōma çirkin işlerē dōkē yaşın

Ta'lim it evvel añā Tañrī yolın
 Kim yarāmaz söze açmāya dilin

375 Hem Resûlüñ sünnetin göster añā
 Tā ki meylī olā hep dinden yaña

Çün kulağ göz dille ēl ü ayak
 Üns olā irden bulārūñıla hākk

14a Bū şıfatlū 'âlim olā 'ilmile
 Yōla da'vet İdē hem gīdē yola

378 Kengel itsē dilinē fuğş almaya
 Şuç idēnūñ şūçınā hiç kalmaya

Sen dimē kim hâşıl itsün âleti
 Tā ki gökçek bile oğlan şan'atı

373b işlere: işe ger M; 377a 'âlim:'âmil M; 379b gökçek bile oğlan: oğlan gökçek bile YK

370. Çocuğu yaşlılarla denk tutma. Ateşle suyu uçurum kenarına koyma.

371.Çocuğa yemin et dersen korkusundan geręek yalan yemin eder.

372. Yalan yemin etmek onda alışkanlık haline gelir, sonra terbiye zorlaşır.

373. İşini bitirirse oynamasına engel olma, onu sonunda pişman olacak işlere yönlendirme.

374. İlkin Allah yolunu öğret de kötü söz söylemeye dili varmasın.

375. Ona Peygamber'in sünnetini öğret de hep dinden yana meyletsin.

376. Kulak, göz, dille el ve ayak doğru yolda itttifak etmiş olurlar.

377. Hem doğru yolda giden hemde doğru yola çağırın kişi bilgi de derinleşir.

378. şakalaşsa bile çirkin söz söylemez. Kabahat işleyenin de kabahatine aldırılmaz.

379. Çocuğun bir sanatı iyi öğrenmesi için aleti yapması gerekir deme.

'İlm-i âlet dūnyedür mağrūr ola
'İlm-i dīni okımaqlıkdan kıala

381 Şol ki şan'at bilmedin âlet düze
Gereğī kıoyā gerekmezī düze

Ol şıfatlū kışiyē şan'at haram
Zıra âlet oldı maqşūdī müdam

Şan'atı bīlicek âlet būlına
Âletē dūrīşicek şan'at kıala

384 Bū arādā 'ömri geçer yok yire
Zıra âlet şan'atıyçündür yara

Yūkin āğır itme tez ūşanmasun
Şöyle öğret 'ilmi içüb kıanmasun

Geh okımaq geh yazū 'ibret-mişâl
Tā ki göñlin almayā ānuñ melâl

387 Geh kıalem dīvit kıâğıd eğlenmeğē
Geh fikir dē bīrakāsın ēmeğē

Dīyesin işbū sözüñ ma'nâsı ne
Fıkr idüb tā kim gelē ma'nâsına

Şūnı añ kim bīlicek gey tañ gele
Bilmeyenler ortadā ūşañ gele

381a düze: dire M; 382b düze: şora M; 383a būlına: būlınur M; 383b kıala: kıalur M

380. Alet bilgisi, dünya malıdır, gurur verir. Din ilimlerini öğrenmekten bırakır.

381. Sanatın inceliklerini bilmeden alet yapan gerekliyi bırakıp gereksizi yapmış olur.

382. Arzusu daima alet yapmak olan kişiye sanat haramdır.

383. Sanat bilindiğinde alet bulunur. Alete çalışınca sanat kalır.

384. Alet her ne kadar sanata yaraması için olsa da ömrü bu arada boş yere geçer.

385. İlmî öyle öğret ki öğrendikçe doymasın. Çok ödev verme, çabuk bıkmassın.

386. Gerek okumak, gerek yazmak bir ibret örneğidir, yeter ki gönlüne bıkkınlık gelsesin.

387. Bazen çalışması için fikir bazen de oyalanması için kalem , kâğıt ve hokka ver.

388. Onun düşünüp anlamını bulması için işte bu sözün anlamı ne, diye sor.

389. Şunu iyi anla; bilince şevk gelir, bilmeyenlere bıkkınlık gelir.

- 390 Kim cilâ olâ anuñ ol fikrinē
Fikri yardım olsa gerçek zikrinē
- İşid imdî birkaç emşelden hıafa
Tıfl olanlar zihninē vırür şafa
- 14b Dīyesin kim işbu nedür şol nedür
Kim şadef tölü tölü dūr-dânedür
- 393 Ol ne ‘avratdur ki hiç er görmedi
Yılda biñ kız tögurur gökçek dadı
- Açsa ağzın ānasī āgū saçar
Kızlarınuñ tūtağından bal tamar

- 396 Kankı ‘avratdur burūsī tüticağ
Mâmu burar bāşınā ūrur çomağ
- Urduğincā tögurur oğlanları
Toñlu tōğarlar düşer kaftanları
- Ol nedür kim bir qarından biñ toğa
Bīñi dāhī egzü kor açılmağa
- Her birīsī qan içici uğrıdur
Ātasī yok Hakk yolında toğrıdur
- 399 Yirde yetdi buncadan berü ulu
Çıkdı sînden tōnı cennet kōğkulu

390b olsa: olâ M; 392b şadef tölü tölü: şadefden tölular M; 396b tōğarlar: tōğar YK; 398b yolında: katında M; 399b sînden: sininden M

390. Bunlar onun düşüncesine işlerlik kazandırır, bu fikir de gerçek tasarısına yardımcı olur.

391. Çocukların aklına kıvraklık kazandıran birkaç bilmece dinle.

392. De bakalım, şu nasıldır bu nedir? Bir sadef var dolu dolu incidir.

393. Nasıl kadın olmuş eline hiç erkek dokunmamış, tadı güzel olurmuş, yılda bin kız doğurmuş

394. Ağzını açar imiş, zehirler saçar imiş, kızlarının dudağından bal damlar imiş.

395. Hangi kadındır sancısı tutacak, ebe hadım eder başına vurur çomak.

396. Vurur vurmaz doğurur oğlanları, donlu doğarlar düşer kaftanları

397. Bil bakalım bir kanndan bin doğar, bini de açılmak için ezgi koyar.

398. Hepsi kan içici birer hırsız, atasız, Hakk yolunda yalansız.

399. Şu zamandan beri yüce yerde biter, mezardan çıkar, gömleği cennet kokar.

Kim görürsē yāpısur āyāğına
Dēğe diyū tūtağum tūtağına

İki ikiz bir qarından koñsilar
Tōgalīdan bir birin görmēdiler

402 Şâdiyīla kayğudā bīlē acır
Hal budur kim ikisīnūñ kaşdı bir

Ol nedür kim cümle halk ānī bilür
Günde ellī kez tolūban bōşalur

Tolsa tōlar nesne kalmaz gēdiği
Bōşalıcak gizlenür içindeki

405 Ol nedür kim cümle halkī yañsilar
Geh çapaklū qarī geh on dört yaşar

Geh kocādur gāh kundaqdā emer
Geh güzeldür geh görēsın bir deber

15a Ol nedür kim yük getürmez üstine
Dürlü zahmī urmasañ yūrēğine

408 Dört ayaklū iki başlū cânsız ol
Yük götürsē şâd olur yüksüz melûl

Kankı çulhâdur ki çok bizler tokır
Gey hüner-bendlīği şûretde hakır

400. Değsin diye dudağım dudağına, kim görürse yapışır ayağına.

401. Bir kanndan komşu iki ikizler, doğdu beri birbirini görmezler.

402. Acıda, kaygıda birliktedirler, ikisi birlikte ağlar, gülerler.

403. Günde elli kez dolup boşalır, bütün halk onu tanır.

404. Dolsa dolar, eksiği gediği kalmaz, boşalınca içindeki görünmez.

405. Bil bakalım, bütün halkı taklit eder imiş, bazen yaşlı bir kadın bazen on dördünde bir kız olur imiş.

406. Bazen yaşlı imiş, bazen bebek; bazen bir dilber imiş , bazen de bir deber.

407. De bakalım, yüreğini yaralamasan, üstüne yük koydurmaz

408. Dört ayaklı, iki başlı bir cansız, yük taşısa mutlu, taşımasa mutsuz.

409. Pek marifetli, görünüşü adi, çok bezler dokur hangi dokumacıdır.

Gey fakirdür durmaz işler dâimî
Göñli İrakdā kevetdür dâimî

411 Añla bünî on mişâldür kâmile
Bünı bilen ayruğınā yol bula

Bil Resûl şinādı aşhâb zihni
‘Arza kıldî bir ağācuñ ādını

Her birî bir dürlü virdiler cevâb
Tâ görêler kanķısīnuñdur şevâb

414 And içicek Hakk adinā iç hemân
Hakk’dan İrak āda içseñ gey ziyân

Ölur olmaz āda sen and <i>çmegil
Ülu bil Hakk ādını gey ülu bil

Her ne miqdâr ülularsañ ādını
Hazretindē ol kadarsın bil anı

417 Her ħasīsī āña ortağ eyleme
Bî-edeb kişiyilē lağ eyleme

Cehlilē kendüzüñî itmē helâk
Sürme diyû gözlerüñē koyma ħâk

Ehl- i şerrüñ şerrini def’ idegör
Yāħud ol oldūğı yirden gidegör

410. Çok fakirdir, durmaz çalışır daima, kendisi çok narin, gönlü uzakta.
411. Bunların alime on örnek olduğunu anla, bunları bilen başkalarını daha kolay anlar.
412. Peygamber sahabenin zihnini bir ağacın adını sorarak sınıadı.¹⁹
413. Doğrusunu bulana kadar her biri farklı farklı cevaplar verdi.
414. Yemin edince Allah'ın adına yemin et. Allah'tan başka bir ada yemin edersen yazık edersin.
415. Olur olmaz ad üstüne yemin etme. Hakk adını çok yüce bil.
416. Allah'ın adını ne kadar yüceltirsen, Allah'ın huzurunda o kadar yücesin.
417. Her değersiz kişiyi onunla bir tutma, edepsiz kişiyle şakalaşma.
418. Cehaletle kendini mahvetme, sürme diye gözlerine toprak sürme.
419. Kötülerin kötülüklerini kovmaya bak veya onun olduğu yerden gitmeye bak.

¹⁹ Buharî, Kitâbu'l-İlim 5. bab

420 Her ne yönden def id[er]señ sen anı
İt revâdur illa şaklâgıl dini

Çün 'acîzsin nē gidersin nē gider
Şabr idēgör ol sañā her nē ider

15b Kankı tondur görmedī derz'iğnesi
Birdür ānuñ ēteğiyile yāqası

423 Būnı gēyen bir yiğitdür ānıca
Āyaķı yok yīdūğī yirde şıça

Kuţuz itē karşı varmā kim talar
Tōñuzā ugrāyıcak şıpyâ çalar

Şerri şerrē karşı itmek şûm ola
Kānı kânilā yuyan meşşûm ola

426 Lîki nâçar ôlicâgız n'idesin
Her ne itseñ ol arādā ĩdesin

Çün gelür dönmek haţar yol dāhi tār
Öldürī gör yā o sēni dēpeler

Kendü ĩşüñ bildüğüñcē sen bitür
Ortağ olmā āzukūñī sen götür

429 Ortağ olsañ yīmeğē vü giymeğē
Kendüzūñī şalduñ ũlū ēmeğē

420. Dini mutlaka sakla, kötülüğüne ne taraftan kovarsan kov revâdır.
421. Onu geçmek için elinden bir şey gelmiyorsa, o sana her ne yaparsa sabret
422. Terzi iğnesi görmemeştir, eteği ile yakası birdir , bil bakalım bu hangi gömlektir.
423. Bunu giyen temizce bir yiğittir, ayağı yok yediği yerde sıçar.
424. Kuduz köpeğin karşısına çıkma ısıtır, domuza uğradığında bile saldırır.
425. Kötülüğe karşı kötülük yapmak, kanı kanla temizlemek uğursuzluktur.
426. O arada ne yaparsan yap. Çaresiz kalınca ne yapacaksın?
427. Yol dar ise dönmek de tehlikeli olur. Kuduz köpek sana saldırmadan sen onu öldür.
428. İşini bildiğin gibi yap, kendin bitir. (Kimseyle) Ortak olma, erzağını kendin ye.
429. Yemeğe ve giyime ortak olsan kendini büyük bir derde salmış olursun.

Yüksüziken kendüñe yük İdesin
Bütün işlerüñi gēdük İdesin

Sen saña kendüñ idēriseñ ziyân
İş senüñdür teşvişüñ birdür hemân

432 Lîki ortağ olsa teşvîş yoz ola
Şağ tenüñ görmē gicir ūyuz ola

Şol ki yāvuzlıklar İrer İlüñe
Bir naşîhat İdenē ācî söğē

İt yiğ andan it getürür çok cefâ
Küflü etmek virenē İder vefâ

435 Eylük itmē eylüğî bilmēyene
Minnetilē İdicek yoymā yine

Eyü şangıl ūyurā vü ūyağa
Kim uyurken üstüñe raḥmet yağa

16a Ḥorlamā muḥtâc olan gelsē saña
Bir gün ōlā ḥâcetüñ ōlā aña

438 Düşman olsañ bir kişiyē söyle kııl
Dost olıcağ olmāyasın sen ḥacıl

Külü atmā dostlıgā qar çâreñi
Ejdehā di aḳtarur bî-çâregi

430. Yükün yokken kendine yük yaparsın Bütün işlerini eksik edersin.
431. Kendi kendine zarar verirsin. İşin sana aitse sıkıntın bir tanedir.
432. Ortağın olsa sıkıntı zarar verir. Vücudunu sağlam görme, kaşınır uyuz olur.
433. Dostlarının başına bir kötülük geldiğinde, nasihat edene acı bir şekilde küfreder.
434. Köpek nasihat edene kötü davrananlardan daha iyidir. Köpek çok cefa kaldırır, küflü ekmek verene vafâ gösterir.
435. İyiliği bilmeyene iyilik yapma. İyiliği edince de başa kakarak bozma.
436. Uyuyana da uyuniğa da iyi düşünürsen uyurken bile sana rahmet yağar.
437. Muhtaç olan sana gelse kötü davranma. Bir gün senin de ona ihtiyacın olur.
438. Bir kişiye düşman olsan, dost olduğunda ondan utanmayacak şekilde ol.
439. Dostluğa kül atma, çareni araştı. Çaresizliği ortaya çıkarana yılan de.

Her işüñdē çünki inşâf vār ola
Eyü yāvuz sēñüñilē yâr ola

441 Eylük ummā dutma ümid nâ-kesē
Hunfesâdan toğmaz illâ hunfesâ

Pes kerem ummağ kerîmü'l-asla bağ
İnsden öķi öķima dîvden sebağ

Yârasâdan un yuğurmak isteme
Kırbağāya kemğadan tön eyleme

444 Dertlülērüñ derdinē dert katmağıl
Kārañūdā bilmedin ok atmağıl

Dertlüden şey'ullâh it yâ men da'â
Kim kabuldür dertlü göñülden du'â

Dertlünüñ âh itdüğün tañlāma sen
Câhilüñ herze sözün añlāma sen

447 Çünki eylükler yirinden şāvişa
Tut ki bal kıyduñ iñen tuzlū aşa

Eyü yāvuz dīmeñüz gerçek yalan
Bū yalandan oldı her maħrûm қalan

Söyleseñ söylē yirindē her sözi
Ditreriken kesme zinhār қarpuzı

440. Her işinde adaleti gözetirsen iyi kötü seninle dost olur,
441. Hiç kimseden iyilik bekleyerek ümitlenme. Mert olmayandan mertlik beklenmez.
442. Kerem ummak için soyu yüce olana bak. Şeytandan ders okuma, insandan oku.
443. Yarasa un yuğuramaz, kurbağa da ipekten gömlek giyemez. Hiç kimseden yapamayacağı şeyler isteme.
444. Bilmeden hakkında konuşup da dertlilerin üzüntüsünü arttırma.
445. Ey dua eden, Allah rızası için dertliden iste çünkü dertlinin ettiği dua kabul olur.
446. Cahilin boş sözlerine değer verme. Dertlinin âh ettiğine de hayret etme.
447. İyilikler yerinden uzaklaşırsa sen bir iyilik yaparsan da işe yaramaz.
448. İyi- kötü, gerçek- yalan demeyiz. Her mahrum kalan bu yalandan dolayı kaldı.
449. Her sözü yerinde söyle. Karpuzu soğukta yeme.

450 Çün yerindē dūşmedī söz bār ola
Ol sözi söylēmek andā ‘ar ola

Söylemekde çün süvâr deĝül dilüñ
Söylemē kim dādı gider maħfilüñ

16b Çünki sözüñ ehli vardur ādıla
Kō ki sözi söyleyē bünyādıla

453 Delü esrük saña söĝsē gec yola
Ėyüler yāvuzlıĝā қandā қala

Dēlüyē dēlū [vü] esrük esrūĝe
Hoş yarāşur biri birinē söĝe

Altunī şarrâfa göster ol bilür
La‘li nē bilsün ĝabī dīlenci kör

456 Cevherī virmē meĝer cevheriye
Bilmez ihlâş қadrini ehl-i riyâ

Müşk ilē қatrân itseñ terbiyet
Müşke zulm itdüñ telef aldī niyet

İsteriseñ bülbüli bahçē yören
Bayқuşuñ yirī deĝül illâ ören

459 Sen umarsın çetüĝi arslan ala
Yâ cızıқıdı saña pâsbân ola

450. Yerinde söylenmemiş söz yük olur. O sözü söylemek seni utandırır.
451. Söylerken dilin akıcı değilse toplantının tadı gideceği için konuşma.
452. Doğrusu sözün adıyla sanıyla ehli vardır. Bırak ki sözü o söylesin.
453. Deli ve sarhoş sana bir kötülük yapsa, sen kendi yolundan git. İyi adam kötü denmesiyle kötü olmaz.
454. Delinin deliye, sarhoşun da sarhoşa kötülük yapması uygundur.
455. Altını sarrafa göster o tanır. Anlayışsız ve kör dilenci lal taşını nasıl tanırın.
456. Elması kuyumcuya verme. İkiyüzlüler samimiyetin değerini bilmez.
457. Müşkle katranı karıştırırsan müşkün değeri düşer. İyi niyetin boşa gider.
458. Bülbülün yeri bahçe, baykuşun yeri ise viraneliktir.
459. Sen kedinin aslan avlamasını , ağustos böceğinin kapıda bekçi olmasını istersin.

Bil taşavvurdan ziyân itdüñ katı
Âdemî yirîne geçürdüñ iti

Dēlüden ūman kişî uşlū sözin
Uşlu dēğül uşlu şānur kendüzin

462 Uşluyā dēlū dimez illâ delü
Gölgesüz āgāca diyen gölgelü

Uşlu dēlū kanda birliğē bite
Uşlu geçmez haqq kapūsından öte

Haqqı kōyup her neyē sevgüñ döne
Bil ki şeksüzin tapıpsın ol dine

465 Gey şaķın fānīyi bâķī şanma sen
Kim tuṭaķ depretse rāķī şanma sen

Niçe dīv insî şuretdē söyleye
Hayrı bōzā şerre bünyād eyleye

17a Bil semender od sever bālık şuyı
Yiyir ōtā aşşı itmez gül şuyı

468 Çünki sözi bî-delîl söylēyeyin
Aña andan ne kılarşañ kılayın

Bir de ol kim diliyle kākıya
Fāniyē mü'min [ü] münkir bâķiye

460. Köpeği insan yerine koydun. Ümitlerinden çok zarar gördüğünü anla.
461. Deliden akıllıca bir söz bekleyen, akıllı olmadığı halde kendini akıllı sanır.
462. Gölgesiz ağaca gölgeli diyen deli gibi akıllıya da deli diyen yine delidir.
463. Akıllı ve deli nasıl bir araya gelsin, akıllı hakikatin kapısından ileri geçmez.
464. Gerçeği bırakıp başka bir şeye meyledersen o yöneldiğin tarafa tapıyorsun demektir.
465. İyi düşün ölümlüyü kalımlı zannetme. Dudak kıpırdatanı efsuncu sanma.
466. İnsan suretinde konuşanların nicesi şeytandır. İyiliği bozup kötülüğe temel atarlar.
467. Semenderin ateşini, balığın suyu sevdiğini, pis kokulu ota gül suyunun fayda etmeyeceğini anla.
468. Mademki sözü desteksiz söyleyeyim sonra ona ne yaparsam yapayım.
469. Dili ile öfkelenen kişi, geçici olana iman eder, kalıcı olanıysa inkar eder.

Bir dē insâf itmeyē ĩdē ħilâf
Haqq'a qarşu dâpinâ vü ũra laf

471 Bir dē dönmez bâtil ĩşî berk tutar
Sēvinür çün dĭni dünyeye şatar

Kaľb-zendür gerçi gercek şûreti
Dēpelē ānĭ depēlēmē iti

Bū nişânlar kim delĭldür ũns deĭül
Kendü İblis şûretĭ İblis deĭül

474 Bil mücerred ħâli hoşdur şaklasa
Zĭra kim ũlũ durur mekr-i nisa

Çün mücerred kimseyē olmâdı kul
Andan ũlâ āyaĭi baĭlũ deĭül

Kaľanda dĭler ũturâ andâ yete
Zĭr<a> kim yüz virmedĭ nefsi ĩte

477 Nefs anuñ kũlĭ durur gerçēkise
Kaľdrinĭ nē bilē bir ēşēkise

Pâdişâhdur ĩç bilinmedĭ yükü
Aĭiretdē oldı ħũriler begi

Bir kaľfēşē girmemiş bülbül durur
Yĭri taĭlar bâĭ u baĭçē gül durur

470. Adaleti gözetmez ona karşı gelir. Hakk'a ibadet eder ama laf da çarpar.

471. Bir de dönmeyerek boş işi sıkı tutar. Dini dünyaya sattığı için sevinir.

472. Görünüşü albenili ise de gerçeği bozuktur. Köpeği öldüreceğine onu öldür.

473. Bu deliller işarettir, ünsiyet kurmaz. Kendisi şeytandır, görünüşü değil.

474. Bekar kimsenin hali iffetini muhafaza etmesi halinde iyidir, çünkü kadınların hileleri büyüktür.

475. Bekâr, kimsenin kölesi olmadığından hürdür.

476. Nerde oturmak isterse oraya gider. Nefs itine yüz vermedi.

477. Nefsi onun kölesidir, kendisi bir eşek ise o kendi kadrini bilmez.

478. Bekârlık, yükü olmayan bir padişahlıktır. Bu yüzden ahirette huriler beyidir.

479. Bekârın yeri dağlar, bağ, bahçe ve güldür. Hiç kafese girmemiş bir bülbüldür.

- 480 Gūci yitsē hoş huyilā dirliĝe
Kaşd idersē yāraşur evlenmeĝe
- Dīninē gey avlaĝū çekdī hişar
Zīra göñlī bir yerē kıldī karar
- 17b Tōnu yūnur bīti ĝider diñlenür
Tāĝuk işī cem‘ olūban eĝlenür
- 483 ‘Avrat eksüklük iderse uyma sen
Eylüĝüñī minnetilē yoyma sen
- ‘Avratuñ ‘aybını zinhâr söyleme
Kendüzüñ ilē melâmet eyleme
- Çün ikī yâr birliĝē bitmiş ola
Ortadan vahşet kamū gitmiş ola
- 486 ‘Ayba ‘aybuñ eylūĝēdür eylūĝüñ
Āña söĝmek saña olur dir öĝüñ
- ‘Aklilā dut her işüñī bul kemâl
Nâkısâ uysañ fesâdâ vardı hâl
- Çünkü ‘avrat saña yiĝrenci baĝa
Yıĝa ol ‘aybūñi illerē çıĝa
- 489 Yiĝdür andan it inūĝin beslemek
Olmayācaĝ nesneyē çekmē emek

480. Güzel bir biçimde geçinmeye gücü yetse münasip biriyle evlenmeye kastederse uygundur.
481. Dinine koruyucu bir hisar çekmiştir, çünkü onun gönlü bir yerde karar kılmıştır.
482. Elbisesi yıkanır, biti temizlenir, dağınık işi toplanır.
483. Kadın bir hata işlerse sen ona uyma. Yaptığın iyilikleri başa kakarak bozma.
484. Kadının kusurunu sakın söyleme. Kendi kendine hakaret etme.
485. İki sevgili birliğe ermiş olur. Utanç ortadan gitmiş olur.
486. Onun kusuru senin kusurun, onun iyiliği senin iyiliğindir. Ona söylenen kötü söz aynı zamanda sana söylenmiştir, aklını başına topla.
487. Düşünerek yaptığın her işin sonu iyi olur. Kusurlu olana uyarsan hal kötüye gider.
488. Sana, kadın tiksinerken bakıyorsa, senin kusurunu açıp etrafa dağıtır.
489. Köpek yavrusu beslemek ondan daha iyidir, olmayacak şeyler için boşu boşuna emek harcama.

Ūlu yirden kız dilēmek serd ola
Tāşı helvâ iĉerŭsī derd ola

Gīdē māli zaĥmetē dŭşē katı
Tāmu ōlā āña dŭnyē rāĥatı

492 Kīmi gŏrsē ol arādan söz aĉa
Dŭñŭrŭn gŏrse gelŭr kŏyā kaĉa

Çŭnki kaġāyā dŭñŭr oldī ĉaġır
Bilmedŭñ mī kākıyıcaġ ānı yir

Tŏganā tŏgan [u] tāvus tāvusa
Turgayā turgay u kisēyē kise

495 Cinsilē cins ĥoş olur ūşŭl dŭşer
Dirlik olmaz çŭnki cinsinden şaşar

Çŭn tekellŭf ‘ayşı sañā tar ider
Pes tekellŭflŭ işī mekkār ider

18a Hakk Ta‘ālā bil tekellŭf sevmedi
Bī-tekellŭf ōlanā dostum didi

498 Sen tekellŭf terkin ur dost ol Hakk’a
Dār-ı ĥulddā irmeyē sañā şeĉa

Sen tekellŭf ‘âdet olsā tab‘uña
Aşşı olmaz biñ naşîĥatden sañā

490. Dışardan kolay görünse de büyük yerden kız istemek zor olur.
491. Malını harcar çok zahmete düşer. Dünya rahatı ona cehennem olur.
492. Kimi görse oradan söz açar. Dünürünü görse bırakır kaçar.
493. Çakır kargaya dünür oldu. İtip kakınca onu yer.
494. Doğana doğan, tavusa tavus; çayır kuşuna çayır kuşu ve kiseye kise.
495. Soyundan başkasıyla geçim olmaz. Aynı soydan olanlar birbirine uygun düşer.
496. Külfetli bir iş görmeyen seni hayattan usandırır. Hileci tekellüfle iş görür.
497. Allahu Teâlâ'nın külfetli işi sevmediğini, külfetsiz iş görene "dostum" dediğini bil.
498. Cennette sana kötülük ulaşmasını istemiyorsan, külfetli iş görmeyi bırak, Allah'a dost ol.
499. Külfetli iş görmeyi alışkanlık haline getirirsen bin öğüt dahi sana yarar sağlamaz.

Bî-tekellûf olanâ cânlar fidâ
Çün tekellûf gitdi gitdî ‘arbede

501

Hüyuñ ēyü çün naşîhat istedüñ
Bil meşâyiḡ şofrasında hun yidüñ

Bilmeseñ yol tutmasañ yön ḡayruña
Dîve uyduñ n’eylesün mürşid saña

Çün naşîhat bunda dutduñ yâdigâr
Aḡiretdē lâyıkuñ oldî didâr

500. Külfet gidince kavga da gitti. Külfetli iş görmeyene canlar feda.
501. Öğüt istediğine göre huyun iyi. Şeyhler sofrasında yemek yediğini bil.
502. Usul bilmesen, yüzünü iyilikten tarafa çevirmesen şeytana uydun, mürşid sana ne yapsın.
503. Madem verilen öğütleri²⁰ bu dünyada bir yâdigâr olarak kabul ettin, ahirette Allah'ın cemâlini görmeyi hak ettin.

²⁰ " Din, Allah için, kitabı için, Resulü için, müslümanların önderleri için ve müslümanların hepsi için nasihatır." [Müslim, İman 95, (55); Ebu Davud, Edeb 67,(4944); Nesai, Bey'at 31, (7,156)]

III. BÖLÜM

DİZİN

A

âbâd şen

â.259

‘aceb acayip, tuhaf, şaşılacak, acaba

a.34, 83, 176, 245, 246

a.-dür 267

acı acı

a.433

acı- acımak

a.-r 402

‘acîz acizlik

a.421

aç aç

a.81, 289, 329, 332

a.+un 304

aç- açmak

a.-ıla 10, 118

a.-ılmağa 397

a.-maya 374

a-sa 394

ad ad, isim

a.347, 348

a.+a 349

a.+ı 52,119, 139, 338

a.+ıla 350, 452

a.+ını 416

a.+uñ 109, 136, 169, 229, 297

adağ adamak işi, adanılan şey

a.291, 292

âdem kişi, insan, adam

a.284, 310, 311, 314

a.+e 308

a.+i 313, 358, 460

a.+iseñ 308, 315

Âdem Adem Peygamber

â.100, 286

‘adet töre, kural, alışkanlık

a. 46, 57,130, 372, 499

ağaç ağaç

a.341

a.+a +(ağaca) 462

a.+uñ +(ağacuñ) 266, 412

ağır it- ağırlaştırmak

a.-me 385

ağla-ağlamak

a.-madı 358

ağız ağız

a. +ın +(ağzın) 394

ağu zehir

a. 394

a.+lu 248

âh it- acı ile iç çekmek

a. -düğün 446

‘ahd aht, söz

a.+de 338

a.+üñe 337, 340

a.it- söz vermek 337

ahiret öbür dünya

a.3

a.+de 12, 43, 51, 179, 193,

201, 207, 224, 232, 246, 298,

366, 478, 503

ahmak sersem, şaşkın

a.+lar 173, 189

ağ- akmak

a.-an318

a.-ardı 305
akçe para
a.midür 327
'âkıl akıllı
a.217, 225
'akıl akıl
a.+lıla (aklıla) 487
akran yaşıt
a.370
'aks ters, zıt
a.+i 364
aktar- alt etmek ,yenmek
a.-ur 439
al- almak
a.360
a.-a 90
a.-am 87
a.-an 156, 184
a.-anı 230
a.-asın 104, 236, 354
a.- dı 457
a.-duğın 174
a.-duñ 237
a.-durursa 77
a.-ivirem 86
a.-mağa 172
a.- mak 195
a.-maklığa 147
a.-maya 30, 217, 386
a.-u 226
a.-ub 164
a.-un 182
alda- aldatmak

a.-dı 19, 266
a.- ndı 286
a.-nma 285
a.-nub 314
a.-nuban 168
âlet vasıta, araç
â.380, 381, 382, 383,
384
â.+e 383
â.+i 379
'âli yüce,ulu
â.369
'âlim çok okumuş, bilgin
â.30, 41, 377
â.+dür 119
Allah Allah
a.1
alt alt
a.+ındağılan 94
altun altın
a.+ı 455
alu aşağı, aşağılık
a.226
'amel iş
a.tut- (iş yapmak)166
'âmâl işler
â. +üñ 179
an- anmak
a.203, 208, 389
añña ona
a.31, 36, 38, 52, 62, 91, 116,
133, 159, 166, 249, 260,263,

311, 333, 360, 368, 374, 375, 417, 437, 468, 486, 491	a.-maz 309
ana anne	ansızın birden, aniden
a.303	a.333
a.+sı 394	anuñ onun
añarudur öbür taraf, öteki	a.30, 264, 271, 285, 359, 386, 390, 422, 477
a.170	a.+dur 167
and yemin, söz verme	a.+la 235
a.+ıla 290	a.+içün 268
a.iç- (yemin etmek)286, 371, 372, 414, 415	‘ar utanma
anda orada	a.et- (utanmak) 129
a. 73, 74, 98, 99, 104, 112, 123, 154, 155, 160, 192, 197, 205, 450, 476	a. ol- (utanmak) 450
a.+kı 138	ara ara, orta
andağ o anda,derhal	a.+da 82, 384, 426
a.203	a.+dan 492
andan ondan	‘arbede kavga
a.11, 44, 48, 113, 183, 284, 357, 434, 468, 475, 489	a.500
añı onu	ard arka
a.6, 8, 32, 92, 159, 173,184, 216, 218, 235, 240, 245, 252, 254, 291, 312, 343, 344, 348, 350, 362, 403, 416, 420, 472	a..+a 114
anlar onlar	a.+ına 120
a. 303	a.+ınca 249
a.+ı 53	a.+uña 273
a.+uñ 94, 307	a‘ref çok bilen
anla- anlamak	a.+i 63
a. 58, 153, 411	arı temiz, pak
a.-ma 446	a.+ca 423
a.-masañ 13	a.+nmak (temizlenmek) 152
	a.+t (temizlemek) 117, 354
	arpa arpa
	a.330
	arslan arslan
	a.459
	art- artmak

a.-a 366	a.102, 103, 141, 299, 303
a.-masa 192	a.+muz 286
a.-uk 188	a.+ñ 101
a.-ukını (artuğını) 43	a.+sı 85, 398
a.-ukiçün 214	a.+suza 299
‘arza kııl- sormak	avlağu çalıdan yapılmış ğit
a.412	a.481
arzu istek, heves	a.+nda 361
a.+ña 12, 13, 26, 245	avrat kadın
a.+niçün 246	a.483,488
a.+sına 15, 16	a.+dur 393, 395
a.+sını 172	ayak ayak
a.+sından 247	a.376
aşâm günahlar	a.+ı 423, (ayağı) 475
a.177	a.+ına (ayağına) 400
asân kolay	a.+lu 408
a.55	a.+ludan 226
aşhab sahabe, Peygamber dostu	a.+ludur 309
a.412	‘âyan belli
aşşı fayda	a.24
a.215, 364, 499	âyât ayetler
a.+lu 193, 341	a.+lı 62
a.+ñiçün 282	‘ayb ayıp, utanılacak şey, kusur
a.+sına 194	a.+a 251, 486
aç yemek	a.+ı 484
a.+a 447	a.+ın 250, 251, 252, 254, 277
a.+ı 80	a.+uñ (‘ayıbuñ) 192
‘aşk aşk	a.+uñ 486
a.+ıla (gönülden) 328	a.+uñı 488
at- atmak	âyet Kur an’ın her hangi bir cümlesi
a.+ma 439	a.+in 33
a.+mağıl 444	ayrıl- ayrılmak
ata baba	a.-a 206

ayru başka
a.+ğına 411

'ayş hayat
a.+ı 496

az- yolunu şaşırmaq
a.-a 242

az az
a.+ın 88

âzâd kurtulmuş
a. ol- (kurtulmaq) 5

azgın sapkın
a.+lığa 367

azgın sapkın
a.60

azuk erzak
a.+uñı 428

B

bağ üzüm bağı
b.79, 479
b.+iken 275

bağ demet, bağlam
b.+la 27
b.+lu 475

bağçe bahçe
b.479

bağs konuşulan şey
b.+ini 294

bağ- bakmaq
b.74, 442
b.-a 488

b.-arsa 165

b.-ıb 142

b.-ma 10, 95, 132

b.-maya 103

bağ korku

b.144

bâki kalıcı

b.2, 234, 241, 465

b.+ye 191, 242, 469

b.+yi 9

b.+yile 219

bağla bakla

b.2

bal bal

b.263, 394, 447

balıq balık

b.467

baña bana

b.105

bâr yük

b.ol- (yük olmak) 450

bâri hiç olmazsa

b.140, 315, 334

baş- basmaq

b.-a 281

baş baş, kafa

b.+ı 169

b.+ına 178, 395

b.+lu 408

bâtil yalan, çürük, boş

b.130, 131, 154, 155, 240, 268,
471

b.+a 154

b.+dan 239

b.+ı 243	b.255
bâtin iç	bırak- bırakmak
b.+ında 36	b+asın 387
bâyi'an satanlar	bî-çare çaresiz
b.180	b.+ği 439
baykuş baykuş	bî-delil delilsiz, desteksiz
b.+uñ 458	b.468
bâzâr pazar, çarşı	bî-edep edepsiz
b.+da 239	b.417
b.+ıdur 152	bil- bilmek
bedel it- mal etme	b.8, 12, 15, 21, 40, 42, 57, 67,
b.235	75, 106, 109, 113, 121, 127,
bedd-i nam namı kötü	131, 152, 153, 162, 174, 218,
b.127	227, 237, 239, 258, 270, 274,
beg bey	290, 293, 335, 340, 364, 412,
b.87	415, 416, 460, 464, 474, 497,
bekle- beklemek	501
b.-se 79	b.-düğüñce 294, 428
ben ben	b.-düñ 229
b.87, 99, 181, 210	b.düñ mi 369
benzer benzer	b.-düñise 18
b.313	b.-e 252, 379, 477
berk sağlam, sıkı	b.-en 411
b. 343, 471	b.-esin 187, 198, 202, 236
berü beri, bu yana	b.-eyidüñ 230
b.247, 399	b.-gil 76
besle- beslemek	b.-icek 383, 389
b.489	b.-inmedi 478
beşer insan	b.-iş 72
b.314	b.-mediğüñ 280
beyân açık ifade	b.-medin 66, 143, 381, 444
b.131	b.-medüğüñ 107, 129
Beyt-i Ma'mur mamur ev	b.-medüñ 136, 237
	b.-medüñ mi 77, 155, 182,

196, 493	b.+İsi 29, 398
b.-medüñse 19	b.+i mi 319
b.-meseñ 502	b.+ine 60, 319, 354, 454
b.-meyene 435	b.+liğe 463, 485
b.-meyenler 389	b.+dür 422, 413
b.-meyesin 12, 108, 177	birkaç birkaç
b.-meyince 161, 285	b.331, 391
b.-mez 456	bit- bitmek
b.-mez misin 317	b.-e 353, 354, 463
b.-mezüz 212	b.-er 352
b.-sene 19	b.-medi 321
b.-sün 455	b.-miş 485
b.-ü 226	b.-ür 93, 428
b.-ür 403, 455	b.-ürse 373
b.-ürsin 254, 280	bit bit
bil bel, yan	b.+i 482
b.+üñde 204	bî-tekellüf külfetsiz
bile birlikte	b.497, 500
b.402	bitü amel defteri
biñ bin sayısı	b.+ne 203
b.145, 269, 393, 397, 499	biz biz
b.+i 397	b.+e 17, 89, 117, 346
bina yapı	b.+de 330
b.351	b.+den 52
b+sını 157	b.+ler 409
bir bir	bol çok
b.48, 60, 81, 88, 93, 160, 209,	b.26
216, 272, 310, 329, 330, 331,	borç borç
334, 342, 345, 362, 397, 401,	b.+lu 181
402, 406, 412, 413, 423, 433,	b.+ludur 167
437, 438, 469, 470, 471, 479,	boş boş
481	b.+alur 403
b.+i 29, 59, 413, 454	b.+alıcak 404
b.+in 401	boy boy

b.+ı 313	b.+a 411
boyun boyun	b.-asın 22, 186, 209
b.+un (boynun)15	b.-ayıduñ 230
b.+nına (boynına) 258	b.-dı 14
b.ol- (kefil olmak) 77	b.-diyisa 16
boz- bozmak	b.-duğın 229
b.-a 157	b.-madı 16
b.-ılar 290	b.-maduñ 150
b.-ılana 466	b.-miş 47
böyle böyle	b.-ına 204, 360
b.61, 89, 117, 142, 337	b.-inur 96
b.+yimiş 346	b.-sañ 130
bu bu	b.-unmadı 193
b.37, 82, 115, 158, 183, 206, 210, 211, 221,233, 239, 276, 302, 315, 377, 448, 473	b.-ur 26
b.+na 176	bulamaç sulu hamur
b.+nda 3, 93, 134, 135, 136, 194, 350, 503	b.332
b.+ndan 164	burun burun
b.+dur 90, 143, 170	b.+unıla (bumunıla) 103
b.+nı 411, 423	bur- burmak, hadım etmek
b.+larunıla 376	b.-ar 395
b.+ncadan 399	buru ağrı, sancı
budağ dal	b.+sı tut- (doğum sancısı gelmek) 395
b.+a (budağa) 265	buyur- buyurmak, emir vermek
bugün bugün	b.-dı 116, 161, 296
b.320	bühtan iftira
b.+içün 296	b.166, 308
buğday buğday	bülbül bülbül
b.334	b.+i 458, 479
bul- bulmak	bünyâd esas, temel
b.487	b.308, 325, 350, 466
	b.+ını 157
	b.+ıla 452

bütün bütün

b.430

C

câhil bilgisiz

c.+üñ 446

c.ol- 66

cân can

c.+sız 408

c.+lar 500

cebrâil vahiy meleği

c.17

cefâ eziyet

c.113, 434

c.+sın 357

cehl bilmezlik

c.+ile 418

cem' toplama

c.ol- (toplanma) 482

c.it- (toplamak) 241

ceng savaş

c.367

cennet cennet

c.399

c.+de 326

c.+den 242

cevab cevap

c.56, 328, 413

cevher değeli taş

c.+i 456

cevheri kuyumcu

c.+ye 456

cezâ ceza

c.+sın 98

cızıķ ağustos böceği

c.+ıdı 459

cidd ciddi

c.+ile 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 14

cîfe leş

c.209, 403

cihân dünya, alem

c.81

c.+da 342, 348

c.+dan 350

cilâ parlaklık

c.390

cühûd Yahudi

c.48

cümle bütün

c.179, 351, 405

Ç

çakır avcı kuş

ç.493

çakmağıl aksettirmek

ç.277

çal-

ç.+ar(sıbya çal- saldırmak) 424

çalu çalı

ç.361

çanak çanak

ç.80

çapaķlı kıarı yaşlı kadın

ç 405

çare çare

ç.+ni 439

çat-(kaş çatmak)	ç.1, 33, 34, 63, 78, 89, 90, 98,
ç.-magıl 263	100, 104, 108, 118, 131, 178,
çek- çekmek	198, 242, 286,
ç.-di 481	çûn çûnkü, zira
ç.-esin 98, 356	ç.311, 346, 376, 427, 450, 451,
ç.-eriseñ 357	471, 475, 496, 500, 501, 503
ç.-gil 188	çûnki şundan dolayı
ç.-me 99	ç.25, 37, 46, 104, 133, 212,
ç.meyesin 110	214, 237, 239, 250, 272, 293,
ç.-meyicek 13	301, 302, 327, 336, 440, 447,
ç.-señ 12	452, 468, 488, 493, 495
çeşni tat	çürük yanlış
ç.+si 248	ç.151
çetük kedi	
ç.+i (çetüği) 459	
çık- çıkmak	D
ç.-a 488	da de, dahi
ç.-dı 172, 399	d.264,345
ç.-sañ 113	dad tat
çirkin çirkin	d.+ı 266,393,451
ç.368, 373	dahı dahi
çoban çoban	d.16, 160, 181, 209, 360, 397,
ç.77, 78	427
çok çok	daim devamlı
ç.26, 174	d.293
ç.+dur 173	đalâlet doğru yoldan sapma
çoğ çok	d.126
ç.+un 88	dane tane
çomak çomak	d.+si 85
ç.145, 196, 395	dapın- tapınmak
çulha dokumacı	d.-a 470
ç.409	Dâr-ı Huld sekiz cennetten biri
çûn gibi, mademki	d.200, 498

çat-(kaş çatmak)	ç.1, 33, 34, 63, 78, 89, 90, 98,
ç.-magıl 263	100, 104, 108, 118, 131, 178,
çek- çekmek	198, 242, 286,
ç.-di 481	çün çünkü, zira
ç.-esin 98, 356	ç.311, 346, 376, 427, 450, 451,
ç.-eriseñ 357	471, 475, 496, 500, 501, 503
ç.-gil 188	çünki şundan dolayı
ç.-me 99	ç.25, 37, 46, 104, 133, 212,
ç.meyesin 110	214, 237, 239, 250, 272, 293,
ç.-meyicek 13	301, 302, 327, 336, 440, 447,
ç.-señ 12	452, 468, 488, 493, 495
çeşni tat	çürük yanlış
ç.+si 248	ç.151
çetük kedi	
ç.+i (çetüği) 459	
çık- çıkmak	D
ç.-a 488	da de, dahi
ç.-dı 172, 399	d.264,345
ç.-sañ 113	dad tat
çirkin çirkin	d.+ı 266,393,451
ç.368, 373	dahı dahi
çoban çoban	d.16, 160, 181, 209, 360, 397,
ç.77, 78	427
çok çok	daim devamlı
ç.26, 174	d.293
ç.+dur 173	dalâlet doğru yoldan sapma
çoğ çok	d.126
ç.+un 88	dane tane
çomak çomak	d.+si 85
ç.145, 196, 395	dapın- tapınmak
çulha dokumacı	d.-a 470
ç.409	Dâr-ı Huld sekiz cennetten biri
çün gibi, mademki	d.200, 498

Dârü'l-Beḳa ahiret	d.+süz 40, 41, 68, 107
d.28	
da'va mesele	delü deli
d.210	d.453, 454, 462, 463
d.+sı 83	d.+den 461
da'vet it- davet etmek, çağırmaq	d.+ye 454
d.377	depele- öldürmek
de de,dahi	d.-me 472
d.80, 139, 145, 197, 469	d.-r 427
deber kıç, arka taraf	depret- kımlıdatmaq
d.406	d.-se 465
dede dede	dere dere
d.238	d.+den 318
defter defter	derd dert
d.+üñde 97, 345	d.490
def' öteye itme	d.+ine 444
d.it-(kovmak) 419,420	dermande zavallı
değ- deymek, dokunmaq	d.297
d.-e 400	dert dert
değil değil	d.444
d.+sin 13	d.+lü 305, 445
d.+señ 163	d.+lüden 445
değşür- değıştirmek	d.+lülerüñ 444
d.-esin 18	d.+lünüñ 446
değül değil	derz terzi
d.24, 195, 281, 313, 362, 363,	d.422
451, 461, 473, 475	devr tekrar
d.+dür 147	d.+ile 189
dek kadar	Deyyanic özel isim
d.134	d.101
delil kılavuz, belge	diriga ne yazık
d.34, 50, 61, 64, 132	d.228
d.+e 64, 65, 66, 132	di- demek, söylemek
	d.140, 439

d.-di 44, 61, 85, 105, 108, 139, 142, 159, 181, 182, 196, 238, 330, 331, 497	d.+ine 378
d.-dũñ 1, 106	d.+inde 269
d.-me 52, 134, 154, 161, 289, 315, 371, 379	d.+le 376
d.-mek 99	d.+ũñ 334, 451
d.-midür 180, 238	d.+ũñde 1
d.-miş midür 38	d.+iyile 469
d.-meñüz 448	dilenci dilenci
d.mezüz 194	d.333, 455
d.-r 61, 62	dile- dilemek, istemek
d.-se 269	d.-mek 490
d.-señ 34	d.-r 476
d.-yen 169, 462	d.-rseñ 10, 22, 39, 109, 353, 354
d.-yesin 41, 83, 145, 147, 155, 164, 170, 178, 388, 392	d.-señ 175
d.-yendir 13	din din
d.-yene 61, 191	d.15, 20, 37, 66, 172, 177, 335, 365
d.-yü 18, 52, 162, 167, 195, 221, 400, 418	d.+e 113, 225, 267, 364, 464
d.-yübeni 171, 263	d.+de 238
dâdar yüz, çehre	d.+den 375
d.503	d.+dür 17
dik- dikmek, ekmek	d.+i 1, 16, 18, 156, 158, 254, 273, 301, 420, 471
d.341, 346, 353	d.+in 30
d.-me 346	d.+ine 481
diken diken	d.+ũñ 261, 271
d.346	dinle- dinlemek
d.+ün 357	d.153
dil dil	d.-me 10
d.+den 58, 59	d.-medũñ 33
d.+i 29, 148	d.-nür 482
d.+in 374	d.-yesin 25
	dirlik geçim
	d.495

d.-e 480	d.311
dir- toplamak	durur -dur
d.-mezsın ögi 17	d.47, 53, 145, 183, 232, 313,
d.-ögüñ 486	365, 479
d.-ögüñi 9, 137	dur- durmak
ditre- titremek	d.-maz 410
d.-riken 449	dut- tutmak
dîv şeytan	d.- 39, 355, 487
d.34, 284, 317, 466	d.-a 301, 343
d.+e 502	d.-amazsañ 124
d.+dür 65, 314, 473	d.-anı 125
divit yazı takımı	d.-asın 148, 149
d.387	d.-ma 441
dost dost, arkadaş	d.-masañ 125
d.36, 72, 122, 149, 277, 438,	düğün düğün
498	d.320
d.+a 277	düken- bitmek
d.+ı 244	d.-di 319
d.+lığa 439	dün dün
d.+uñ 263	d.265, 320
dögün ur- yara açmak, yaralamak	düñür dünür
d.275	d.493
dön- dönmek	d.+üñ 492
d.56, 130, 211, 274	dünya dünya
d.-di 120	d.+ñ 261
d.-e 252, 267, 351	dünye dünya
d.-emezsin 274	d.66, 193, 194, 232, 265, 491
d.-mek 427	d.-de 37, 72, 347, 365
d.-mez 48, 471	d.-den 359, 214
dört dört	d.-dür 380
d.226, 309, 408	d.-ye 156,170, 238, 471
döy- dayanmak	d.-yi 158, 225
d.-meye 322	d.-yiçün 155, 273
dûn alçak	d.-yile 218

dürüş- çalışmak, çabalamak

d.191

d.-icek 383

dürlü çeşitli

d.176, 312, 346, 407, 413

dürüst dürüst

d.255

düş rüya

d.265

d.+üñi 294

düşmen düşman

d.277

d.+e 277

d.+in 122

d.+ini 278

d.+üñ 261

düşvâr güçlük

d.55

düz- düzen vermek

d.99

d.-e 157, 381

e.+ile 367

e.+lünden 368

efendi efendi

e.169

egzü ço- nağme söylemek

e.397

eğ- eğmek

e.-en 15

eğer ister

e.139, 141

eğlen- eğlenmek

e.-meğe 387

e.-ür 482

eğri eğri

e.142, 195

eği ey arkadaş

e.17

ehl ehil

e.+i 57, 256, 335, 360, 452

e.+i din 39

e.+ine 336, 360, 362

e.+inüñ 74

e.+i riyâ 456

e.+i şerrüñ 419

ejdeha yılan

e.439

ek- ekmek

e.354

ekber daha büyük

e.1

el el

e.376

e.+den 37

e.+deyiken 137

E

ebed sonu olmayan

e.146

ecel ecel

e.+e 323

e.+üñ 322

edeb iyi terbiye

e.363, 364, 365

e.+den 363

e.+dür 366, 369

e.+i 14, 309	e.250, 297
e.+in 172	e.-di 298
e.+inden 289	e.-yeni 298
e.+üñ 94	eski eski
e.+üñle 140	e.+den 130
elli elli	esrük sarhoş
e.403	e.453, 454
emanet emanet	e.+e 454
e.84	eşek eşek
emek emek	e.11, 312
e.199, 489	e.+ise 477
e.+e 190, 387, 429	eteğ etek
emel arzu, istek	e.+iyle 422
e.135	etmek ekmek
em- emmek	e.434
e.-er 406	e.+in 330, 334
emin emniyet sahibi	ev ev
e.+i 24, 84	e.+e 263
emir emir	e.+i 435
e.+ine (emrine) 22	e.+ler 447
emr-i ma'rûf doğru ve adil	evvel evvel
e.138, 147, 162, 168, 175	e.374
emr-i münker kabul ve tasdik edilmeyen	e.+inde 355
e.168	evlen- evlenmek
emşel çok benzeyen	e.-meğ 480
e.391	eyde- söylemek
ensi ende aklı şaşmak	e.-nüñ 169
e.231	eyle- yapmak
er erkek	e.138, 300
e.393	e.-di 42, 324
esen sağ, salim	e.-dük 45
e.220	e.-me 339, 370, 417, 443, 484
esirge- korumak	e.-se 252

eyle öyle	f. 178
e.79	felek gökyüzü
eyü iyi	f.247
e. 160, 213, 256, 278, 281, 297, 347, 349, 440, 448, 501	ferağ- vazgeçmek
e.+ler 453	f. 359
e.+sangıl 436	ferište melek
eylük iyilik	f.+ler 345
e.+edür 486	fesad bozuk
e.+ile 260	f.+a 487
e.+üñ 486	fetvâ fetva
e.+üñi 483	f. 31
ezel ezel	f.+dur 29
e.294	f.+sını 25
e.+de 290, 293	fida feda
	f.500
	fikr fikir
	f.+etüñde 41
F	f.+i 390
fâcir günahkâr	f.+idüb 387
f.159	f.+ine 390
f.+dür 255	f.+üñ 287
fahır övünme	fi'l davranış, fiil
f.it-217, 218, 219, 219	f.+i 310, 316
fakir fakir	fi'l-i şâdik doğru iş
f.+dür 410	f. 302
falan falan	fi'l-i yoz kötü iş
f.99	f. 286
fâni ölümlü	fuḥş al- haddini aşmak
f.194, 241, 242	f.-maya 378
f.+de 206	fulan filan
f.+ye 27, 469	f.2210
f.+yi 9, 241, 465	f.+am 210
fasık sapkın	

furşat fırsat
 f. 287
 f.+ı 287, 288
 fozul huysuz, kaba
 f. 253

G

ğabî anlayışsız
 ğ.455

ğafil gafil
 ğ. 21, 226, 227, 232, 261
 ğ+üñ 231
 ğ ol- 106

ğaflet gaflet
 ğ. 228
 ğ.+i 228

ğâh zaman edatı
 ğ. 140, 406

ğâliba galiba
 ğ.292

ğani zengin
 ğ. 70

ğanimet ganimet
 ğ. 213

ğazâ savaş
 g. 320

gece gece
 g.+ki 265

geç- geçmek
 g.453
 g.-er 212, 265, 384
 g.-ise 76
 g.-mez 68, 69

g.-ürdi 258
 g.-ürdüñ 460
 g.-ürmerye 288

gedik eksik
 g.+i (gediği) 404

gedük eksik
 g.430

geh zaman edatı
 g.319, 320, 386, 387, 405, 406

gel- gelmek
 g.274
 g.-di 358
 g.-düñ 81
 g.-e 58, 78, 250, 388

g.-enleri 64, 128

g.-esin 51

g.-icek 81

g.-me 64, 117

g.-meye 368

g.-meyesin 108

g.-mez 116, 212

g.-miş 47

g.-se 260, 263, 333

g.-señ 66, 204

g.-ür 89, 427, 492

g.-ürse 368

genc hazine

g.287

g.+e 2

g.+üñ 281

ger eğer

g.10, 22, 39, 66, 75, 76, 124,
 160, 163, 184, 259, 264, 269,
 354, 368

- g.+çi (her ne kadar)14, 96, 119,
130, 284, 300, 310, 313, 355,
472
- gerçek gerçek
g.371, 390, 448, 472
g.+ise 477
- gerek gerek
g.199, 327
g.+i 381
g.+dür 315, 328, 362
g.+lü 362
g.+lüsün 273
g.+mezi 381
- getür- getirmek
g.-di 331
g.-düği 32
g.-ür 434
g.-mez 407
- gey çok
g. 36, 94, 113, 125, 126, 168,
254, 256, 267, 292, 305, 332,
335, 389, 410, 414, 415, 465,
481
- gey- giymek
g.-en 423
- ğıybet dedikodu
ğ.249
- gibi gibi
g. 265, 318
- gice gündüz gece gündüz
g.306
- gici kaşınmak
g.-r 432
- giçer geçer
g.318
- gir- girmek
g.-di 4
g.-e 242
g.-en 4
g.-memiş 479
g.-se 267
g.-señ 83
- girçek gerçek
g.118
- girü geri
g.184, 211, 212, 267
- git- gitmek
g.-di 66, 193, 500
g.-e (gide)37, 377, 491
g.-egör (gidegör) 419
g.-em (gidem) 195
g.-er (gider) 261, 421, 451, 482
g.-ersin (gidersin) 421
g.-icek (gidicek) 206
g.-me 56, 122, 280
g.-miş 485
g.-señ 32
- giy- giymek
g.-esin 178
g.-meğe 429
- gizlen- gizlenmek
g.-ür 404
- gökçek güzel
g.158, 379, 393
g.-añla 58
g.-alasin 104
- gölge gölge
g.+lü 462

g.+süz 462	g.454
gönder- göndermek	g.-di 40, 117
g.-medi 50	g.-en 55
göñül gönül	g.-medi 50
g. 10, 27, 233	göt kıç
g.+de 140, 242	g.+e 299
g.+den 445	götür- götürmek
g.+i (göñli) 410, 481	g.428
g.+in (göñlin) 386	g.-se 408
g.+ine (göñline) 115, 271	göz göz
g.+le 333	g. 10, 376
g.+üñ (göñlüñ) 117	g.+i 60, 270
g.+üñde(göñlüñde)232	g.+ine 233
g.+üñe (göñlüñe) 26	g.+iyile 103
gör- görmek	gözet- gözetmek, dikkat etmek
g.38, 153, 184, 294	g.-ilerdi (gözedilerdi)304
g.-düñ 130	güç güç
g.-eler 97, 413	g.+i (güci) 480
g.-elüm 213	g.it-(zulm etmek) 85, 184
g.-en 256	gül gül
g.-enler 46	g.353, 479
g.-icek 173	g.+dür 357
g.-me 142, 432	g.+suyı 467
g.-medi 422	güman şüphe
g.-meyesin 185	g.24
g.-se 60, 492	gün gün
g.-ür 59	g.437
g.-e geldi gördüğü şekilde	g.+de 403
yapmak 48, 49	g.+üñde 80
göre göre	gündüz gice gündüz gece
g.26	g.21
görklü iyi, güzel	gündüz ile giceñ gündüz ile gecen
g.82, 363	g.202
göster- göstermek	

H

haber haber

h.89, 346

habîb sevgili, sevilen

h.+i 117

habîş alçak

h. 35

hacc hac

h.+a 195

hacet ihtiyaç

h.335, 336

h.+üñ 437

hacîl utanmış

h.124, 438

Hadîş hadis

h.35, 62, 96

hâfâ gizlilik

h.391

hâk toprak

h.418

hak 1.hak

h.145

h.+ı 86, 140, 147, 186, 217, 317

h.+ın 88, 93, 94, 239

hak 2.hak

h. 57, 60, 118, 154, 167, 170,

171, 376, 463

h.+a 145, 154, 155, 225, 268

h.+ı 89, 90, 138, 148, 153, 240,

243, 268,464

h.+ını 303

Hak 3.Allah

h.6, 24, 31, 40, 50, 53, 56, 68,
74, 84, 174, 181, 182, 183, 196,
219, 221, 235, 236, 271, 298,
398, 414, 415h.+a 28, 31, 56, 63, 122, 224,
315, 316, 470, 498h.+dan 17, 30, 46, 89, 269,
346, 414

h.+ı 123, 130, 144, 162

Hak Resûlü Allah'ın elçisi

h.153

Hak Ta'âlâ Allahu Teala

h. 44, 61, 85, 94, 112, 116, 122,
180, 497

hekim hekim, doktor

h.299

hakîr adi, bayağı

h.409

hal hal, durum

h.402, 487

h.+i 474

h.+ine 74

h.+ini 70

halk halk

h.119, 403

h.+a 150

h.+ı 405

h.+uñ 29

hammam hamam

h.+da 283

harab yıkık, viran

h.56, 179

harami haydut	h.195	hâzırk usta	h.302
harc eyle- harcamak	h.+dük 45	hâzır hazır	h.+uñ 232
hardal hardal	h.85	hâzır ol- hazır olmak	h.21, 226, 230, 231
haref şeytan	h.54	hazne hazine	h.+ye 281
haref sapkın	h.283	hâzrat huzur (huzura çıkmak)	h.+ına 204
harf harf	h.216	Hâzret Tanrı	h.+i 69
hâşıl hasil, ürün	h.227, h.+ı 187 h.+ına 188 h.it- 379	hâzret huzur (Tanrı huzurunda)	h.+de 297 h.+inde 416
hasıs cimri	h.23 h.+e 235	heb hep	h.49
hasûd kıskanç	h. 19	helâk mahvolma, ölme	h.144, 247, 418
haşyet korku	h.203	helva helva	h. 490 h.+yıla 248
haţar tehlike	h.427	hem hem	h.33, 125, 244, 375, 377
havf korku	h.203	hem-dem arkadaş	h.+i 284
hayır hayır (hayr)	h.343, 351 h.+a 8, 325, 351 h.+ı 466 h.+uña 502 h.ol- 7, 355	heman hemen	h.71
		hep hep	h.375
		her her	h.6, 7, 8, 15, 23, 38, 44, 48, 67, 72, 74, 75, 78, 102, 129, 159, 161, 163, 172, 182, 183, 186,

187, 216, 218, 282, 285, 311, 312, 323, 335, 340, 344, 345, 350, 398, 413, 416, 417, 420, 421, 426, 440, 448, 449, 487	h.78, 169, 301, 454, 480, 495 h.+dur 474
herze boş, saçma h.67, 446	hoşnûd memnun h.+ısañ 223
hesab hesap h.+ın 87	hulk huy, tabiat h.+ı 301 h.+uñı 99
hevas heves h.222	hulk-ı hasen güzel huy h.369
hiç hiç h. 45, 70, 85, 134, 144, 364, 378, 393	hun yi- yemek yemek h.501
hiçbir hiçbir h.321	hunfesa mert olmayan h.441 h.+dan 441
hilaf it- karşı gelmek h.470	huri huri h.+ler 478
hile hile h.316, 323, 339 h.+yile 276	huşyâr akıllı, akli kendine dost h.+iseñ 95
hişar hisar, kale h.481	huy karakter h.+ı 100, 313 h.+ıla 480 h.+ına 160 h.+uñ 128, 501 h.+unı 160
Hoca Allah h.+ndan 146	hüccet delil h.+i 46, 48 h.+insüz 61
hoca efendi h.204 h.+ñı 202	hükm hüküm, emir h.+ine 160 h.+üñ 75
hoşkâbaz göz bağı h.+dur 55	hüküm hüküm, emir h.82
hor değersiz, bayağı h.232	hüner marifet h.+idi 304
hor bak- hor bakmak, aşağılamak h.95, 132	
hoş hoş, güzel	

hüner-bend marifetli

h.+liği 409

I

ıraq uzak

i.189, 414

ırz şan, şeref

i.+ı 271

İ

İblis şeytan

i.19, 53, 122, 123, 216, 217,
218, 219, 308, 312, 316, 473

i.+e 28, 44, 121, 215, 286

i.+i 20

i+ün 24, 25, 157

İbret-mişal ibret örneği

i.386

İç iç

i.152, 332

i.+erüsi 490

i.+inde 119, 200, 209

i.+indeki 404

i.+ü 228

i.+ün 150, 179

İç- içmek

i.414

i.+ici 398

i.+señ 414

İftira İftira

i.144

İğne İğne

i.+si 422

İhlaş doğruluk, samimilik

i.456

i.+a 150

i.+ı 152

İhtiyat tedbir

i.37

İki İki

i.29, 60, 210, 401, 408, 485

i.+si 197

i.+sinün 402

İkiz ikiz

i.401

İl 1.el

i.+üne 433

İl 2. etraf, çevre

i.+lere 488

İle ile, birliktelik edatı

i.457, 484

İlerü ileri

i.212

İllâ mutlaka

i.24, 36, 115, 116, 217, 225,

283, 313, 420, 441, 458, 462

İlm ilim

i.+i 385

i.+ile 377

i.+in 201

İlm-i alet alet ilmi

i.380

İlm-i din din ilmi

i.380

imam imam	i.+eler 128
i.27	i.+en 4
imân inanç	i.+er 433
i.34	i.+ışdı 231
imdi şimdi	i.+ışür 365
i.391	i.+mezse 14
inad inat	i.+meye 498
i. 256	işbat ispat, delil
inan- inanmak	i.+la 62
i.180	iste- istemek
incit- incitmek	i.-me 443
i.-esin 149	i.-r 14, 94, 254
i.-megil 185	i.+riseñ 458
i.-ürseñ 69	iş eş
iñen çok	i.60
i.447	iş iş
inkâr inkâr	i.176, 431
i.it- 176	i.+bu 369, 388, 392
inşaf adalet	i.+budur 330
i.440	i.+de 45, 320
i.+de 251	i.+den 51
i.it-253, 470	i.+e 279, 351
ins insan	i.+i 7, 68, 115, 134, 135, 189, 211, 257, 471, 496
i.+den 442	i.+in 373
inşa'allâh inşaallah	i.+inde 232, 359
i.340	i.+ler 37, 410
ip ip	i.+lerde 96
i.+e 53	i.lere 373
i.+i 55	i.+leri 306
ir erken	i.+üñ 7, 8, 101, 321, 428
i.+den 376	i.+üñde 129
i.+di (ulaşmak) 4, 321	i.+üñi 72, 294, 487
i.+e 146	

işid- işitmek

i.391

i.-en 348

i.-üb 385

it köpek

i.434, 312

i.+dür 310

i.+e 424, 476

i.+i 69, 310, 460, 472

i.+lüğün 309

i.+üñ 309

i.+inüğün 489

it- 1.etmek

i.420

i.-düñ 209, 211

i.-egörgil 137

i.-enüñ 378

i.-er 20, 75, 421, 268

i.-erse 264

i.-ersin 245

i.-esin 426

i.-icek 435

i.-me 275, 385

i.-medi 44

i.-medük 134

i.-mekliğe 175

i.-memişdür 257

i.-meyiser 115

i.-sem 289

i.-sen 426

i.-üb 257

2.bazı isimlerle birlikte birleşik

fiil oluşturan yardımcı fiiller

i.(sa'y it) 342

i. (şey'ullah it)445

i.-di(zellet it-)258

i.-di(kul it-)278

i.-düğün (mühr it-)271

i.-düğün (inkâr it-)176

i.-düñ (ziyân it-)239

i.-düñ(zulm it-)457

i.-e+ide (yardım it-)72

i.-e+(ide) (da'vet it-)377

i.-e+(ide) (hilâf it-)470

i.-e+(ide) (fağr it-)217

i.-egör+(idegör) (men' it-)139

i.-egör+(idegör) (şabr it-)139,
421

i.-egör+(idegör) (def' it-)419

i.-emedi+(idemedi) (hile it-)323

i.-en+(iden) (bühtan it-)308

i.-en+(iden) (eylük it-)278

i.-er+(ider) (cem' it-) 241

i.-er+(ider) (fağr it-)218

i.-er+(ider) (taş it-)496

i.-er+(ider) (vefa it-)434

i.-eriseñ+(ideriseñ)(ziyân it-)431

i.-erse+(iderse)(eksüklük it-)483

i.-erse+(iderse) (kaşd it-)480

i.-erseñ+(iderseñ) (def' it-)420

i.-erseñ+(iderseñ) (fağr it-)219

i.-erseñ+(iderseñ) (hile it-)323

i.-erseñ+(iderseñ) (kaşd it-)340

i.-esin+(idesin) (bünyâd it-)350

i.-esin+(idesin) (razi it-) 201

i.-esin+(idesin) (yük it-)430	i.+ini219
i.-eyidi+(ideyidi) (aşı it-)215	i.+ince218, 219
i.-gil (eylük it-)278	izzet yücelik, ululuk
i.-gil (ta'zim it-)22,233	i.+üm86
i.-icek+(idicek) ('ahd it-)337	
i.-indi+(idindi) (yol it-)243	K
i.-inme+(idinme) (yoldaş it-)213	kap kap
i.-me (eylük it-)435	ķ.+ın (kabin) 2
i.-me (rencûr it-)334	ķabil ķabil
i.-me (telef it-)283	ķ.100
i.-me (teşviş it-)73, 227	ķabr mezar
i.-me (zayı' it-) 303	ķ.209
i.-me (zûlm it-)95	ķabûl kabul
i.-megil ('ar it-)129	ķ.65, 253
i.-mese (i'tiraf it-)253	ķ.+dür 445
i.-mez (aşı it-)467, 215	ķaç- kaçmak
i.-mez (ziyan it-)283	ķ.-a 492
i.-mişdür (oyun it-)243	ķadar kadar
i.-se (aşı it-) 215	ķ. 91, 345, 416
i.-se (kengel it-)378	ķ.+dur 223
i.-señ (bina it-)351	ķader kader
i.-señ(terbiyet it-)457	ķ.+den 212
i.-sün (haşıl it-)379	ķadr değer
i.-üb+(idüb) (fikr it-)388	ķ.+ini 456, 477
i.-üb+(idüb) (ma'mur it-)179	ķafes kafes
i'tikad inanç	ķ.+e 479
i.268	ķâfir ķâfir
iy ey	ķ. 46, 141, 159, 300
i.34, 55, 57, 83, 147, 178, 211,	ķaftan kaftan
223, 228, 245, 324	ķ.+ları 396
iz belirti	ķâğıd ķâğıt
i.+ine 122	ķ.387

ķakı- öfkelenmek, kızmak

ķ.-duĝuñ 76

ķ.-ma 191, 300, 315

ķ.-rsa 300

ķ.ya 349, 496

ķ.-yan 316

ķ.-yıcak 493

ķal- kalmak

ķ.-a 206, 231, 380, 383, 453

ķ.-an 184, 279, 448

ķ.-dısı 344

ķ.-ma 264

ķ.-madın 58

ķ.-masa 91

ķ.-maya 264, 378

ķ.-maz 404

ķ.-sa 343, 348

ķ.-ur 89, 189

ķalb-zen yalancı

ķ.472

ķalem kalem

ķ. 387

ķalkān kalkan

ķ.322

ķal u ķil dedikodu

k. 174

ķāmil alim, bilgin

k.+e 411

ķamu bütün, hep, herkes

ķ. 29, 87, 128, 353, 369, 485

ķ.+sından 54

ķan kan

k.208, 398

k.+ı 425

k.+ıla 425

ķan- kanmak

ķ.-masun 385

ķanda nerede

ķ.23, 32, 63, 136, 164, 236,

246, 291, 453, 463, 476

ķanı hani

ķ.83

ķankı hangi

ķ.31, 53, 395, 409, 422

ķ.+sınuñdur 413

ķapu kapı

ķ.+dan 336

ķ.+sından 463

ķ.+ya 336

ķar kar

ķ.439

ķara siyah

ķ.197

ķ.+ñuda (karanlık) 444

ķarar ķıl- bir yere karar kılmak, bir

şeyde son , kesin kararını vermek

ķ.481

ķarĝa karga

ķ.+ya 493

ķarı kadın

ķ.405

ķarın karın

ķ.+nı (karnı) 329, 332

ķ.+ından (karnından) 397, 401

ķarpuz karpuz

ķ.354

ķ.+ı 449

karşu karşı	ķ.-da 402
ķ.425, 470	ķ.+lu 288
karşu tur- karşısında durmak	ķayu kaygı, endişe
ķ.-a 262	k.110, 185, 221
karşu var- karşı çıkmak	ķaza kaza
ķ.-ma 260, 424	ķ. ña 262
karşu gel- karşı gelmek	ķazan- kazanmak
ķ.-e 118	ķ.-duñ 98
ķ.-en 119	kedûd aç gözlü
ķ.-enler 64	k.19
ķ.-me 64, 117	kefil kefil
ķ.-mez 116	k.132
ķ.-señ 66	kehel tembel, ağır
kaşd kasıt, niyet	k. 20, 135
ķ.-ı 402	kelâm söz
ķ.-uñıla 339	k.+ıdur 236
ķ.it- 480	kelîb (kelb) köpek
kaş kaş	k.214
ķ.+uñ 263	kemâl olgun
kat huzur, yan	k. 101, 272, 365, 487
ķ.+ında 68, 181	kemħa ipek
ķ.+larında 304	k.+dan 443
ķ.+uña 260, 333	Ken'an Nuh Peygamberin oğullarından
kat- katmak	biri
ķ.-mağıl 444	k. 100
katı çok, değersiz	kendü kendi
ķ. 304, 318, 460, 491	k. 70, 77, 102, 165, 248, 279,
ķavun kavun	428, 473
k. 331, 354	ķ.+ñ 431
ķayd it- ('ahdüñe kayd it-)ahdini	ķ.+ñe 207, 430
koymak	ķ.+ye 42
ķ.340	ķ.+zin 461
ķaygu kaygı, endişe	ķ.+zini 190

k.+züñ 98, 249, 484	ķ.-dı 54, 235, 412
k.+züñe 73, 95, 227	ķ.-dısa 344
k.+züñi 51, 214, 275, 418, 429	ķ.-duñ 113, 229, 246
kengel it- alay etmek, şaka etmek	ķ.-ğil 28, 222, 253, 337
k. 378	ķ.-ma 28, 214
kerem asillik	ķ.-mağıçün 148
k.442	ķ.-mışdur 64
kerım ulu, büyük	ķ.-sa 241, 345
k.200	ķ.-sañ 203
kerımü'l-aşl soyu yüce	ķılıç kılıç
k.+a 442	ķ.195
kes- kesmek	ķırañ kenar
k.-e 44, 79, 111,	ķ.-ına 370
kese kese	ķış kış
k.+ñde 327	ķ. 80, 137
keşide marifet	ķiyamet kıyamet
k. 226	ķ.+de 338
kevet narın, nazik	ķıymet değer
k.+dür 410	ķ.+in 237
kez defâ	ķız kız
k. 266, 403	ķ.393, 490
Kezâlik işte böylece	ķ.+dan 347
k. 33	ķ.+larınuñ 394
ķıl kıl	ķi ki
ķ.91	k. 15, 36, 42, 44, 67, 109, 111,
ķ.+ı 48	113, 114, 115, 121, 124,127,
ķıl- yapmak	131, 157, 172, 181, 183, 201,
ķ. 5, 51, 124, 163, 272, 307,	206, 218, 222, 237, 241, 243,
438	252, 258, 287, 297, 328, 335,
ķ.-a 6, 49, 158, 174, 222	338, 352, 356, 375, 379, 386,
ķ.-an 5	393, 433, 447, 452, 464
ķ.-arsañ 468	ķibrit kibrit
ķ.-asın 166, 198, 234	k.356
ķ.-ayın 468	

kibriyâ büyüklük	k.+yile 339
k.336	kin ök
kiçi küçük	k.+üñ 149
k.+likde 303	kir kir
kilit kilit	k.224
k.115	kîse bir kuş cinsi
kifâyet yeterlik	k.494
k.+dur 214	k.+ye 494
kim kim	kişi kişi
k.8, 14, 35, 38, 39, 49, 51, 53,	k. 35, 75, 76, 79, 102, 165, 166,
58, 65, 67, 77, 98, 109, 123,	169, 251, 257, 266, 267, 284,
132, 136, 139, 143, 145, 149,	288, 355, 461
159, 162, 166, 173, 186, 195,	k.+den 348
196, 200, 202, 203, 204, 205,	k.+nüñ 152,254
209, 211, 216, 218, 235, 244,	k.+ye 329, 382, 438
246, 247, 251, 254, 257, 262,	k.+yile 280, 417
266, 267, 280, 284, 291, 292,	kitab kitap
296, 298, 309, 314, 323, 328,	k. 216
335, 338, 344, 347, 349, 350,	k.+da 186
351, 352, 353, 358, 359, 362,	k.+ı 186
363, 365, 369, 374, 379, 388,	ķo- kovmak
389, 390, 392, 397, 399, 403,	ķ.27
405, 407, 424, 436, 445, 451,	ķo- bırakmak
465, 469, 473, 474, 476	ķ.52, 219, 294, 347, 360, 362,
k.+de 149	452
k.+e 116, 159, 335	ķ.-dı 153, 243, 330, 337
k.+i 76, 312, 492	ķ.-duñ 245
kimse kişi	ķ.-ma 273, 370, 373
k. 86, 277, 322, 323	ķ.-mayam 88
k.+de 86	ķ.-maz 309
k.+den 144	ķ.-mişdur 268
k.+neye 277	ķ.-r 241, 397
k.nüñ 249, 325	ķoca yaşlı
k.+ye 97, 282, 475	ķ.+dur 406

koğ- kokmak	k.+dür 270
k.-maya 103	k.+e 299
koğu koku	k.+sin 317
k.+lu 399	küdet kuvvet, güç
k.+sin 356	k.+üm 86
kon- konmak	kul kul
k.-up 265	k.42, 93, 150, 222, 224, 278,
k.-uk (misafir) 80	475
konşu komşu	k.+a 221
k.+ña 300	k.+dan 223
koñşı komşu	k.+ı 57, 477
k.+lar 401	k.+ısın 56
korğ- korkmak	k.+larımñ 87
k. 146	k.+lık 5
k.-a 111	kulak kulak
k.-ariseñ 100	k.+ı (kulağı) 270
k.-ma 146	k.+urduñ(kulak vermek,
k.-utur 76	dinlemek) 38
korğu korku	k.tut- (dikkatle dinlemek) 40
k. 110, 185, 221	kılmaş hile, tuzak
k.+larda 146	k.339
k.+sından 371	kumaş kumaş
koşıl- diriltilmek	k.228, 327
k.-ar 197	kundağ kundak
koym- koymak	k. +da 406
k.-a 114, 381, 492	kur- kurmak
k.-asın 342	k.-a 78
k.-ma 418	Kur'an Kur'an-ı Kerim
k.-ub 32, 464	k.29, 62, 113, 114
koymun koyun	k.+a 238
k.77	k.+ı 35
k.+ı 78	k.+ıla 96
kör kör	kurbaga kurbağa
k.455	k.+ya 443

ķurt ķurt

ķ.78

ķ.+a 77

ķurtul- ķurtulmak

ķ.-an (ķurtılan) 3

ķ.-asın (ķurtlasın) 104

ķ.-ımaz 100

ķ.-mayasın 12

ķuru boş, faydasız

ķ.190

ķuşur kasırlar, ķoşkler

ķ.326

ķuş ķuş

ķ.265

ķuţuz kuduz

ķ.424

ķuy- koymak

ķ.-duń 447

ķüf ķüf

k.+lü 434

ķüfr dine inanmama

k.47

k.+i 34

k.+ile 47

ķül ķül

k.143

k.+ü 439

ķürd ķürt

k.102

ķüs- ķüsmek

k.-duń 97

k.-me 97

ķüy bekleme

k.-esin 187

L

laf it- söz etme

l.+e 251

laf ur- laf çarpma

l.+a 470

l.+ubsın 67

lağ eyie- şaka yapma

l.+me 417

la'in kovulası

l.133

la'l değerli bir taş

l.+i 455

la'net lanet

l.121

l.+e 128

l.+i 258

l.+in 237

l.+üm 105

l.it- 348

lâyık yakışan, uygun

l.+uń 503

lâ yühıbbü'l-ħai'nin hainleri sevmez

l.84

leyûhun fııldarlar

l.33

levh alın yazısı

l.+üńde 295

l.+üñe 291

lîki lâkin

l.426, 432

M

ma'bud tapınılan

m.133

mağbûn aldanmış

m. 156

mağrur gururlu

m.135, 276, 318, 380

maḥfil toplantı yeri

m.+ün 451

maḥrum kal- istediğini elde edememiş

m.-an 448

maḫşad istenilen şey

m.+ı 285

maḫşud istek

m.+ı 382

m.+uñ 356, 357

m.+uña 106

mal mal

m.82, 272, 363, 364, 366, 367,
368

m.+a 365

m.+ı 491

mamu ebe

m.395

ma'mur bayındır

m.179

Beyt-i Ma'mur Kâbe

m.255

ma'nâ mânâ

m.+da 315

m.+sı 388

m.+sına 388

m.+sını 198

ma'ruf(emr-i ma'ruf) doğru ve adil olan

m.138, 145, 162, 168, 175

maẓlûm zulûm görmüş

m.90, 93, 141

m.+a 95

m.+ı 185

m.+uñ 91

meclis toplantı yeri

m. 78

meçhul bilinmeyen

m.189

medḥ it- övmek

m. 151

medḥ eyle- övmek

m.+me 249

meğer meğer

m. 19, 245, 256

mekr hile, düzen

m.474

m.+e 276

m.+i 26, 261, 316

mekkâr hileci

m.496

melâl usanç, bıkkınlık

m.386

melâmet kınama

m.484

melik padişah

m.75

melûl bıkmış

m.269, 408

m.+señ 259	mişâl örnek
mel'un lanetlenmiş	m.+dür 411
m.156, 158, 238	miskin aciz, zavallı
men ben	m.15, 19, 335
m.445	muhalif uymayan
men' it- önlemek, engellemek	m.+dür 31
m.-egör 139	Muhammed Hz. Muhammed
menzil konak yeri	m.18
m.+e 4, 231	muhtac ihtiyacı olan
m.+üñ 112	m.437
merdûd kovulmuş	m.+sın 336
m.133	muhtesiban memur
m.+a 133	m.164
merg ölü	muķim oturan
m.211	m.200
mesâvi kötülük	muķtedâ uyulan
m.+si 255	m.238
mes'ele mesele, problem	m.+suz 50
m. 187, 193	munsif insafı
meta' satılacak mal	m.129
m.362	murad arzu, istek
m.+uñ 237	m.347
meyšûm uğursuz	muti' itaat eden
m.425	m.23, 112
mezîd kıl- artırmak	Muştafa Hz. Muhammed Mustafa
m.-a 6	m. 24, 32, 113, 121, 142, 337
Miħal özel isim	m.+dan 118
m.101	m.+yı 119, 120
mikdar miktar	mücerred bekâr
m.416	m.474, 475
minnet minnet	mübtelâ tutkun
m.+ile 435, 483	m.250
	m.+yı 250

mühtedi hidayete erişen

m.126

mülk ülke, yurt

m.28, 82

m.+e 234

m.+üñde 70

mü'min iman etmiş

m.225, 469

m.+ise 139

münâdîler peygamberler

m.221

münker inkâr edilmiş

m.162, 176

emr-i münker kabul ve tasdik edilmeyen

m.168

Münkir melek (sorgu meleklerinden biri)

m.205

münkir inkâr eden

m. 272, 469

münâfık iki yüzlü

m.162

m.+dur 270, 338

mürâî iki yüzlü

m.+ler 63

mürîd şeyhe bağlı kimse

m. 6

mürşîd şeyh

m.6, 502

müşk misk, güzel koku

m.+e 457

m+ile 457

müşkil güç, zor

m.311, 372

müzd sevap

m.177

m.+i 90, 91

N

nâçar çaresiz

n.426

nâ-kes kişiliksiz, hiçkimse

n.+e 281, 441

nâ-murad isteğine ulaşamamış

n.347

naḥv söz dizimi

n.198

nâkıs eksik

n.+a 487

namaz namaz

n.+a 108

nâr ateş, cehennem

n.32, 138, 197

narḥ resmi makamlarca belirlenen fiyat

n.180, 181

naşib nasip

n.214

naşihat öğüt

n.104, 433, 501, 503

n.+den 499

naẓar bakış

n.203

ne ne

n.34, 58, 83, 106, 153, 182,

184, 187, 209, 211, 212, 221,

- 280, 333, 340, 344, 345, 393,
420, 421, 426, 468, 477
n.+dür 76, 176, 177, 285, 392,
397, 403, 405, 407
n.+ye 97, 199, 315, 327
n.+etdüñ (n'etdüñ) 296
n.+eyledüñ(n'eyledüñ) 296
n.+eyleyesün (n'eylesün) 502
n.+idesin (n'idesin) 98, 426
- nefes soluk
n.+de 351
- nefs ruh, can
n.477
n.+i 476
n.+üñe 292
- Nekir melek (sorgu meleklerinden biri)
n.205
- neseb soy, nesil
n.363, 367
n.+den 364, 366
n.+e 365
- nesne nesne
n.165, 326
n.+ler 199
n.+ye 489
- nice nice
n.295
- niçe
n.55, 178, 466
n.+ler 57
- nisa (mekr-i nisa) kadın
n.474
- nişan iz, belirti
n.+lar 473
- niye niye
n.17, 18, 245
- niyet niyet
n.457
- niyyet niyet
n.+üñ 262
n.+üñde 262, 293
- Nuḥ Nûh Peygamber
n.100
- nûr nur
n.233
n.+ı 236
- nuḫfe atmık
n.+den 208
n.+yidüñ 208
- O**
- o o (kişi zamiri)
o.56, 206, 223, 244, 427
o.+lar 52
- od ateş
o.356, 462
o.+a 31, 47, 92, 143, 196, 242
o.+ı220
o.+la 370
o.+larıla 92
- odun odun
o.154
- oğlan oğlan
o.371, 379
o.+a 363, 371
o.+ları 396

o.+ı 370	419, 421, 426, 450, 455, 464,
oğul oğul	469, 488, 492
o.102, 103, 347	o.+dur 30, 43, 233, 356
o.+dan 341	ol- 1.olmak
o.+ı (oğlı)99, 100, 210, 352	o. 68, 84, 224, 299, 498
o.+ına (oğlına)85	o.-a 6, 35, 46, 112, 133, 136,
o.+üñ (oğluñ)341	156, 246, 280, 284, 287, 301,
ok ok	308, 316, 323, 351, 355, 359,
o.444	364, 367, 375, 376, 377, 380,
o+ına322	390, 425, 432, 437, 440, 450,
okı- okumak	459, 475, 485, 490, 491
o.140, 186, 201, 204, 205, 442	o.-agör 11
o.-ma 191, 206, 442	o.-an 11, 121, 371,
o.-mak 386	o.-ana 497, 500
o.-makdan 192	o.-anlar 231, 247, 391
o.-maklıktan 380	o.-asın 39, 127, 205, 209, 302
o.-maklıkı 190	o.-dı 32, 34, 45, 63, 105, 113,
o.-riseñ 191, 201	256,272, 382, 448, 478, 503
o.-sañ 186	o.-dılar 57, 307
o.-ya 349	o.-disa 121
okı-2.davet etmek	o.-duğı 419
o.-sa 215	o.-dum 41
o.ya 71	o.-duñ 66, 150, 208
oku- okumak	o.-ıcak 305, 438
o.-r 190	o.-ına 332
ol o	o.-ısar 23
o.7, 50, 51, 53, 54, 65, 98, 111,	o.-ma 20, 21, 84, 106, 144, 227,
130, 134, 145, 146, 147, 151,	261, 272, 276, 325, 428
173, 183, 186, 205, 216, 220,	o.-madı 475
223, 228, 243, 247, 250, 257,	o.-mak 15
264, 267, 269, 272, 286, 292,	o.-maya 36, 109, 143, 359, 364
300, 314, 321, 338, 345, 355,	o.-mayacak 489
358, 362, 367, 382, 390, 393,	o.-mayadı 269
397, 403, 405, 407, 408, 416,	o.-mayasardur 8

o.-mayasın 124, 438

o.-mayısar 290

o.mayısarsın 65

o.-maz 225, 495, 499

o.-mazam 181

o.-mazısa 140

o.-mıışdur 42, 96, 132

o.-sa 141, 217, 331, 361

o.-sadur 361

o.-sañ 23, 80, 112, 135, 224,
230, 305

o.-sun 188, 335

o.-ub 144, 288

o.-ur 5, 60, 102, 164, 189, 226,
361, 372, 408, 486, 495

o.-ur olmaz 415

o.-urdi 289

o.-urise 93, 101

2.Bazı isimlerle birlikte birleşik fiil
oluşturan yardımcı fiil

o.(hâzır ol) 21, 227

o.(munsif ol) 129

o.(kul ol) 224

o.(eyü ol) 213, 278

o.(dost ol) 498

o.-a(hayr ol-) 7, 293, 355

o.-a (yiğ ol-) 11

o.-a (razi ol-) 74

o.-a (üns ol-) 376

o.-a (şûm ol-) 425

o.-a (meysûm ol-) 425

o.-a (bâr ol-) 450

o.-a ('ar ol-)450

o.-an (meçhul ol-) 189

o.-an (hâzır ol-) 226

o.-an (muhtac ol-) 437

o.-dı (beyan ol-) 131

o.-dı (helâk ol-) 247

o.-dı (müskil ol-) 311

o.-dı (düñür ol-) 493

o.-sa (düşman ol-) 35

o.-sa (mel'un ol-) 158

o.-sa (ortağ ol-) 432

o.-sa ('adet ol-) 499

o.-sañ (düşman ol-) 438

o.-sañ (gafil ol-) 261

o.-sañ (ortağ ol-)429

omca üzüm kütüğü

o.+sın 79

on on

o.354, 405, 411

on dört on dört

o.405

orada orada

o.72

orta orta

o.+da 210, 389 .

o.+dan 485

ortağ ortak

o. 417, 428, 429, 432

o.+uñdur 344

ortak ortak

o.+ı 217

ot ot

o.+a 467

o.+ları 353

otur- oturmak

o.-maya 288

oyun oyun

o.243

oyna- oynamak

o.+makdan 373

Ö

ög akıl

ö.+i (dirmezsın ögi) 17

ö.+üñ (dir ögüñ) 486

ö.+üñi(dir ögüñi) 9, 137

öğ- övmek

ö.-di 258

ö.-ene 159

ö.-erise 149

ö.-erseñ 160

ö.-me 159

ö.-ünce 221

öğret- öğretmek

ö.385

öğüt öğüt, nasihat

ö.+in (öğidin) 123

öl- ölmek

ö.-di 248

ö.+düri 427

ö.+dürürler 310

ö.+dürürseñ 310

ö.-dürürsın 165

ö.-en 248

ö.-icek 81, 110

ö.-iser 196

ö.-medin 274

ö.-üm 274, 321

ö.+ümine 325

‘ömr ömür

ö.+e 135, 276, 318

ö.+i 26, 384

ö.+üñ 150

ö.+üni 54

ö.+ümüz 45, 212

öñ ön

ö.+din 52

ö.+i 7

ö.+ünde 49

ö.+üne 330

ört- örtmek

ö.-mese 192

‘özü özü

ö.136

ö.+e 250

ö.+ini 253

‘özü eyle-af dilemek

ö.252

‘özü ol- affetmek

ö.246

P

Pâdişâh padişah

p.+dur 478

p.+ı 69,71

p.+lar 69,71

p.+sın 70

pâsbân bekçi

p.361, 459

peîd alçak

p.115, 312

pes artık, bundan böyle

p.18, 109, 210, 213, 366, 445,
496

pere parça

p.81, 178, 208

peşrev kılavuz

p.+i 35

peygamber peygamber

p.181

p+i 182

pîç kıvrım

p.45

pilüç piliç

p.93

pîr yaşlı, ihtiyar

p.53

p.+ler 52

p.+lere 370

p.üñ 54

pîş peş

p.+e 279

puş- öfkelenmek

p.315

put put

p.+a 49, 105

R

Rahman merhamet eden

r. 110

rahmet acıma, esirgeme

r. 237, 238, 436

r.+in 44

r.+ini 298

r.+üm 105

rahmetu'llâh Allah'ın rahmeti

r. 349

rafiyyet halk

r. 70, 87

r.+den 73

raķı büyücü

r. 466

râz sır

r.+uñ 281

râzi razı

r.74, 180

refi' yüksek

r.112

renc zahmet

r.287

rencûr it- eziyet etmek

r.334

rencûr ol- rahatsız olmak

r.- 288

Resul elçi

r.23, 412,

rızâ rıza

r.+sın 307

rızķ rızık

r.82

Rûm Rum	s.89
r.102	şahabe Peygamber dostu
rûz (ruz u şeb)gün	ş.+si 244
r.49	şaf'îd iyi
rüşvet rüşvet	ş.136
r.+i 156	şakın- sakınmak
	ş.94, 283, 465
	ş.-gıl 168
S	şakla- saklamak
şâbit ol- anlaşılmak	ş.281, 287
ş.+mışdur 96	ş.-dı 303
şabr it- sabretmek, katlanmak	ş.-gıl 420
ş.+egör 421	ş.-nuban 175
şaç- saçmak	ş.-sa 474
ş.-ar 394	şal- salmak
şadef sedef	ş.-dı 190
ş.392	ş.-duñ 429
şadık sadık	şaf'lebe tilki
ş.302	s.+dür 338
şafa saflık	şaliğ salih
ş.391	ş.+e 178
şag sağ yön	Samîri Samiri
ş.359	s.127
ş.+ın 360	şan- sanmak
ş.+ı 151	ş.262, 279
şag sağ	ş.-dı 173
ş.432	ş.-duğuş 279
ş.+iken 275	ş.-duñ 151, 228, 229
ş.+lığ 82	ş.-gıl 436
şagır sağır	ş.-ıla 96
ş.11, 317	ş.-ma 314, 465
ş.+dur 270	ş.-mağıdı 306
şagın- zannetmek	s.-sañ 126

s.-uban 168	s.442
s.uñ 293	sebeb sebep
s.-uñdur 279	s. 176, 307
s.ur 461	s.+den 228, 367
saña sana	s.+dür 368
s.13, 23, 34, 40, 42, 82, 84, 121, 131, 146, 153, 184, 222, 252, 272, 273, 279, 287, 295, 306, 326, 328, 340, 345, 362, 372, 421, 431, 437, 453, 459, 486, 488, 496, 498, 499, 502	secde secde
	s.149
	seç- seçmek
	s.-e 30
	s.er 111
	s.-esin 202
şan'at sanat	s.-meyenler 111
ş.381, 382, 383	s.-mezsın 239
ş.+ı 379, 383	sehel basit, küçük, hafif
ş.+ıyçündür 384	s. 20
şap- sapmak	s.+ce 276
ş.-a 53	s.tut- 135
şat- satmak	semender semender
ş.-an 184, 225	s. 467
ş.-ar 471	sen sen
ş.-maduñ 2	s.7, 13, 18, 40, 41, 51, 56, 64, 67, 68, 89, 104, 108, 122, 124, 125, 132, 135, 142, 148, 154, 174, 176, 184, 186, 202, 206, 211, 220, 222, 223, 229, 230, 235, 245, 250, 252, 260, 262, 273, 278, 279, 294, 297, 299, 300, 307, 314, 321, 325, 339, 342, 353, 357, 360, 369, 379, 415, 420, 428, 431, 438, 446, 459, 465, 483, 498, 499
ş.-mağıl 263	s.+den 69, 72, 74, 75, 97, 166, 201, 206, 222, 223, 230, 343, 344
ş.-mazsın 327	
ş.-ubanuñ 172	
şaviş- uzaklaşmak	
ş.-a 447	
şay- saymak	
ş.-arsın 320	
şa'y it- çalışmak	
s.342	
şayru hasta	
s.+ya 299	
sebağ ders	

s.+i 19, 20, 31, 42, 71, 126, 138, 148, 149, 174, 202, 211, 222, 229, 230, 234, 266, 273, 301, 303, 321, 427	şevab sevap ş.413
s.+idüñ 306	şıbya çal- saldırmak ş.-ar 424
s.+üñ 264, 307, 357	şıç- sıçmak ş.-a 423
s.+üñdür 431	şıfat sıfat, vasıf ş.+ı 236
s.+üñiçün 290	ş.+lu 158, 377, 382
s.+üñile 440	şığır sığır ş.11
serab serap s.179	şına- sınamak ş.-dı 412
serd ol- zor olmak s.+a 490	şıraç şıraç köprüsü ş.220
sermaye sermaye s.+ñ 137	şırça hoşaf ş.329
serseri boş s.1, 2, 8, 9	şil- şilmek s. 318
sev- sevmek s. 301	şîn mezar s.+de 127
s.-en 120, 301	s.+den 399
s.-er 467	s.+e 83, 240
s.-erin 269	şirke şirke s.263
s.-güñ 464	şofi şofu s.63
s.-me 43	şol sol s.360
s.-medi 119, 497	s.+ını 360
s.-medüğün 317	şoñ son s.351
s.-meseñ 125	s.+ı 7
s.-meyeni 301	s.+ıdur 56
s.-meyesin 126	
s.-sedi 269	
sevin- sevinmek s.-ür 471	
s.-ürlerdi 305	

şoñra sonra	s.-me 68, 339, 451
ş.128, 208, 287, 343, 344, 348, 355	s.-megil 107, 163
şor- sormak	s.-mekde 451
ş.326, 328	s.-r 111
ş.-a 69, 72	s.-se 62, 111
ş.-alar 97	s.-señ 449
ş.-arise 205	s.-ye 452, 466
ş.-ar mısın 70	s.-yenüñ 285
ş.-asın 18	s.-yesin 143, 148
ş.-dı 329	s.-yeyin 468
ş.-ılursın 73	s.-yicek 251
ş.-isarlar 296	söz söz
ş.-ılur 102	s.116, 309, 315, 339, 450,
ş.-ısaram 88	s.+de 67
ş.-mayasın 177	s.+e 41, 117, 374
ş.-mayısarlar 295	s.+i 12, 38, 67, 104, 106, 163, 270, 449, 450, 452, 468
şoy soy, nesil	s.+in 446, 461
ş.+ı 100	s.+ine 112, 233, 285
şoy- soymak	s.+ini 111
ş.+an 282	s.+lerden 369
ş.+dı 282	s.+leri 107
şoyla- soruşturmak, araştırmak	s.+iyile 174
ş.-yu167	s.+üñ 46, 76, 98, 108, 388, 452
söğ- söğmek	s.+üñe 224
s.160	söz aç- söz açmak
s.-e 349, 433, 454	s.-a 492
s.-mek 486	şu su
s.-se 453	ş.331, 370
s.-üb 249	ş.+yı 283, 467
söyle- söylemek	şuç suç
s.138, 254, 449	ş.264, 378
s.-düğüñ 106	ş.+ı 257
s.-düñ 106, 109	ş.+ın 256

ş.+ına 264, 378	şakî baş kaldıran, asi
ş.+ından 252	ş.36, 123, 136, 147
ş.+ını 256, 257	ş.+sin 125
ş.+lu 253	şâkird öğrenci
ş.+uñ 304	ş.5
ş.+uña 264	şaşı şaşı
sulţan hükümdar	ş.10, .11, 142
s.+sın 75	şeb gece
şun- sunmak	ş.49
ş.-dı 172	şefî'şefaâtçi
şuret görünüş	ş.23
ş.+i 310, 313, 314, 472, 473,	şek şüphe
ş.+de 311, 409, 466	ş.131, 133
şûret şekil	ş.+süz 43, 104
ş.+de 284	ş.+süzün 464
sünnet sünnet	şekâ kötülük
s.+in 375	ş.498
sür- sürmek	şeker şeker
s.-eler 92	ş.+den 332
sürme sürme	şeki şekil
s.418	ş.+i 313
süvar akıcı	şerr kötü
s.451	ş.314, 341, 342, 351, 352
	ş.+den 343, 352
	ş.+e 308, 325, 425, 466
	ş.+i 352, 425
	ş.+ini 419
	ş.+uñ (ehl-i şerrüñ) 419
	şer' din kaideleri
	ş.159, 161
	ş.+i 114, 143, 171
	şey nesne
	ş.211
Ş	
şâd sevinçli, memnun	
ş.259, 305, 325	
ş.+ıyla 462	
ş.ol- 408	
şâh şah, padişah	
ş.+a 62	
ş.+lan 324	

şey'ullâh Allah rızası

ş.445

şikâyet şikayet

ş.74, 75

şimdi şimdi

ş.45

ş.+ye 134

şirk Allah'a ortak koşma

ş.+i 34

şol şu

ş.14, 35, 41, 50, 71, 107, 115,
157, 166, 240, 244, 251, 252,
254, 255, 258, 265, 266, 267,
284, 290, 292, 314, 318, 327,
328, 381, 392, 433

şöyle şöyle

ş.48, 49, 58, 130, 289, 296,
385, 438

ş.+ce 47

ş.+dür 257

şu şu

ş.309

ş.+ña 151

ş.+ndan 164

ş.+nı 151, 200, 203, 204,
205,206, 208, 246, 291, 389

şûm uğursuz

ş.425

şübhe şüphe, kuşku

ş.+süz 183

ş.+süzdür 58

ş.+yi 39

şükr şükür

ş.+i 83

ş.+ine 22

T

ta ta

t.28, 30, 124, 138, 185, 187,
198, 201, 202, 220, 234, 297, 326, 375,
379, 386, 388, 413

Ta'âlâ yüce olsun (Hakk Ta'âlâ)

t. 22, 44, 61, 94, 112, 116, 122,
180, 233, 497

ta'at ibadetler

t.28

tab' tabiat, huy

t.+uña 499

tağ yara

t.+lar 479

t.+eyle- (yaralamak) 324

tağuk dağılık

t.482

taqlid taklit

t.57

t.+ile 59

tala- dalamak

t.-r 424

taleb kıl- istemek

t.307

talib isteyen

t.+i 189

t.ol- 15, 16

	.+uñ 259
a'lim oğretim	at- tatmak
.374	.-ıca 274
amar damlar	.-ını 2
.394	.-lu 248
amu cehennem	.-maduñ 2
.154, 491	.-masañ 170
añ hayret	Tat Acem
.35, 389	t.352
.+lama 446	Tatar Tatar
.+layasın 25	t.352
Tañn Tann	avus tavus kuşu
t.223, 244, 322, 374	.494
t.+dan 43, 101	.+a 494
ap- tapmak	a'zim büyükleme, ululama
.+an 47, 49	t.22, 233
.+anadur 105	eferrüc gezinti
.+anlara 105	t.320
.+ıpsın 464	ehdíd tehdit
.+mañ 44	t.+ile 59
.+sa 44	ekebbür kibirlilik
.+sañ 170	t.+den 255
.+up 128	t.+lüği 366
ar dar	ekellüf külfetli iş görmek
.121, 427	t.496, 497, 498, 499, 500
.it- (zorlaştırmak) 496	t.+lü 496
aşavvur istek, arzu, hayal	elbís hile, oyun
t.+dan 460	t.316
aşríf bir kelimenin çekimi	elef yok etme
t.198	t.54, 457
aş dış	t.it- (öldürme) 283
. 327	en vücut
.+ı 490	t.+üñ 432

terâzu terazi	t.494
t.+da 302	t.+a 494
t.+ya 90	toğrı doğru
terbiyet terbiye	t.3, 4, 14, 40, 65
t.363, 372, 457	t.+dur 398
terkîb ibare	toğ tok
t.198	t.+uñ 304
terkin ur- terk etmek, vazgeçmek	toğı- dokumak
t.241, 271, 498,	t.-r 409
teşvîş sıkıntı, karışıklık	tol- dolmak
t.167, 432	t.-ar 404
t.+i 73	t.-dı 228
t.+leri 306	t.-sa 404
t.+üñ 431	t.-uban 403
tevbe tövbe	tolaş- dolaşmak
t.256	t.-asın 175
tez tez, çabuk	tolu dolu
t.385	t.392
tezvîr yalan dolan	toñ elbise
t.+ile 150	t.443
tıflı küçük çocuk	t.+dur 422
t.391	t.+ı 399
ticaret ticaret	t.+lu 396
t.+i 243	t.+u 482
tiz tez, çabuk	toñuz domuz
t.211, 356	t.+a 424
toğ- doğmak	toğrağ eyle- toprak haline getirmek,
t.-a 397	toprak olmak
t.-alıdan 401	t.324
t.-arlar 396	töre töre
t.-maz 441	t.343, 344
t.-urur 393, 396	toğur- durmak
toğan doğan	t.-a 262
	t.-madı 338

- turgay kuş cinsi
 ṭ.494
 ṭ.+a 494
 tuş gel- rast gelmek
 ṭ. 292
 tut- tutmak
 ṭ.1, 9, 447
 ṭ.-ana124
 ṭ.-anı 126
 ṭ.-ar 471
 ṭ.-asın 7
 ṭ.-ıcağ 395
 ṭ.-ğil 123, 144
 ṭ.-ma 1, 20, 122, 123
 ṭ.-madı 166
 ṭ.-masañ 40, 502
 ṭ.-maya 222
 ṭ.-mayasın 126
 ṭ.-ubsın 9
 tutağ dudak
 ṭ.+ından 394
 ṭ.+ına 400
 ṭ.+um(tutağum) 400
 tuzak tuzak
 ṭ.+ları 173
- U**
 u ve
 u. 82, 102, 150, 198, 203, 353,
 359, 363, 479, 494
 uç- uçmak
 u.-an 265
 uğra- uğramak
 u.-ıcağ 424
 uğrı hırsız
 u. 281
 ulu büyük, yüce
 u. 21, 54, 148, 287, 350, 415,
 429, 474, 490
 u.+larsañ 416
 u.+lık 83
 u.+lıktan 21
 um- ummak
 u.-an 461
 u.-arsın 459
 u.-ma 441
 u.-mak 442
 un un
 u.443,
 u.+ı 332
 unut- unutmak
 u.-duñ 211, 321
 u.-madı 321
 ur- vurmak
 u.498
 u.-asın 167
 u.-dı 241, 271
 u.-duğınca 396
 u.-duñ 38
 u.-madı 271
 u.-ur 395
 uşan- usanmak, bıkmak
 u.-masın 385
 uşañ tembel, gevşek
 u.13, 20, 125, 223, 389

u.+a 328
 uşlu uslu
 u.288, 329, 331, 461, 463
 u.+ya 462
 uşul düş- uygun düşmek
 u.495
 uy- uymak
 u.122
 u.-an 133
 u.-ana 132
 u.-anlar 63
 u.-asın 41
 u.-duñ 121, 245, 502
 u.-mayasın 110
 u.-san 31
 uyu- uyumak
 u.-mak 319
 u.-ra 436
 u.-rken 436
 uyağ uyanık
 u.+a 436
 uyuz uyuz
 u.432
 uzun uzun
 u.26
 u.+sa 135

Ü

ü ve
 ü.82, 353, 365, 376, 469
 üleş- paylaşmak
 ü.-lemek 319

ümid ümit
 ü.441
 ümmet ümmet
 ü.118
 üns alışkanlık
 ü.473
 ü.ol- 376
 üst üst
 ü.+ine 436
 üstâd usta
 ü.5
 üvez sinek
 ü. 88
 ü.+e 88
 üzüm üzüm
 ü.+in 79

V

vahşet utanç
 v.485
 vahy vahy
 v+i 38
 vakt vakit
 v.351
 v'allah Allah'a and olsun
 v.183
 var var
 v.32
 v.+isa 149
 v.+iken 176
 var- varmak
 v.-a 114

v.-an 3
v.-dı 487
v.-ma 260, 424
v.-mağa 234
v.-masa 215
v.-sa 195
varağ yaprak
v.+da 216
vefâ vefâ, bağıllık
v.237, 434
vir- vermek
v. 333, 334
v.-di 82
v.-diler 413
v.-düh 237
v.-e 240
v.-en 156, 233
v.-ene 434
v.-irseñ 333
v.-me 180, 281, 456
v.-medi 476
v.-mez 334
v.-mezem 181
v.-señ 328
v.-übidî 234
v.-ür 391
vur- vurmak
v.-a mısın 80
vü ve
v.79, 301, 316, 363, 436, 454,
470
vücut varlık
v.+uñ 307

Y

yâ ya
y. 11, 136, 143, 169, 205, 210,
270, 291, 427, 445, 459
yâd yabancı
y. 165
yadigâr yadigâr
y.503
yağ yağ
y.329
y.-ıla 332
yağ- yağmak
y.-a 436
yağ ı veya
y.342, 358
yâhûd veya, ya da
y. 148, 184, 419
yağ- yakmak
y.-a 31
y.-asın 356
y.-maya 138
yakın yakın
y. 108, 239, 330
yakın sağlam bilgi
y.39
yalan yalan
y. 286, 339, 371, 372, 448,
y.+cı 125
y.+candur 270
y.+dan 448
yaldan- yaltaklanmak
y.-mağı 151

yalın çıplak	yardımlı yardım
y.81	y.72, 390
yaluñuz yalnız	y.it- 196
y.204	yarı kıl- yardımcı olmak
y.+ca 71	y.124
yaña taraf	yarın yarın
y.375	y. 112, 123, 124, 154, 185, 192,
yañlış yanlış	197, 295
y.+uñ 274	yaşlı yaslı, yas tutan
yansıla- taklit etmek	y.+nuñ 324
y.-r 405	yaş göz yaşı
y.-ya 312	y.+ları 305
yap- yapmak	y.+ın 373
y.-a 157	yaş yaş
y.-dum 171	y.+da 54
yapış- yapışmak	yaşa- yaşamak
y.ur 400	y.-r 405
yar uçurum	yavu kıl- kaybetmek
y.370	y.229
yar dost, sevgili	yavuz kötü
y.276, 440, 485	y. 348, 349, 440, 448
y.+iseñ 95	y.+ı 213
yara- yaramak	y.+lığa 453
y.384	y.+lıkla 260
yarağ hazırlık	y.+lıklar 433
y.234, 296	yaz- yazmak
y.+ın 137	y.-a 291
yaramaz yararsız, boş, kötü	y.-dıydı 295
y.27, 160, 328, 374	y.-duğını 322
y.+dur 100	y.-ılan 290
yarasa yarasa	y.-ılana 292
y.+dan 443	y.-ılır 316
yaraş- yakışmak, uygun olmak	y.-madı 291
y.454, 480	y.-u 386

yaz yaz mevsiml	y.-riseň 145
y.+iken 137	y.-ye 79, 169
yemiş yemiş	y.-yeceği 107
y.346	y.-yesin 155, 164, 200
y.+indedür 266	y.-üb 80
yer yer	yiğ üstün
y.354	y.11, 46, 195, 332, 341, 363,
y.+e 78, 346, 481	434
y.+inde 450	y.+dür 329, 347, 489
yet- yetişmek, büyümek	yiğit yiğit
y.-di 399	y.+dür 423
y.-e 476	yiğren- iğrenmek
yetim yetim	y.-ci (iğrenç) 488
y.297	y.-e 267
yığ- engel olmak	yil yel, rüzgar
y.-dı 183	y.318
y.-lınuň 138	yine gene
y.-ma 373	y. 435
yık- yıkmak	yir yer
y.-a 488	y.+de 399, 423
y.-asın 171	y.+den 272, 419
y.-ma 273	y.+e 99, 262, 272, 283, 384
y.-mağa 254	y.+i 197, 458, 479
yılan yılan	y.+inde 449
y. 55	y.+ine 460
yi- yemek	yir- yermek
y.düği 423	y.-en 256, 257
y.-düň 501	y.-megil 141
y.-me 154, 289	yit- yetmek
y.megil 107	y.-dükçe 93
y.-meže 429	y.-se 480
y.-mak 319	yit- kaybetmek
y.-meyecek 199	y.-ürdi 57
y.-r 493	

yyir pis kokulu

y. 467

yohsa yoksa

y.327

yohsul fakir

y.+lanmuñ 87

yok yok

y.72, 99, 165, 283, 384, 423

y.+sa 317, 329

yol- yolmak

y.353

yol yol

y.3, 22, 26, 52, 65, 150, 151,
153, 173, 195, 215, 243, 411,
427, 502

y.+a 4, 56, 129, 244, 274, 280,
377, 453,

y.+da 231, 280, 361

y.+dan 172

y.+ı 14, 24, 29, 32, 50, 121,
242, 337

y.+ın 27, 374

y.+ına 120

y.+ında 20, 398

y.-ından 171

y.+ını 60

y.var- 234

yoldaş arkadaş

y.213

y.+ı 43

y.+uñdur 81

yor- hayra yormak

y.294

yoş ol- (gözü) kararmak

y.60

yoy- silmek, bozmak

y.-asın 342

y.-ma 435, 483

y.-maya 322

yoz (fi'l-i yoz) kötü

y.286, 432

yön yön

y.225, 502

y.+den 420

y.+i 8, 134, 225

y.+üñ 293

yören- etrafında dolaşmak

y.458

yuğur- yağurmak

y. 443

yun- temizlemek

y.-ur 482

yuy- yıkamak

y.-an 425

yüz yüz, çehre

y. 141

y.+i 51, 197

y.+ine 165

y.+ini 92

y. vir- 476

Z

zağal ikiyüzlü, riyâkâr

z. 166

zâhir görünen

z.+inde36

z.+üñ 179

zahm yara

z.+ı 407

zahmet sıkıntı, eziyet

z.+dür 355

z.+e 491

z.+i 188

z.+inden 188

zakğum zakkum çiçeği, ağu ağacı

z.155

zâlim zulm eden

z.139, 185

z.+e 141, 196

z.+ile 197

z.+üñ 90, 91

zayi° kaybolan

z.303

zebani zabani

z.+ler 92

zelîl alçak

z.34, 64

zellet yanlış

z.258

z.+i 258

zen (ğalb-zen) yalancı

z.472

zenb günah

z.+üñe 175

zenc zenci

z.102

zerğ hile, riya

z.150

zeval ir- sona ermek

z.365

zılâlet gölge

z.+de 127

zındığ münafık

z.109

zihi ne

z.171, 311

zihn zihin

z.+ine 391

z.+ini 412

zıkr zikir

z.+ine 390

zina zina

z.165

zindan zindan

z.+a 167

zinhar sakın, aman

z.68, 129, 142,163, 449, 484

zira çünkü, şundan dolayı

z.268, 316, 337, 356, 357, 361,

382, 384, 474, 481

ziyan zarar, kayıp

z.282, 283, 361, 414, 431

z.it- 239

zulm zulüm

z.457

z.et- 236

z.+ı 95

IV. BÖLÜM

TIPKI BASIM

225 سرسرون طوطی که طغزینی طوطی که بقله قایم باقی آنچه صاف تو کرد

226 جدلا در آخر تذلا قوت تزلزلت جدلا در بندلا طغری بول و رک

227 جدلا ایردی ایرت هر مثلها جدلا کردی کیرت طغری بیولا

228 جدلا شاکه اولن استاز اولور جدلا قاتلق قتلان ازاد اولور

229 هر مرید که جدلا اوللا مرید مرسند او لاحق آن قیلا مرید

230 سن هر اشقی کم طو ناسین جدلا سیل اول اینی توک اولی صوکی خیر اوللا

231 هر اینی توک کچ سر طو ناسین آن بلکه خیر اوللیت مرد یو ن

232 دیر اولو که جدلا طوط باقی سرسری طوطی که طو ناسینی فانی

233 سنشانی بقما سنشانی دکنلا ماستری کرد لریکن اخیلا اولکل کوزی

234 سنشانی اوللا کوز اولان حقا صغیر ییک اوللا اندن اینیکن یا بر صغیر

235 سوزی جیکه از یو کایه لاسین این اخوند ابلیک قوت ز تلها سین

236 زوزو کایه لاسین اخیلا مسکه سن دغلسینی سنکاد باند راه صغیر

237 سنلکم اختر جدلا طغری بولی بولدی یو که لریخه اوز ساللی

238 اروز سینا طالب اولن دین دکل ییکله هر بیون آن مسکیت دکل

209 ناصی ایبیر اولاد اندم که خیر اینا بوند انا تارک قدم

210 ندم بو ندا قلک سکافوشیدری که قیروک انجمنده ایو اینی شدی

211 بیستوکم جهاندلا ایواد قویا یبر ایلوک ایدایا اولتی یویا

212 که لایا ایرشدی که بقضای بیوق زباندن بریدر ولی اصحق بوق

213 دلریکن کم اند اولاسین اسنن کلری یوز اچوق اول قو خلیه حسن

214 سن ایو تورا قو براد انشانات کاهل اولما خیری و عو شقی برک قش

215 بودینا کچد اورش قلیسرو بال سان اللامسون بوقاند خیال

216 اکت وعد سینا طو رنگ بون بولاسن جناندلا قناری سکون

217 او عهدی او نیتسکن بو راد اکهل سنی ضه قیاجن و کولدر اجه

218 اقات قوم کبید بوجو و کای یار سنی غفلت الدی نغله کیم کویا

219 دیشور کل اولو که ایداکور براق یالو کوزا اینیو کچا به جراف

220 اولومدن ایلار و کوزو اچ ایان اولومدن ایلار و کوزو اچ ایان

221 جوق کلدو کل کدار ز سلا مکرلام ایدالوم بو راد اسوزو ز نظام

222 لبیسم الله الرحمن الرحیم یضیعت نامه متولانا اشرف رجه الیه

معصومی کانور ددی یو کلمه وار اتی تویب قنلا کنگه او اندر بار
 چون کلاک ایتم دیکلار دیک هم ایودون ایتمین اکلار ملک
 کفری شرک دیکل ایان ای ذیل ناجی چون سنگاد بیغ ادری ذیل
 شول کنگیم پیشروی اولادینف طلمی او اساقیرانی دشمنان جدیدی
 آردوست اولمایه الای سنی باطنند لاه ظاهرنده ای سنی
 چونکه بوجانلرد ریوی دنیا ده احتیاط اتا سه دین الای ایله
 هر سزیم توفیق اوردکن انجا کور کحق وحی دیکش اکل
 سنجهی قوشیغا انلار دشت یقین کردار که کم اولاسن اهل دین
 سن دیلموز سوز فاطما سکر قانن ییکه سکا طغری یغ که تروی حق
 شول سوزا کرسن دیلموز زایلین فکر توکله عالم اولوم دیاسین
 ییکه شیطان سکا اولسند رامام کندویا تفرل ایله سنی تمام
 تکریدت ارتوغین سوما کینی اخر ترا شکموز اولدر بیلدنی
 حق تعالی دیدی طیمک ابلیمسا هدر که طیمسا رحمتی اولدکنسا
 عموز خرج ایله دیک براندر لاه بیج سندی اولدی یلموز دیز ای بیج
 چونکه سوزا ک صفدان اولاجتی کافرا اولدیک کورنلر عادی

دیدن رانی نیادیرموز سین اولد
 بیاد کسا سن نیاد کنگوز سین
 سان مکر الادی ایلمی حسود
 سان ایدر دین یولنده اولکل
 صغ او لویسل اولولند ایو کجا
 کردل سکر بولسین یول سکر نا
 فاند اولیلر رسول سکا سفیع
 ایلموز یول دکول آلا کخان
 ارزوی کور ایلور کور کور نا یول
 فایا ودرملا کور کسکر بو لینی
 تاکی سکا ملک اولاد اربقا
 برک قدران بیرسی شیطان دیرلیم
 تاکی شیطان ایلمی انوک دینین
 اویسکل انکاح حق سنی اولد ایق
 سحر ایلم بنا حقدون کاتور دکی
 سن محمد دینی دیوموز سین
 نیلر کس ایلمی کاسمین کورد
 او صکر اولما ایلمی کور تسهل
 غافل اولما حاضر اول کنگوز کجا
 تعظیم ایتمکل حق تعالی امرنا
 هر خلیسک سوزنا اولسکر جمیع
 حق امینی مصلط یول حیان
 چونکه حق فقواسن دکلا سین
 بحر اوزن جلیس جق مکر یول
 قور برامز خویله بغلا یولین
 قلمه طاعت ایلمی نافعل حقا
 کلا فقوادر قور خفقو ک یولی
 عالم اولدر ساج حقدون دشمنین
 ققع قنعنا کم محالندر کقا

سید و کل کم چو بان قورده قیون الدور رسا کند او دلشند بیون
 چون چو بان هر خوشی بر انجلس قورا ورتت طلا قیون کلا سیله سو پیرا
 ایله ای اولور کشتی باغ بچاکا ارون سیلدا انجانین ککسا
 قیشی کوشنده لا بزا او لسک قشق آستی بیویب دا ورا مسین جنق
 آج یلین غلامه که جهانه نالجهک بر بربز یلد شو کدر اولجهک
 بوار ادا و بر دی سائنا ملکه مال صفغور زقور حکومور لکل حال
 شکری قان اولوق دعویسینا نادیماسن ای عجب کرسک سینا
 حق امانت و بر دی نغلا اولامین خاین اولمالایب لک اینین
 حق تعالی دیدی خردل دانسی اولغینس کوج ای دی ریس آتشی
 ایا بریم عزت نوم قدر قوم حقیق کسه هیچ قلبیا کیمسا حقیق
 چون صابن بن الم قول آلاموک بک ریخت قاموتخسول آلاموک
 صور سام هر ایشوک جو عن ازمین قومیم بر او ذوا او ز صفتین
 چون خبر صد ایز ایلر کلا کلاور سن سغینا کیمسوک حقیق قلاور
 نزدی اولسا ظالمو لفظوم کلا حقیق بودر چون نازو یا کلا
 ظالموک قلماسا مژدی تیش قدر مظلوموک صوجنی اگا بچلا دلار

سولار ان زبانیلر او دا اولدلا بیلد ونگاد ونگایو زینی
 تور حقیق بندا بتور تندر کجی کوچ مظلوم اولور ریسادخی بر بهوج
 اولک اللند اغیلد ری کی صقیق حق نقالی استر انلا لار ک حقیقین
 خور بقا مظلوما هشتیا ریسک ایتمه ظلم کندونگا یار ریسک
 کرجی ایستلردا بیلهور صا اول ثابت اولمشد رحیدیت قرا نیلا
 کوشما کیمسا ایکم سندن صورلر نیالور شنگد دفتر کد لا کور لار
 چالکینن اندا اجراسن اول سوزک نیدیمین چون فونز تک کندوزک
 اندا اچمزد بن فلان اغیلد یک خلقکی دور و یوق ییر اچکلا امک
 قابل آدم اغیلد کنعان نوح صوتی قور تیلهر چون بر اموزد و خوتک
 تکریدون قور قاریسکل ایستوک مال اتاک اولور ریسد دیا نیلر بیخک
 هر کشتی کتد و ایستندن صورلور انته اغول کتد و دور و مور بیخ اولور
 انا اولغول بر فونزلا قور قشیا او غول انا کور نیلا با قشیا
 چون نصیحی سوزی کولجهک آسین آندا لاشکسوز چو کتدی قور تیلر
 دیدی باخا طاباندا در حمتوم بو شا طابانلر الادی لغمتوم
 سید و کل سوزی سله برک سید اول خانله اولما مقصود ونگا نادیک

بیلد و گوک بیاجاکی بیهکبیل سؤل د لیلدوز سوزاری سوزاریمکی

حق د دیدر چیون کن سوکی بلهین سن غازا هیچ یقیت کلها سین

پس سزوک بیلک نردن سبیلدوگ کم در سکن زندق اولمایا ادوگ

او عیاسینی ایلسا رحان دیو چکیاسین او لیمک قورق قوی

اولا ساجر سوزن سبیلر کما سچیمیلر قورق سوبیلر سبیلما

حق تقالی سوزینا اولسک مطیع یارین الدا منه زلوگ اولار فرج

بیلک قرآن اولدک شرعی مطیع حقیقک اندن دنیا قیلدک کی جنجا

هرک قرآن حکیمینی آرنا قویا شرعی بیوا رایشیطانه اویا

اقتایسینر بوایشی اولا بیلد سؤلا گوکلینا اولمئلدر کلید

حق تقالی هر کیبوردی سوز اگا قوشور کلیمن الا آریسوز

بوکلوک اریب قوشور کلها هرئرا حق جیبی بو بیل کسوردی بیلا

حق بیولی چون مصطفاد انجلا کر کجک امت یجیبی قرئو کلا

قوشور کلان مصطفای سومدی خلق ایچندک کجه عالیه آدی

مصطفای ساون اویدی بیون او بیملار ارد نادندی بینا

مصطفی بیولی کاطار اولسا بیلک او بیک لعنت اولن ایلسا

حق تقالی دشمنین دوست طمتمه سن حقاوی ایلیسی ارینا اکثر سن

طنما ایلیسی اولدین طمتمه خلق کم یارین اولمایا سنی اندلا سنی

کردن سزک طوتانا یاری قیلن تلمه یارین اولمایا سنی خجیل

دوشمنل سن هر د تلمه سوسکل کی یلین کی سقیدین کی او صکل

ظور قیاسین سوسیمین طوتانی کی ضلالت مهتمدی صتمکل سنی

اولسین سینما ظلالتمه امام بیلک سامریک الایسین بدنام

صوگره کلانلر قاسو خویک طونا ادو نا طو بو بوپ ایرالار لعنتا

هر ایستو کلا ذمصفا اولکار لکل بیلد و گوگ یولا زنههار کتکل

کرچی عادت سؤیلا کردک اسکلن حقی بو لسکل ددن اول باطل اسکل

حق نشان چون دلیل الایسیان بیلک باطل ایستی صوکل الای سنی

سن دیلم خور بقا کم د لسیل اویسینه فرود سسه اولمئلدر کلهم

مردود اوین نیشک مردود اولا جو تلمه اگا اولعین مردود اول

دیه بندده اول یون ایستخدا کم سشد یا دک هیچ اولانی امتدا

سن سهل طوشکل سنی بندده کلهم عمر مغرور اولسکل اوزنسا اولم

قند لا غرور اوللاک بو نلا بیلر و ک کم شقیی یا سعید سبیلر ادوگ

دین او کفری سر مالک الایکین قیسی برانین ایلا کورکل یازیکین

امر معروف ابلا حقه سیکل یازیکین ایلا سانی یومیا انذاق نازیک

ظالم اکر مومنیسا ادا دی منع اینا کورکم رسول بیلا دی

خا خا الو کورکل ادا دی یغلا دی حقی باری اولما نسا کورکل ادا دی

مظلوم اکر کافر اولسا یزیکین اناک اولسا ظالما یوز کورمیکین

شانی باقی زنها کور کورمسه مصطفی بویلا دی دگر کورم

اولما کور بیلا دی سبلا سبیل سزعی بودر با اول کور دین سبیل

اقرا اهله اولب اولما هلاک حقه طو قتل کسدا هیچ ایتمه پاک

امر معروف اولد ریکیم حقه حقی دین سبیل کوریر سکلده بیکه جحق

قورق قورجیدن کسدهن قورقه اید قورقور اولد ابراسنا مریز

امر معروف اولد افلا رای شقی کینوک الملقنا دین حقی

یا خود اولو اولمچیلون سن سنی سوبلی سنی حقه دنا سبیل دین

انجدا سبیل کیمده لکور وارسا دوست دنا سبیل کیم اسانی اولما

کدی عمر وک بولد وک اخلا صبرل زرقو ترویز اولد ک خلقه قول

سزعی منع اینتک شکا لید یعنی اول جوج کاسیمو ک صدک بو اصفی

کینتک اخلاص ایچ بازل ریدور

حق رسول کور سکانا یول قورق

حق باطل باطله حق دیمه کور

دینا یچون حقه باطل دین سبیل

دین دینا یه ویرت بعمون اولد

سزعی بیخامیر بنا سبیل بونا

بو حقلو ملعون اولسا نه عجب

هر کلام سزعی انخانا جوردی

کور اولد سزعی ایو خویونی اولد

سزعی دینا هر دینتوک حکما

امر معروف دین سزعی انجیل

کور کلام کور پاک اینسا قتل اعتراف

خالدا اولور مختسبوا دین سبیل

کند و کیشی نشه تق ایسا زنا

سزعی کسکم طو تدین سندن عمل

بیلا اخلاصه ایچک آتینور

حق کورکین دین کلامه ایچک

بارین اندا طاهوا دینیه بیه سزعی

سزعی ایچک ایچک ایچک ایچک

سزعی دینا دینا دینا دینا

او کلاما این او کلاما ایچک

اندا دینا بارین حوزینا سزعی

بلینجا نابوردی حکم نا

کیم منافق اولما سزعی حقه سزعی

هر سزعی سبلا سبلا زنها کور

خالدا اولور مختسبوا دین سبیل

کند و کیشی نشه تق ایسا زنا

سزعی کسکم طو تدین سندن عمل

سزعی کسکم طو تدین سندن عمل

سزعی کسکم طو تدین سندن عمل

سزعی کسکم طو تدین سندن عمل

هدی که از سره الکت کمالک دیدی که
 بیلد و کل حق ددی بیغیبریک
 یعنی که اند که یغدی اول سبیزیک
 سنی آن که سخنان آن کرد قلالت
 تا باری که سبیزین خود تو قیوم
 کم بود بیزین اول کنا بدلا حسن حق
 تا که بایسین مکه که حاصلینا
 زحمتدن از توقف اولسون زحمتی
 دویلا سبیزینا سنی ابراق خلود
 طالبی مجهور اولن احنی اولور
 بر او قیملق لقی او قور یغیا
 او قیر سبیک یغیچون او قیما
 او قیما قدن اعتقاد و ک ارتسا
 کندی دین دنیا آخرت بولندی
 دنیا اصدینا احنی دیمزوز
 که حرامی قلع المتی بیک کتول
 بیلد و کل ظالم ایردی ایدرت

حق اولد که نیتش ایتکل صلیبی
 امر و کمر انگیل اولد برب
 ادوگ ایدوگ چقا بیباستی
 طالع سبک دیباستی اگاردور
 سترعی بیدوم دیوبنی بیلهسین
 صانباک انا صندی ایرت
 صاندی احنکر کجک آن بول
 حق سوزله قیلحق قالد قیل
 طولشاشن حقل سنوبن ذنیک
 بو کجا انکار اند و کوک نادر سب
 صور سبیزین مزد ندر اقام ندر
 جوبن بشو کما بو بیز کجا سب
 جوی خالصالی فاسق دیسین
 اخوند اجمل انا کوشراب
 حق تعالی بویل دیغدر ایمان
 حق قاشدلا بر صبور حافی اوله ختم
 دیبیک بیغیبرین فرخ و بر ختم

بیلدکم

چو گوید که با باقی فانی بیلا اود ای که بودی و حجتند آن
بهر مقامات او رسیدن اکتفا اول حقیقتی بودی باطل ای نوری بودی
مشول استیکم تکریم دستی اناری هم صحی باسی اولی که تازی
ای بیچسب نیا اید رسیدن آن از و کار او یک تکریم بودی که
اخترت با فانی اعدا اولی که اخیری ستمیم از ز و کجوت فانی که طلبت
اول زماندن بودیم و در فانی از و سندن اولی که اولی که اولی که
جستنی ظهوری که در اولی که اخیر اولی که اولی که اولی که
کسوتی که در اینجا غیبت سیلما اگر سوزی که در و کرک مدح ایلهما
سن اسرخی مبتلا تی مبتلا چون که عیبین بیلا اولی که اولی که اولی که
مشول کشتیکم عیبنا انصاف ای قاندا عیبین سوزی که اولی که اولی که
مشول عیبیت بیلا صوم خیزدننا سخا عذر ایله اساسی ان صفتی
انصاف ایست عذر زنی فانی قبول اعتراف انما بر جلوب هم فتمول
سید عیبین سوزی که کشتیکم آن کی بلور سین یقینا د یلار دینی
مشول که فانی در و تکریم نداشت بیت معورد اسماء و بیله در
توبه اهله اولی که و چینی ایران کی عناد اهله صومین ابو کورون

بخانق اولی حاضر اولی سبب هوشی که در و زو کا حاصل اتنا توشی
ای در اینجا غفلتی صدیک قماش اول سیدت طاری عفتت ای بو کلان
یا و فانی که سنی ایستاد که ساری صدیک بودی که اولی که اولی که
حاضر اولی که بودی که سنی بیاید که سنی سندن الی
حاضر اولی که ایرشند که منزه استی انما غافل بودی که اولی که
حاضر بودی که کلان دینا ضرور در اخیرت ایستند که غافل بودی که دور
تعلیم اینک حق تعالی سوزی نور و پیرت اولی که بودی که اولی که
سنی بول و ارفعا بر بودی حق تا که باقی مکتب بکلون یراق
حق ضیضا سنی بدل ایته ان کچا انو کلا دیری فانی حق بیری
حق کلا میدر صفات بیله سین فوری و پیرت فانی اولی که اولی که
یکله بیلا درک متعکب قیمتین چون کلم رحمت و پرک اولی که اولی که
و شیب ملعون دیشدر مقلدا فانی رحمت و پرک و نیا ددی
تک بوزار دینا اتک لقیین چون که با طاعت سخا سوزی صفتین
سوزی که حق وینا باطل دیشو کلا فلسا ان سینا که تلک کولا
باقی تکریم اولی که فانی جمع ایدر کندی باقی فانی فانی فانی فانی

مکن او لها اولک بیاقیل ترک مال
 هوی کن بر برد اسنگا اولدی کمال
 سن سینگا کرکلو سیرین شوقما سنی
 دنیایچی اوردو کا قوقو ما دینی
 یکلینتو ک نیل دوت یلد کله اولدین
 د و غزی سیرین طالعچی اولوم طالین
 بر زگر کا د و کن او زما صانعکن
 ککند و زوکی چیلک ایقه باغکن
 دور سهیلایا عجمه و مغورو اولمه یار
 حیلاییلدی مکره مغورو اولمه یار
 درست د شوقن د شوقن دوست لفظ
 کیمه عیدین کیمسنا یہ جفتهل
 ایلوک ایتمک یل سمد لا خلفه ایوار
 ایلوک ای دن ایتمک د شایینی قول
 سنا صند و عقل صان سن لهرایشا
 کند و صانکدر سنا فان پشنا
 ییلدی کوک کسینلا کتنا یو لا
 نابور سکنم او یو لدا کا اولک
 صند رازک و برمه کینک ناگنا
 ایو کلو ل اغزی حزنایه دصا
 اضی کچون کیمسنا اغازان
 اضی صیجون صوید کی همراد صیدا
 سترنی حمامه لاسقین اغاتلف
 یوق بیرا اغز زبان لا خوف
 دیو اوله صورت لاکری آدمی
 سنو ک شیکم ارگه اندن همدی
 سوزنا الا عا هه سیلایینو ک
 بلینچا مقصد کی ناد و انوک
 ایلسا الاندی آدم اغوز
 چون بلن آلد اخدی اولغایوز

صوبی ایوب صوبچینی بیران کنی
 سینه د کیم اغتمند و اولایستی
 سنو ک زلت اولدی زلفی
 ییکه بو بینا کچوردی لهستی
 د شینا اغرا نجی سنا ذ اغز عییل
 کرملو اسک طالعک ابا ذ اغز عیل
 ایلیله کلمه دشان قانوکا
 قارشف و مارما سن یاوز قلال اصنا
 غافل اولما مکره جقد د سینه نوک
 غافل اولسک ییل کدر د نیلک دیوک
 نیتو کلا سی خیر صان هور کیرا
 کهر قضا ناییتو ک قارشف اولدول
 د و سترکا و افلسا قاشوک جفتهل
 بال دیوبین اگاسو ک صمه ضیل
 ک صوح ایدر سه چینه قلله سنی
 کیم یچو کا قالیبا اولک استو ک
 دنیایا جوردون کجلی دوش کیبی
 سنو ک کیکیم سنی برکد الادی
 هر اغا جوک یمننداد ر خادی
 ستر ک کیکیم کیر نا کتدا د و نا
 ککی عجب بر کیر و اولک زنا د نا
 زیرا کتا باطل اعتقاد ایبار
 انوک چون کخ قو سفندر کلیل
 کور د لنداییک سوزن دیب اول
 اولما بیدی حنارت معلول
 سینه منا فقد ریلخند رسوزی
 یا صغیر د قو لغی کور د کوزی
 کور کتا مهر اندایچون حق انوک
 عرضی ترکن او زمدک اردکی دینو ک
 حنک لور

چونکه بوسلنده حاذی اولسین ترازدا فعلی صادق بوسلین
 ضایع ایتمه انا انا حقیقیه کیجه کلد اصطلاحی ایلدسنی
 قتلرند اگ هنار ایدیم سچوک کوز دلدی قتی طوقک اجوک
 شاذ ایجتی کی سویتر لاردی درتلو اولسک یا نلدری اقلاردی
 سکا خفیر صندنغیردی اشلهری کیجه کندن ساندک تشوشیلدی
 اولدر سنوک وجود و کاسبیل سندا انلا روک رضایین قلم طلب
 اددیسک شتغ بنیاد ایلدا ایلسی اگلا بهتان ایدن ادگا
 درنته ایتمو در شوکم نزل الخلفه ایوک ائی ایرسا انلو کین قمن
 فخلی ایتمر کرحه آدم صورتی اولدر لر اولدر دسکل برایتی
 زیه مشکل اولدکم حالاجون اورتق اولدک اگلا هر صورتده
 کیم ایلسی کمن اشکل کیم ایت یگلا ییه ان هر درلو پیلید
 آدی داکولدر اخلاضوتی کرحی بکیز صورت سکل بوقتی
 سنو کیم آدم صورتی معنی کده شتر دیوود اولسن الانو ب صفا بکر
 ندمیکل بئنا حقا قاقیمه باری بوسوز یا انا کلا ردیم
 زبنا حقا قاقیان ایلست اولا فعل مکرر حیلو تلیس اوللا

صکره فاروک سکا اولو ریخ اوللا ورتقی صقلاکه درتسک کین اولا
 دبو اولت قیللو اولتوریا اوصلو کیشی ورتسکی کاجرمیا
 ائج یوردی دشان اللدن ایم کلا سنیله ایلسم سنیله اولدی دوما
 اولدی سس کیمو کیمورن بوزدن ائللا بیله سنول اوللا یازدن
 قاندا یاز اولو حقا ارن ادق یاسونی کم اولو کایز مادی حق
 خایا اول یازلا نا طورش کاور سنول د قلم نفسنگی خوتی کاور
 بیل اوللا خیرد رد ایم بئوک نیتوک اجونک خیر اولصنوک
 بئو و کجیاد و شک سن خیره بورد قوازلخ شین سن ایشونک کوز
 بئو بیدی سنک اولو کلا حو کجا نسکا یارین صور دیسدر کجیا
 بکونجورن شیکم بیوردی حق صوت ریسرل نیلدوک نندوک براق
 تاکه حضرتده ادوک اگلا اتق سنن اسرکایسیم در مالد لاتی
 اخرنده ر حیتی و ردی حق کیم اسرکایینی اسرکادی حق
 سن حکیم اولصیرویه کونته ایاق انا سوز انا اول کور اضمیاق
 سن قیما کرحه اول قاندر سدر ایلوک ایلا قسنو کاکا فر سبکما
 هوجکله خلق خشی الادثا دینی رتسوسانی ساوانی ورتسویایی
 صله

سبک سگ کردن او ملاکی خرفن اج

انج یغیر ارسه اولی بود ماخ

اکسیرین کلسا د یلنجی قاشو کا

خوش کو کلا ویر نا و در سکل اکل

چونکه نغذای انگلیس ویرین اولک

رنجوز ایتما باری ویر نغذای دیلک

یکله حاجت اهالی مسکین لک

مسکین اولسون هوکها کم دین لک

چونکی محتاجین نبودن قاپو یا

حاجت اهلینا اگر کمزک بریا

عهدا دیجک عهدکا فاخل ونا

زیرا یولی بویلا تودی مصطفی

تعلیمه در اولک عهدا طوطه رملک

کم قیامتده منافقتر ادرک

سن یلان سوز قصد وکیل سیلما

حیل قاشو کسلا ایلمسا

ان شاء الله قید اید رسک عهدکا

هر نه اریسا بیل حلاست بق سقا

دیده حق سؤفا لک بله نسین

یغسه صاغر کو رسین اکلان تر سیرت

سنور د لادن قاتق اونی بر آلبی

بیرعی دیو لک بربسه بنیاقی

که تفریح که خواد که دکوت

اوردی اولوم هیچ براسینوک بتلک

سوا ننگک اوله سنی ادر تادک

آجلوک ادرین قلفانفد ویمیا

نگر یزد وغبین کیمیا دیویمیا

هر نیام جیل اید رسک اولا

کیمسه جیل اید حادی اخللا

یور کلا ده یصلنوک طایخ ایلمک

ای بیانا هلا ری طیراخ ایلمک

کسینوک اولوینسه شاد المرسن

خپیرلا دوروشی شوق بیادار مسین

نفسه صور رسک اگر کلوی صور

تاکر جقنده اوله سقا وقصور

نایه خاراک جویکده صنته زین قاشق

عشقلا صور شو که کار کلا رسقا

کم جواب و رسک بران او صرنا

قرنی اجا صودی نیر اطلو کسینی یا

بایغی بیلدر بقسه شرجه بیسیا

دیدی واری بزخا اربو ددیقت

اوانا تودی برار به انگلیت

صو کتر دی جدیدی اصلو رسقا

دیدی قاورق ائسک برنج دلیغ

بیل

بر ستایح کم سکا کر کلو دکولد قوتان کم اهلند حکا کر کله فاولد
 ترتیبست او غلطانا و کر کلو ادب کم اهل اهدن بیک و کل مالکینب
 بیل ادب مال اولاد حکمی اولیا هیچ نشیدت دنیا اخر اولیا
 دینیق دنیادا اددور رکال کم شما با ایلا اریغور زوالد
 بس اددور اخر ثمالا خا ر ضعی سال سنیدن ارته کله لر حکمی
 مال نسب از غلغانا هم بیک اولاد اول سنیدن ادب لاجک اولاد
 کلیمیا اددوردن بچکن خصال کر کلو رسه وار سنیدر کاک مال
 اسنوموزلردن قوم بلدی سه کم اددور عالی خوقلح حکم
 او غلنی بر لرا اقران اولیسا اولاد صو یا قر کله نا قوتسا
 دیمه اند ایچ اغلنا اغلطان اولن قوتوسندن اند ایچ کر کله بیلان
 عادت اولور بیلان اند ایچ لایفا ترتیبست مشکل اولور حکله سه
 او بیلدن بجا ترتیبنا اسنون قومه چر کله اسنلاد و خا بیلین
 تعلیم ایست اولاد کاکلوری بولون کم یا موزنون اچایه دیلین
 هم رسو کله سنیق کله اکتا تلکی بیله اوله هب دندن بیضا
 چون قلن کر زدیله آلو آتوق اسن اولاد اوردن بلار و غلده حق

ایجاد قود نیادا صییم یو ادد بیکار اغل تیزون اولسانا اولاد
 یاوزاد قالنا جهاندله کیسینه صکره ان لودن ای اسیبیدت
 ایواد ارحمة الله اقیسا یوز اند آکم سو صکا اکر قاریا
 هر اد یله کم جهاندن گیده سین انه بوزنده اولور بیبا داید سین
 صوک نفندله خیر ایسا ایسکل بنا وقت اولاد اکر جمله خیر ادونا
 بیلا ستریکه شردن سر صبتار کم ثامت اغل ثامت اولور تانار متان
 سن در سکا کم بنا ریچان کولد کر لور ریجان دیل موی و تلال ریچول
 کر در سکا السین بر سنه اون میر است آک بیبا تریوز قادون
 اولدله کر چه زعتد رکشی جو نکر صکن خیر اولاد اولگنی
 زبیر اهرت قوتوسین چاکسین مقصدو که اولد کر تراز دیق سین
 سن جناسین چاکریسکل دیکونک زبیر اندن مقصدو که غلدر بونک
 ادمی غلدرک دنیا یه کم اول اغلما دکر یا خوالا دکر دلول
 کم اولاد کم دنیادن اولادنا سن اولکیا انوک ایدننده صولده صاخ
 سن صلیغیت آصوبینی قوتاهلنه اکر دانی بر صول اهلله بولینا
 زبیرا چلو بولد اولسا در زیان اولغولدا اولسا اولور باسبان
 بر متار

دیشین کم استنبوند نشو لندر کم صدف طو لو طو لو مرد نرد

اول نه خود ندر که هیچ اگر نه یک بیاید یک تیز طو غور در که یک یک دوی

اجناس الفزین آشی اغو چهار تزلایزک طو طو غندت بال طوس

تغنی سخن رتد ر بروسی طو تحقیق مامو براد باشتا او رر جو مقی

اورد سخنیا طو غور رور او غندلاری طلو طو غور دوشد قفنتا لری

اول ندر کم برقر ندر یک طو غنا بیگدانی اگزیک تور اجولها

هر بر بیسی فان اچیحی اغریدر آتسی پورق حق یو لایزه لغوریدر

بردیایندک بو غزرت بر و اولو چقدی سزیدن طون حجتت قوتلو

کم کو رسا یا پشتو رایا غننا دکا دیو طو طو غوم طو طا غننا

ایه آگیز بر فرزندت تو نکشدر طو غا ایدت بر برین کورما دلد

غاد بیله قیغود اییلا اجنیر حال بودر کم اکیسینوک قصدی بیهر

اول ندر کم جهل خلق ان بیلور کوندلا الییکنر طو لو لون بو منلور

طولسا طو ل سننا قالمز بخا دگی بو شلیجی کز لسنور ایچیندلا کی

اول ندر هم کم جهل خلق یکسلا د که چقلو قاری که او ن در دیشار

سختیاد کخا قند اقدلا امس که کوز لدر که کوز استن بر د بون

یولا دعوت ایداهم کید ا بولا

صبح ایدانک صوجنا هیچ قالیا

نار او غنن که یکک بیلا صنعتی

علم الی او مقفاندت قلا

زیرا الی اولدی مقصودی علم

آلتا دوشنچک صنعت قلا

زیرا الی صنعتیچو ندر ایرا

سؤیلدا او کرت علی ایچو بقیمنون

تا که کولیلین المیا انوک ملال

کر فکر دا بیر قاسمین اهنکا

فکر ایدیت تا کم خلا معیشتنا

بایشلد اورتا او صکل کلا

فکری بر دیم او سا او کجک دکرنا

طفل او نلدر ذهنتا ویر صفنا

بیرا الی اولدی مقصودی علم

بو صفتلو عالم اولد اخلیسلاد

کنگل ایتسا دینا فخری اییا

سن دما کم حاصل انتمون الی

علم الی دینادر مغور و اول

سؤیله صنعت یلمدین آلت دلا

اول صفتلو کینیا صنعت حلام

صنعتی بیچک آلت بولینا

بوارا داسوری کاجر بوقی ایرا

نیوکن اغیر ایما ترا و صمنون

کر اقیمتی کر یز و عبرت مثال

کر قلم دیوت کاعند اخلی غنا

دیشین اسنبور سوزن معیشتنا

سنون اکن کم بیچک کلا کلا کلا

کم جلا اولد انوک اول فکرنا

بیرا الی اولدی مقصودی علم

دیشی کم

از آن در یک یک کلام او مستعلا در روزی از در مسک بود که گمانا
 در دست ایقلم یکی بنام جواد اول بود که در ترسانا اول در یک روز اول
 قنق جملها در که جوق بنام طغیبر کی همنز بند یکله اصدود تامله حقیر
 کی فقیر در د رمز استلر دایمی کوکل ابرافند اسک و تدر د ای می
 انکلر یون اون سنالدر کاهل بورت بیلن ایر و غنیان اول بود
 بیل رسول صنادی اصحاب دهنی می ضرب قناری بر افواج اول دینی
 هر بر یک بر در لون و برید بلر جواب ناکلر قنقیدین کلاک صوانت
 آند انچه یک صق آدینا انچه همان صدق ایرق اد انچه سک کی زیان
 اولور اولن اداسن آند چکل اولوبیل حتی آدن کی اولوبیل
 هر د مقدار اولولر سک آدینی حضرتند اوللدر سین بیلن آن
 هر خشیب اکا انچه ایلمسا نه ادب کشیبلا لایخ ایلمسا
 جهلا کند و زوکی اما هلاک سونمادینو کز لرو کاقیم ا خاک
 اها شتر و ک شتر ن دفع ایله کور یا فود اولالدر دینی بود آید کون
 همه بریزیندن دفع ایله سک سن آن است رواد لاصقلاخل دینی
 چون بجز سبب ناکلدر سن ناکلدر صبر ایله کور اول سکنا هون ایله
 جوت بجز سبب ناکلدر سن ناکلدر

تذکره

نغمی چون کور دردی در زنی کلندی برد انورک انالکله یا قسی
 دون بخاین بر یکله رار جا ایقیمی یوقی سید و کوه بند صجا
 زغلو ز اینا قوشو وار هاکم طلالر طوکوزا انغر انجق صیب یا چلد
 سنزری سنز قوشو اقلک شوم اولا قان قانبالا یوقی و پیشوم اولا
 بیکنان جان اولیجا غمز بند لاسین هر د اینسک اولار اول ایله سین
 چون کلور د و تک خطیر اولدی طار اولدی کور یا اوسان دیلار
 کند و اینسک بلدو گلجاسن پیور او رنای اولما انر قوکی سن کلنور
 رنای اولسک به کاف کیمنا کند و زوکی صلدر و کوا و لهامنا
 بکسوز کین کند و کایو یک ایله سین بوقن استلار وکی کلدر و ک ایله سین
 سن سگان کند و ک ایله ایسکل زیان ایسی سبکله رنیشو سبک بر د بهام
 یکله انایخ انسا نیشو سبک یوز اولا صایخ تنه کز کما کجی او یوز اولا
 شکله یا اولقلد ایرر ایله سکنا بر نصیحت ایله نانی سوکنا
 نیک اندن است کتور تی صفا کفاهو انک و نانی ایله روفا
 نیک اننا ایله ک بیلما یسا منتلا ایله یکدیجی میها یسنا
 ایوه صغیر اولور اولو ایجا کیم اولور کین استور کز حجت ایجا

جو که سوگ هاوار در آد بِلدا
 قوکی سوزنی سوزنی اینیا دلا
 دلو اسروک سکا سکا کج بوزلا
 ایولر باو زلفا قافدا قلا
 دالو بادالو اسروک اسروک
 خوش ییاسور بیرک بیر سارنگا
 لئو ن صرافه که تراک بیلور
 لعلنا بلهسون سخی دیلنجی کوز
 جوهری ویرما سکر جوهریا
 بیلهر ز اخلاص قدرن اهلاریا
 سنکلا قفلان اینسکه تربیت
 مسکر ظلم ایندوک تلفه الایسیت
 سزیرسکه بیلانچی دیورن
 با یوقسکه بیرک دکولکلا اوژن
 سن او سکرن جتوکی ارسلان ال
 یا جرفدی سکا پاسان اولان
 بیل رضو قدرن زیان تلک قتی
 آدمی بیر سکا کجوزک ایستی
 دالودن اوجمن کنی اصلو سزین
 اجلودا کولر اصلو صافوز کندیز
 اصلو بادالود بیزد الود
 نکلا سوزن اغنا جادین کلخاق
 منورالود فاند ابرلیکا بیستا
 اصلو کجمنز حق تمبو نیراز اوستا
 صغی قویب هرسا سوزگولک درنا
 بیلکه شکسوزین طلیک ن اولدنا
 بی صفت فانی باقی صفت سن
 کم طوطوق دبرست راقی صفت سن
 بجه دیو اینس صورتدا سیلیا
 خیرک بوزل شرا اینیاد ایلیا

خوردهما بختاج اولن کلخاسنگا
 بکون اوللا صحتوک اولان انا
 دست اولیجق المناسی سن خجیل
 ازدهادی افترورنیه جاردک
 کیخ انا دوستلنا فو جاردک
 هر ایشوکلر جومک انصاف و اولان
 ایو یاوز ساقو کیلله یاد اولان
 ایلوک اوکادئم ائیندنا کسا
 ختفسادن ملو سوز الاختفسا
 بیئ کرم اوقف کرم لامصل بقی
 ایندنت اوئی اوقیمه دیو کین بوقا
 بارسادن اوق یعوقی استمه
 قور بغایه کجنادن ملون ایلمار
 دزنلوکلرک دردنا درت قتمقل
 فارکود ابلهدین اوقی اتتمقل
 دزنلودن بیخی ایست یا بی کجا
 کما قتمولدردن تلوک کلدرت دکجا
 درتلم بوقکالا اتدکین ملخلام کین
 جاهلوک هورنه سوزین اگلان کین
 جومک ایلوک کلر بیزدن صاوشنا
 طوکی بال قیدوک کن طوزلر اگنا
 ابوب یوز دکلمن کرجک یلان
 بوبلاندن لدرک هور محروم قلان
 بوسولیک سیلا بیزدها هور سزی
 دتلار کن لسمه زلفار قوزبوزی
 چون بیزلده شمدی سه زبار اولان
 اول سزی سیلامک اندلا عار اولان
 سیکلداه چون سواد اولد بیلوک
 سیلامک ددی ککیدر بجه کواک

جونا بوزک

نیک سفند را و در سوزن باقی صوتی بیبهره او تا اخری از ترنخل صوتی
 چونکه سوزن و عینه در تیل سیلابی است اگر اندک نه فلزیک قبله است
 ببرد او کم دلیله تا قیاس فاینا مومون نه که با قیاس
 ببرد انصاف ایضا ایضا خلایق حقا قاری سنخ دایما او را لان
 ببرد او و غرض باطله ایست بر طوطا ساویسور چون درین دنیا در مثال
 قلب زنده که کجه که یک صورتی دایم الان دایما ایستی
 بوشنا ندر کم دایم را نش دکلر کند و ایلیسن صورت ایلیس دکلر
 بیل مجرد حال خوشند و صقلسا زین آرم او لود در مکر بنیسا
 چون مجرد که میسا او لادی قور اندک او را ابغنی بولود دکلر
 قانی دایم او را ایسا زین کم چون در مدی نفس ایسا
 نفس انوک قولید در کجا کسا قدرینی نایله بر انشا کجا
 با دشاهد هیچ بلغادی بویکی اخر تنما اولدی حور بیلر کی
 بوبر قفا صا که عیش بلب درد طغفر با بهو نجا او لاد
 که وحی بیسا خوشی خوشی در لقا قصد ایده سا بارشور او لاکا
 دینت کی او لغو کجدر حصار زین او کملی برین قلادی قنار

طویغ بیوقوش بی کیدر دکلر طایغی ایسی جمع اولوب انکلور
 عورت کاسو کولک ایدرسه او بکیرن ایلمکی مستیلا دیوهیا بسن
 عورت کوعیسی ز نه فار سیله کند و رک ایلا ملالت ایله
 چون ایکی یار بر لیسک ایتن اولد او راندن وحشت تو کوش اولد
 عینه عیبیرک ایلو کاد ایتر کولک اگاسو کولک سنگا او لود بر او کولک
 عئللا دودت هر ایسویک بولک کمال ناقصا او بسک فساد او ردی حال
 چون کجور دست سکا کیرینی بقا یقار او عیبویکی ایلا را حقا
 ایسکدر اندک ایت انوک بسک او بیاجتی سنتیا چکا اولک
 اولو بردن قیز دلامک سرد آرا طایشی حلوا انجور سی در دجا اولا
 ضعیف مال زحمتا و شاقا ک ظلمو اولا انکا در نیار احقی
 کجی کورسا اولادان سوزنجا دو کورون کورس کولور قور با قیا
 حوکه قزغایا دو کور انکی جقیر یله دو کی تا یجیتی انک بیهر
 مورغان طوطغان طلوسن طایسا لورغیا طوطغای و کایا ک
 جنلا جنی خوش اولورا و صو کدر در لک اولمز چونکه جنسندن شد
 چون تکلف عینی کاهار ایدر بس تکلف لفاشی مغان ایدر

BİBLİYOGRAFYA

- Alparslan, Ali, Âşık Paşa'da Tasavvuf, TDED XIII, İstanbul 1963
- Arat, Reşit Rahmeti, Edîb Ahmed b. Yüknekî, Atabetü'l-hakâyık, 2. Bas. TTK Yay., Ankara 1992
- Kutadgu Bilig (Terceme) , TTK, Ankara 1974
- Âsım, Necib, Uygur Yazısı ile Hîbetü'l-hakâyık'ın Diğer Bir Nüshası, TM I, İstanbul 1925
- Atlansoy, Kadir, Sabayî, Sırat-ı Müstakîm, Uludağ Üniv. Sos.Bil.Enst., (Yüksek Lisans Tezi), Bursa 1987
- Ayan, Hüseyin, Risâletü'n-nushiyye Üzerine , Yunus Emre Sempozyumu, Milli Kütübhane, Ankara 1988
- Bilgin, Doç. Dr. Orhan, Fütüvvet-nâme, İstanbul 1992
- Bursalı Mehmed Tahir, Ahlâk Kitaplarımız, İstanbul 1325
- Çağatay, Neşet, Fütüvvet-nâmeler, TTK, Ankara 1981
- Çelebioğlu, Âmil, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, MEB Yay., İstanbul 1998
- Mevlânâ'dan öğütler, III. Milli Mevlânâ Kongresi, 12-14 Aralık 1988, Konya 1989
- Anadolu'nun Türkleşmesinde Mevlânâ'nın Rolü, Türklük Araştırmaları Dergisi 5, 1989
- Çelebioğlu, Âmil-Öksüz, Yusuf Ziya, Türk Bilmeceler Hazinesi, Kitabevi, İstanbul 1995
- Çetin, Nihad M., TDV İA. Ahbâr mad., C.1, İstanbul 1988
- Davudoğlu, Ahmed, Kur'ân-ı Kerîm ve İzahlı Meaili, Çile Yay., İstanbul 1981
- Doğan, Muhammed Nur, 15. Yüzyıl Anadolu Osmanlı Edebiyatı, TDA, İstanbul 1988
- Eliaçık, Muhittin, Âşık Ahmed'in Câmi'ü'l-Ahbâr'ı, C.I, İstanbul Üniv. Sos. Bil. Enst. Doktora tezi, İstanbul 1998
- Eraslan, Kemal, Ahmed-i Yesevî, Divân-ı Hikmet'ten Seçmeler, Ankara 1983
- Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri, Marifet-nâme, Bedir Yayınevi, İstanbul 1983
- Gökyay, O. Şaik, Kenzü'l- Küberâ ve mehekkü'l- Ulemâ, Piriştine 1976
- Gölpınarlı, Abdülbaki, Risâletü'n-nushiyye ve Divân, İstanbul 1965
- Âşık Paşa'nın Şiirleri, Türkiyât Mecmuası, İstanbul 1936
- Gülsevin, Gürer, Kırk Vezir Hikâyeleri, 5. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 1985

Günay, Umay, Risâletü'n-nushiyye Üzerinde bir Değerlendirme, Uluslararası Yunus Emre Semineri 12- 13 Haziran 1991, Milli Kütüphane, Ankara

Gürsoy-Naskali, Emine, Çarh-nâme Müellifi ve Tarihi Hakkında Notlar, Türk Kültürü, 27 / 286, Ankara 1987

Horata, Osman, Yunus Emre'nin Risâletü'n-nushiyye Mesnevîsi, TKA, 1991

İnalçık, Halil, MEB İslâm Ansiklopedisi, II. Murad mad., C.8

İpekten, Halûk, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB, İstanbul 1996

İsen, Prof. Dr. Mustafa-Bilkan, Yard. Doç. Dr. A. Fuat, Sultan Şairler, Akçağ Yay., Ankara 1972

İz, Fahir, Eski Türk Edebiyatında Nazım, C.I, İstanbul 1996

İz, Fahir- Kut, Günay, Divan Nazım ve Nesri, Başlangıcından Günümüze Büyük Türk Klâsikleri, C.I, İstanbul 1985

İz, Fahir- Kut, Günay, Garib-nâme, Başlangıcından Günümüze Büyük Türk Klâsikleri, C.I, İstanbul 1985

Kafesoğlu, İbrahim, Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri, KBY, İstanbul 1980

Kaplan, Mehmed, Risâletü'n-nushiyye'nin Tahlili, TDED, C.21, İstanbul 1973

Kara, Prof.Dr. Mustafa, XIV ve XV. Yüzyıllarda Osmanlı Toplumunu Besleyen Türkçe Kitaplar, İslâmî Araştırmalar, C.12, 1999

Kızıltan, Mübeccel, Kırk Vezir Hikâyeleri, İstanbul Üniv.Sos.Bil.Enst. Doktora tezi, İstanbul 1991

Korkmaz, Zeynep, Kâbus-nâme ve Marzuban-nâme Çevirileri Kimindir, TDAY Belleten, 1996

Köprülü, M. Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1966

_____ Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1980

_____ Ahmed Fakîh ve Çarh-nâme'si, İstanbul 1926

_____ MEB İslâm Ansiklopedisi Âşık Paşa Mad., C.I, İstanbul 1978

Kut, Günay, TDV İslâm Ansiklopedisi, Âşık Paşa Mad., C:III, İstanbul 1991

Levend, Agâh Sırn, Siyaset-nâmeler, TDAY Belleten, Ankara 1962

_____ Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız, TDAY Belleten, Ankara 1963

_____ Divân Edebiyatı, İstanbul 1980

Mansuroğlu, Mecdut, Ahmet Fakîh - Çarh-nâme, İstanbul 1956

Mazıoğlu, Hasibe, Türk Edebiyatı'nda Pend-nâmeler, II. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Tebliğ Özetleri, İstanbul 1976

Ocak, A. Yaşar, 13. Yüzyılda Anadolu'da Babaîler İsyanı, İstanbul1980

Okuyucu, Cihan, Aşık Paşa'nın Tasavvuf Risalesi, Erciyes Üniversitesi, SBED, S.2, 1988

Özbay, Hüseyin – Tatçı, Mustafa, Yunus Emre (makalelerden seçmeler) MEB Yay. , İstanbul 1994

Riyâzu's-sâlihîn, İmam Nevevi, (çev. Mehmed Emre) , istanbul 1974

Sertkaya, Osman F., Ahmed Fakih, TDV İA., C.2, İstanbul 1989

_____ Ahmed Fakîh, İlmî Araştırmalar 2, İstanbul 1996

Tatçı, Mustafa, Yunus Emre Divânı, Risâletü'n-nushiyye III(tenkidli metin), KBY, Ankara 1991

Tannverdi, Fatma, Elest-nâme, Şeyh Eşref b.Ahmed, Marmara Üniv. Sos. Bil. Enst., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998

Timurtaş, F.Kadri, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Vilâyet Yay., istanbul 1981

_____ Şeyhî - Har-nâme, İstanbul 1971

_____ Şeyhî'nin Hayatı ve Şahsiyeti, TDED, 1954

_____ Şeyhî, MEB İA., C.11,

Toska, Zehra, Türk Edebiyatı'nda Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mes'ûd'un Çevirisi, İstanbul Üniv.Sos. Bil. Enst., Doktora Tezi C.1, İstanbul 1989

Türker – Küyel, Mübahat, Kutadgu Bilig ile Kenzü'l - Kübera Arasında Bir Karşılaştırma, Uluslararası Türk Dil Kongresi 1992, TDK Yay., Ankara 1976

Uçman, Abdullah, Fatih Sultan Mehmed'e Nasihatlar, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul (Tarihsiz)

Uğur, Prof. Dr. Ahmed, Osmanlı Siyaset-nâmeleri, Kültür ve Sanat Yayınları (Tarihsiz)

Uzunçarşılı, İ.Hakkı, Osmanlı Tarihi, C.I, Ankara 1972

Ünver, İsmail, Mesnevî, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı(Divân Şiiri), Ankara 1986

Varlık, M. Çetin, Şeyhoğlu'nun Kenzü'l – Küberâ ve Mehekkü'l- Ulemâ Adlı tercüme Eseri, I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 15-20. X.1973

Yavuz, Prof. Dr. Kemal, Şeyhoğlu, Kenzü'l – Küberâ ve Mehekkü'l- Ulemâ, Ankara 1991

_____ Şeyhoğlu Mustafa'nın Türkçe Hakkındaki Görüşleri, Hizmeti ve Kenzü'l- Küberâ'nın Dili, 5. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul 1985

ÖZGEÇMİŞ

26. 03. 1977 tarihinde Bursa'da doğdum. İlköğretimimi Bursa'da Dr. Necla Yazıcıoğlu İlkokulu'nda tamamladıktan sonra orta okul ve liseyi Bursa Osmangazi Lisesi'nde okudum. Lise öğrenimim sırasında edebiyat derslerine olan ilgim sonucu üniversite sınavlarına girerken edebiyat ağırlıklı tercihler yaptım. 1994 yılında üniversite sınavında ilk tercihim olan Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazanarak üniversite öğrenimimi 1998 yılında tamamladım. 1997 yılında Kültür Bakanlığı ve Hayrat Vakfı'nın ortaklaşa açmış olduğu Osmanlıca kursunu Balıkesir'de ikincilikle bitirdim.

Eski Türk Edebiyatı, üniversite yıllarımda en çok ilgimi çeken edebiyat alanı idi. Bu edebiyat dalında daha fazla bilgi sahibi olabilmek ve bu alanda yapılan bilimsel çalışmaları daha yakından izleyebilmek amacı ile yüksek lisans yapmaya karar verdim. 1998 yılında Marmara Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansa başladım.

Şu an elinizdeki bitirme çalışması, yüksek lisans tezim olan Şeyh Eşref b.Ahmed'in Nasihat-nâme adlı eserinin edisyon kritik çeviri metnidir.